

ΠΑΡΑΔΩΡΑ.

15. ΜΑΡΤΙΟΥ. 1854.

ΤΟΜΟΣ Δ'.

ΦΥΛΛ. 96.

ΚΑΙΣΑΡΙΝΑ.

ὑπὸ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΔΟΥΜΑ.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ * * *)

(Συνέχεια. Ἴδε φυλλάδ. 95.)

—ο—

Ὁ δὲ Κ. Γρανδίνος διευθέτησε τὰ ἔγγραφα του, ἐκλείσει τὸ γραφεῖον, ἀπέμαξε τὰ δίοπτρα, τὰ ἐνέθηκε τῇ θήκῃ, καὶ λαβὼν τὴν λυχνίαν, ἐπορεύθη εἰς τὸ δωμάτιον, καὶ κατεκλίθη, διαλογιζόμενος περὶ τοῦ υἱοῦ του, καὶ ἀναζητῶν τρόπους καταλλήλους, ἵνα ἐπιτύχῃ τῆς ποθουμένης νεάνιδος, ὅπερ μὴ κατορθώσας, ἀπεκοιμήθη.

Ὁ δὲ Ἑβρίκος ἐπανῆλθεν εἰς Σενλίδα, καὶ φθάσας πρὸ μικρᾶς οἰκίας διωρόφου, ἐπὶ τῆς μεγάλης ὁδοῦ καὶ ἀπέναντι τοῦ ξενοδοχείου τῆς μεγάλης ἐλάφου

κειμένης, καὶ ἐχαύσης κρεμαστὸν κῆπον ἐστάθη· ἐξαγαγὼν δὲ τοῦ κόλπου του κλεῖδα, καὶ ἀνοίξας δι' αὐτῆς τὴν θύραν, εἰσῆλθεν· εἶτα κλείσας αὐτήν, καὶ λαβὼν λύχνον φωτίζοντα, ἐπὶ σανίδος τινὸς κείμενον, ἀέβη μικρὰν κλίμακα, κειμένην ἐν τῷ τέλει τοῦ διαδρόμου.

Ὅτε δ' ἔφθασε τὸ πρῶτον πάτωμα, φωνή τις τῷ εἶπε:

— Σὺ εἶσαι Ἑβρίκος;

— Ναί, θεῖέ μου.

— Εἰσελθε λοιπόν.

Ὁ Κ. Δ' Ἑρμενῶν ἀνοίξας θύραν ἔχουσαν κλεῖδα, ἀνῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ θεῖου του, Κυρίου Γαβριήλ Δ' Ἑρμενῶνος, ὅστις κεκλιμένος ἀνεγίνωσκεν ἑκατοντάκις ἴσως ἤδη τὸν Σόφαν, τὸν υἱὸν τοῦ Κρεβιλλῶνος, τὸν προσφιλέα αὐτοῦ συγγραφέα. Ἦτον δὲ ἰσχυρὸς ὡς ὁ Ἄδων Κισσότος, χροιάν ἔχων ὠχρὰν, ὡς ὁ κηρὸς, καὶ στιλπνὴν, ὡς τὸ ἐλεφάντινον ὄστῶν, αἱ χεῖρές του ἦσαν ξηραὶ, ἀλλὰ λευκαὶ καὶ διαφανεῖς σχεδόν. Ἰπῆρξε μέγας ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας. Ἠναγκάσθη ὅμως νὰ μεταικήσῃ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, γνωσθέντος τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἀριστοκρατικοῦ φρονήματος. Ὁ αὐτοκράτωρ τῷ ἀπέδωκε μέρος τῆς περιουσίας του, καὶ οὗτος εὐγνωμόνως κατὰ τὸ σύνθημα

αυτοῦ. Ἐλεγε δὲ συχνάκις, ὁμιλῶν περὶ τοῦ αὐτοκράτορος, οὕτως:

— Μάλιστα. Σὰς βεβαίω! ὁ μικρὸς οὗτος Βονοπάρτης ἦτον ἀγαθός.

Ἐἶχεν δὲ ἀπολέσει τὸν νεώτερον αὐτοῦ ἀδελφόν, καὶ διωρίσθη κηδεμὼν τοῦ Ἑβρίκου τετραετοῦς μόλις ὄντος. Τὸ δ' ὄνομα Γαβριήλ ἐδόθη ἐκ τῆς μητρὸς του, εὐσεβοῦς καὶ εὐλαβοῦς οὖσης, ἧτις ἐπὶ πολὺ μείνασα ἀπαις, συχνάκις ἐπεκαλέσθη τὸν ἀγγελὸν Γαβριήλ, καὶ ᾠχθήθη νὰ καλέσῃ τὸ πρῶτον γεννηθὲν τέκνον διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ θεοῦ εὐαγγελιστοῦ. Καὶ κατὰ τὴν παιδικὴν καὶ κατὰ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν τὸ ὄνομα Γαβριήλ ἤρμοζε θαυμασίως· διότι ἦτο ξανθός, ῥοδόχρους, εὐμορφος τέλος. Τὸ ἡδὺ τοῦτο ὄνομα ἤρρεσκεν εἰς τὰς γυναῖκας, ἔνεκα τοῦ περιπαθοῦς αὐτοῦ βαδίσματος, τοῦ ξανθοῦ μύστακος, καὶ τῶν γλαυκῶν ὀφθαλμῶν. Ἄλλ' ὅτε ἡ κόμη του ἐγένετο οὐλη, τὸ δέμα μολυβδόχρου ἔνεκα παντοίων ὑπερβολῶν κατὰ τὴν ζωὴν, τὸ ὄνομα τοῦτο κατέστη γελοῖον, καὶ δὲν ἡδύνατο, παρόντος μάλιστα αὐτοῦ, νὰ τὸ ἀκούσῃ προφερόμενον ἀνευ μειδιάματος.

Ἄλλ' οὕτως ἀδιαφόρῃ, τηρῶν τὸ ἀπὸ βαπτίσματος ὄνομα, δι' οὗ ἀνεπὸλε ἀπειρα κατορθώματα, εὐτυχίας, ὅσον καὶ ἂν ἐπειράτῃ νὰ φανήται ἀρμόζων τῷ ὀνόματι· ἔβαρε τὰς τρίχας, ἔφερε ψευδεῖς ὀδόντας, ἐμυροῦτο, ἐψιμυθοῦτο, καὶ καθίστατο οὕτως μὴ μία ἐλαστική. Ἐνεδύετο περιέργως, καὶ ἐνόμιζεν, ὅτι πάντοτε θὰ ἔχη, ὅπερ ἐκέκτητο εἰσοδήματα ἑκατὸν χιλιάδων λιρῶν· διὸ ἐπαίξεν ἀδρῶς, ἔφερε φανάκι, καὶ ὀλίγον ἐκ τῶν κεφαλαίων ἔτρωγεν.

Ἰσως μὰς ἐρωτήσητε, διατί διέτριβεν ἐν Σενλίδι, καὶ μάλιστα διατί ὁ Ἑβρίκος ἔμενε μετ' αὐτοῦ; Ὁ αὐτὸς μάθητε ἐν ὀλίγοις.

Ἐν Παρισίοις μὲν ὁ Κ. Γαβριήλ ἦτο ἐκ τῶν γελοιοτάτων γελοιοτάτος, ἐν ἐπαρχίᾳ δὲ ἦτο ὁ μόνος τοῦ εἶδους του, καὶ ἀπῆλθεν ἐπομένως εἰδικότητος.

Ἐν Παρισίοις αἱ γυναῖκες δὲν προσεῖχον πλέον εἰς αὐτόν, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ὑπῆρχον ἔτι φιλάρεσκοι γραῖαι, ἐκλαμβάνουσαι αὐτόν σπουδαίον, τὰς ὑποίας οὗτος περιποιεῖτο, παίζων τοὺς πεσοὺς (ντάμα). Ἐν μὲν Παρισίοις δὲν ἡδύνατο νὰ ἐπιδεικνύηται διὰ τῶν ἔτι μείναντων ὀκτὼ χιλιάδων λιρῶν, ὅτε ἐγκατέλιπεν αὐτοὺς, ἐν δὲ τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπιδειξίως δαπανῶν, ἔφη μίξτετο ὡς πλούσιος καὶ ἐλευθέριος. Τέλος ἐξελέξατο τὴν Σενλίδα· διότι αὐτῇ κατόκει ἡ Μαρκεσία Δε Κ. . . μελαγχροινὴ, ἐνεία καὶ τεσσαράκονταετής, εὐνοοῦσα αὐτόν, τιμώμενον διὰ τοῦτο· διότι πολὺ ἐπέζητον αὐτήν.

Ὁ δὲ Ἑβρίκος, καὶ τοὶ γινώσκων τὰ σφάλματα καὶ ἐλαττώματα τοῦ θεοῦ του, συνεζή ἄμωσ· διότι ἀνατραφεὶς παρ' αὐτοῦ, τὸν ἠγάπα, εὐγνωμόνει διὰ τὴν βολταιρικὴν ἐκπαίδευσιν, καίτοι μικρὰν, καὶ δι' ἀρχῆς μετρίως διαφθαρτικῆς· ἀλλὰ μὴ λησμονῶν ἀληθῆ δείγματα τῆς στοργῆς αὐτοῦ, δὲν ἐτόλμησε ν' ἀποποιήθῃ τὴν μετ' αὐτοῦ συνδιατριβὴν ἐν Σενλίδι, καὶ μάλιστα, διότι ἐν Βαλγενκούσῃ κατόκει ἐπὶ ὀκτὼ μῆνας τοῦ ἔτους ἡ Κ. Δε Βωζῆ, ἔχουσα ἀξίεραστον θυγατέρα, γνωστὴν ἡμῖν, ἧς ταχέως ὁ Ἑβρίκος ἤρασθη.

Κατὰ τὰ ἄλλα τὸ οἶκμα τοῦ Κ. Γαβριήλ ἦτο ἀνάλογον τοῦ χαρακτήρος του. Καὶ ὁ μὴ ἰδὼν τὸν γηραιὸν τοῦτον γυναικάρεσκον ἡδύνατο εἰσερχόμενος εἰς τὸ δωμάτιόν του, νὰ ἐννοήσῃ αὐτόν. Πάντα τῶν ὄντι ἐδείκνυον σχέσεις πρὸς γραῖαν φιλάρεσκον· δηλαδὴ οἱ τοῖχοι ἦσαν κεκαλυμμένοι ὑπὸ γλαυκῆς μετὰξης, μετ' ἀκριβοῦς περιποιουμένης ὑπὸ τῶν ὑπηρετῶν, καὶ ἧτις ὡς ἐκ τούτου ἤρχιζεν εἰς τινὰ μέρη νὰ στίβῃ ὀλίγον. Παρὰ δὲ τῇ κλίνῃ ἀνηρτάτο ἀπὸ χαλκίνης σφαιρας μέγας καθρέπτης, ἔχων τὴν περιφέρειαν κεκοσμημένην διὰ στολιδωτῆς μετὰξης. Ἀνακλινητὴ δὲ, δύο μικροὶ θρόνοι καὶ μέγα πύραυλον ἀπετέλλουν μετὰ τραπέζης ἐκ ῥοδίνου ξύλου τὰ σκεῦη τοῦ δωματίου τούτου. Εἰκὼν γυναικὸς, παρυσασμένη ἐξ ἰώδους ἐπικρόκου, ἀνήρτητο παρὰ τῷ καθρέπτη. Τεταμέναι σάνιδες, φέρουσαι ἀγαλμάτια Σαξονικὰ καὶ βιβλιοθήκη ἐκ πλέον τῶν ἑκατῶν πενήκοντα τόμων περιεῖχε τὸν Παρνὺ, Βολταιρον, τὸν ἱππότην Δε Βουλφριον, τὸν Γρακοδρον, τοὺς μύθους τοῦ Λαφονταίν καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Κρεβιλλῶνος. Ἐπιθέσασα ἀκόμη ὁσμὴν θυμιαμάτων ἐπὶ πάντων, πρὸς δὲ τάπητα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐπιστολὰς δισπαρμένας, καὶ ἡμιανοιγμένας ἐπὶ τῆς ἐστίας, καὶ ἀταξίαν ἐπὶ τῶν λοιπῶν, καὶ θὰ εἰκονίσθη τὸ δωμάτιον, εἰς ὃ εἰσῆλθεν ὁ νεὸς.

Ὁ νεὸς λοιπὸν ἦτο κεκλιμένος, ὡς εἶδομεν, ἐφεστὼς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς χειρομάκτρον μεταξωτὸν, καὶ μέγαν ἰσοπέδιον χιτῶνα μετὰ στολιδωτῶν περιχειριδίων, καὶ ἰσογυμνίαν ἀγαθοῦ, κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ δισπαρμέναι ἄμωσ ὁ γέρον οὗτος ἠθέληεν ὑπέκει εἰς τὰ τῆς ἐστίας, θὰ ἦτο χαρίεις καὶ ἀγχινοῦς· διότι ἦτο φύσει ἄπρεπός, παιδείας οὐκ εὐκαταφρονήτου, καὶ πνεύματος προτοτύπου.

— Ἀνέβαινες, χωρὶς νὰ μοὶ εὐχηθῆς καλὴν ἐσπέραν; Ἐἶπεν ὁ γέρον, ἰδὼν εἰσερχόμενον τὸν ἀνεψιόν του.

— Σὲ ἐνόμιζον κοιμώμενον, Θεῖέ μου.

— Ἦξεύρεις, ὅτι δὲν κοιμῶμαι πρὸ τῆς τετάρτης μετὰ τὸ μεσονύκτιον· λοιπὸν! Τί νέον θὰ μοὶ εἶπῃς;

— Οὐδὲν, Θεῖε.

— Περὶ τῆς Κυρίας Δε Βωζῆ;

— Ἰγναίειν! καὶ ἐλυπήθη, μὴ ἰδοῦσα ἑμᾶς.

— Τῆ εἶπες, ὅτι προσεκληθῆν ἀλλαχόθεν, καὶ δὲν ἡδύναμην ν' ἀποποιήθω;

— Μάλιστα, Θεῖε.

— Ἡ θυγάτηρ τῆς;

— Πάντοτε θελκτική.

— Σὺ;

— Ἐγὼ πάντοτε ἐρῶ.

— Κάθησε λοιπὸν ὀλίγον ἐπὶ τῆς κλίνης μου, ἵνα συνδιαλεχθῶμεν περὶ πάντων.

Ὁ νέος ἀποθέσας τὸν πῖλόν του ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἐκάθησεν ἐπὶ τῆς κλίνης.

— Σὲ ὁμιλήτην ἡ μήτηρ; ἠρώτησεν ὁ γέρον.

— Ὅχι.

— Μοὶ εἶπεν, ὅτι θὰ σοὶ ὁμιλήσῃ.

— Περὶ τῆς Ἰουλίας;

— Μάλιστα.

— Ναί . . . μοὶ εἶπεν, ὅτι ἠθέλε νὰ μοὶ ὁμιλήσῃ, καὶ ὅτι δὲν ἡδυνήθη σήμερον ἐνώπιον τοσοῦτων ἀνθρώπων. Ἦξεύρεις, ὅτι ἀγαπῶ τὴν θυγατέρα τῆς;

— Ναί, εἶπεν ὁ γέρον, κακεντρεχῶς μειδιῶν.

— Τίς τῆ εἶπε τοῦτο;

— Ἐγὼ.

— Καὶ διατί Θεῖέ μου;

— Ἐπειδὴ ἔπρεπε τάχιον ἢ βράδιον νὰ τὸ μάθῃ, καὶ διότι πρέπει νὰ νυμφευθῆς καὶ διὰ σὲ αὐτόν καὶ δι' ἐμέ.

— Δὲν καταλαμβάνω.

— Φίλτατε, τὰ ἡμέτερα ἔχουσι κακῶς. Εἶχον ἔξ χιλιάδων λιρῶν εἰσοδήματα, τὸ γινώσκεις. καὶ σὺ δέκα χιλιάδων. Εὐτυχῶς ἤμην κηδεμὼν σου. Νῦν δὲ ἠφάνισθην τὸ εἰσοδήμα τοῦτο δὲν ὑπάρχει πλέον, πρὸς δὲ καὶ τὸ σὸν οὐχ ἦττον κακῶς ἔχει.

— Διατί; Ἐγὼ δὲν μετεχειρίσθην οὐδ' ὄβολόν ἐκ τοῦ κεφαλαίου;

— Μάλιστα, ἀλλὰ μετεχειρίσθην ἐγὼ.

— Διὰ σὲ αὐτὸν λοιπὸν.

— Καὶ βεβαίως ἡ Μαρκεσία Κ. ἡδύνατο νὰ δαπανήσῃ πλοῖον πλήρες χρυσοῦ.

— Ἄλλω, θεῖέ μου, ἐὰν ἐγίνωσκον, ὅτι ἀναλαβὼν ὑπὲρ ἐμοῦ φροντίδας, θὰ μετεχειρίζετο τὰ γὰρ κατὰ μοῦ, δωρούμενος ταῦτα τῇ Μαρκεσίᾳ Δε Κ. καὶ θὰ ἀπεποιούμην. Οὐδόλωσ ὀφείλω νὰ συντηρῶ τὴν οἰκίαν τῆς Κυρίας ταύτης.

— Δι' ἐξήκοντα χιλιάδας φράγκων, ἡδύναται!

— Ἐξήκοντα χιλιάδες φράγκα, ἡδύναται ἐκ διακοσίων χιλιάδων λιρῶν, εἶναι τὸ εἰσοδήμα αὐτῆς καὶ ἀναλογιζόμενος, ὅτι ἐξακόλων ἡδύναται ὡς ἔστι, κατὰ τὸν ὅτι δὲν δύναμαι νὰ συντηρῶ ἐπὶ τρία ἔτη. Σὰς τὸ εἶπον, σὰς ἀγαπῶ, καὶ σὰς σέβομαι, καὶ θὰ λυπηθῶ νὰ ἐρίσω μετ' ἡμῶν, ἀλλὰ θὰ καταστήσω μὲν εἰς τοῦτο, ἐὰν ὑπέκητε εἰς τὰς ἀκρασίας. Ἀδύνατον νὰ διάγετε, ὡς διάγητε· Παύσατε. Τί διάβολο! Ἐὰν ἡ Κυρία Δε Βωζῆ ἐγίνωσκε ταῦτα θὰ μοὶ ἀπεποιεῖτο τὴν θυγατέρα τῆς, καὶ δὲν ἐπιθυμῶ νὰ δυστυχῶ διὰ βίου ἔνεκα τῆς Μαρκεσίας Δε Κ. . .

Ὁ Βαρὸνος ἐκυψε πρὸς τὸ βιβλίον, μὴ ἀποκριθεὶς.

— Μὴ ὀργίζεσθε, εἶπεν ὁ νέος, σκέφθητε μόνον. Ἡ Μαρκεσία Δε Κ. . . εἶναι τεσσαράκοντα πέντε ἔτη, ἔχει τὸν σύζυγόν τῆς, καὶ ζῶσι δαπάνη ἡμῶν. Οὐ μόνον καταστρέφεσθε, ἀλλὰ καὶ γελοῖος γίνεσθε. Γυνή, ἔχουσα υἱὸν εἰκοσιτεσσάρων ἔτων ὑπολογιστὴν ἐν Ἀφρικῇ!

— Ἡ Μαρκεσία μὲ ἀγαπᾷ εἰλικρινῶς, ἀπάντησεν ὁ Γαβριήλ.

— Σὰς περιπλήθει.

Ὁ Βαρὸνος ἀνέκυψεν ἔνεκα ταύτης τῆς λέξεως, ἀλλὰ δὲν ἀπεκρίθη παρευθὺς.

— Σοὶ ὁμολογῶ, ὅτι δὲν ἠλπίζον νὰ σὲ ἀκούσω, ὀνειδίζοντά με οὕτως, εἶπε μετ' ὀλίγον. Ἐδαπάνησα ἑκατομμύριον ὀλόκληρον κατὰ τὴν ζωὴν μου, οἱ δὲ

φίλοι μου ἔφαγον τὸ τέταρτον αὐτοῦ, καὶ ποτὲ, οὐδέποτε εἶπον εἰς αὐτοὺς τὸ ἑκατοστὸν τῶν ὄσων μοὶ εἶπες. Σοὶ ἀποδίδω τὰς ἐξήκοντα χιλιάδας φράγκα σου.

— Πῶς;

— Διὰ τῶν ἐν Βουργωνίᾳ γαιῶν μου.

— Εἶναι ὑποθηκευμένα, κατεκλημμένα, δὲν ἡξεύρω τι.

— Ὁ αὐτὸς πωλήσω τὰ μείναντά μοι.

— Δὲν πρόκειται περὶ τούτου, θεῖέ μου· ἐὰν δὲ ἐπιμένῃς, δὲν θὰ προκύψῃ μεγάλη δυστυχία, εὐδιόρθωτος εἶναι. Ἀλλὰ νῦν κατήντησας ἀδιώρθωτος, καὶ τὸ μέλλον μοὶ ἐμποιεῖ φρίκην. Δαπανήσαντες τὰ μείναντα, τί θὰ πράξωμεν;

— Ὁ αὐτὸς προσέλθωμεν παρὰ τῇ νεωτέρᾳ ἀδελφῇ.

— Θεῖέ μου, εἶπεν ὁ νέος, περιφρονητικῶς μειδιῶν, ἡ γνώμη σου λοιπὸν εἶναι ἐμπορικὴ.

— Ἄ! φίλε μου, ἐν χρηματικῇ ἐνδείᾳ.

— Ὁ νέος ἔλαβε τὸν πῖλόν του.

— Ποῦ ὑπάγεις; εἶπεν ὁ γέρον Δ' Ἑρμανῶν.

— Νὰ κοιμηθῶ.

— Διατί;

— Διότι ἐπιθυμεῖτε νὰ κοιμηθῆτε. Δὲν ἤξεύρετε πλέον τί λέγετε.

— Σφάλω· ἄς ἴδωμεν, εἶπεν ὁ Γαβριήλ. Δός μοι τὴν χεῖρά σου, καὶ ἄς μὴ ὁμιλῶμεν πλέον περὶ τούτου. Ἦξεύρεις, ὅτι δὲν θὰ πράξω, ὅ,τι εἶπον. Τί θέλεις; Ἀγαπῶ τὴν Μαρκεσίαν, ἀλλὰ σοὶ ὑπόσχομαι νὰ βελτιωθῶ.

Ὁ Ἑβρίκος ἔτεινε τὴν χεῖρα τῷ γέροντι· διότι τὸν ἐσέβετο ἐνδομύχως.

— Νόητον, εἶπεν ὁ υἱός, ὅτι διὰ τοῦ μείναντός μοι εἰσοδήματος ἑπτὰ, ἢ ὀκτὼ χιλιάδων λιρῶν δὲν δύναμεθα νὰ συντηρῶμεν τὴν ἡμετέραν καὶ τὴν τῆς Κυρίας Μαρκεσίας Δε Κ. . . οἰκίαν.

— Σύμφημι. Ἄς ἐπανέλθωμεν περὶ τοῦ συνοικεσίου σου. Ἀγαπᾷς τὴν μικρὰν;

— Πολύ.

— Αὕτη σὲ ἀγαπᾷ;

— Νομίζω.

— Λοιπὸν τετέλεσται.

— Τίς οἶδεν!

— Οὐδὲν τὸ κωλύον.

— Αἱ ἀκρασίαι ἡμῶν ἴσως.

— Ἡ νεότης ἄς παρέλθῃ, εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ γέρον.

— Λέγετε;

— Ναί.

Ὁ δ' Ἑβρίκος δὲν ἡδυνήθη νὰ μὴ μειδιάσῃ.

— Ἡ Ἰουλία θὰ σεμνύνηται ἐπὶ σοί, εἶπεν ὁ θεῖος οἱ Δ' Ἑρμανῶνες, διάβολο! Εἶναι ἀρχαία οἰκογένεια, ἐπίσημον ὄνομα.

— Ναί, ἀλλ' ἀφροσύνη τις ἀρκεῖ νὰ μοὶ ἀποποιήθῃ τὴν νέαν· ἔχω ἀντεραστὴν.

— Τίνα;

— Τὸν Ἐκτορα Γρανδίνον!

— Τὸν υἱὸν τοῦ Συμβολαιογράφου;

— Ναί.

— Γραφίσκος συνερῶν μετὰ Δ' Ἐρμενῶνος! Ὀνειροπολεῖς!

— Ἴσως, ἀλλ' ὁ γραφίσκος οὗτος θὰ ἔχη ποτὲ εἰσόδημα τεσσαράκοντα χιλιάδων λιρών.

— Οὐδὲν τοῦτο, ἀν σὲ ἀγαπᾷ ἡ νεανίς· ἄλλως τε καὶ αὐτὴ θὰ ἔχη τριάκοντα χιλιάδας.

— Πρὸς τὴν θυγατέρα μάλιστα οὐδὲν, ἀλλὰ πρὸς τὴν μητέρα ὄχι, καὶ ἐπὶ πλέον . . .

— Ἐπὶ πλέον, τί;

— Ὅτι πάντες οἱ Συμβολαιογράφοι γνωρίζονται, συνεπισκέπτονται, καὶ ἂν ὁ ὑμέτερος ᾖναι ἀδιάκριτος, ὁ Κύριος Γρανδίνος θὰ καταχρασθῆ τὴν ἀδιακρισίαν του ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του.

— Τίς εἶπεν, ὅτι ὁ Ἐκτωρ ἀγαπᾷ τὴν θυγατέρα τῆς Κυρίας Δε Βωζῆ;

— Τὸ εἶδον. Μὰ τὸν θεὸν, μάλιστα.

— Λοιπὸν, ἀν ἡ μήτηρ σοὶ ἀποποιηθῆ, ἀποτάθητι πρὸς τὴν θυγατέρα.

— Τί νὰ τῆ εἶπω;

— Ἀγαπᾷς τὴν κληρονόμον; σὲ ἀγαπᾷ;

— Ναί.

— Ἐάν ἀποποιηθῶσιν, καὶ δὲν δύνασαι νὰ ζήσης ἀνευ αὐτῆς, τότε τὴν ἀρπάξεις, καὶ ἡ μήτηρ ἀναγκασθεῖσα, θὰ σοὶ τὴν δώσῃ.

— Μυθῶδες!

— Μυθῶδες μὲν, ἀλλ' ἐγὼ οὕτως ἐνυμφεύθην τὴν πρώτῃν οὐζυγόν μου. Ἐἴν' ἀληθὲς ὅμως, ὅτι δὲν ἐπραξα τοῦτο χάριν τῆς περιουσίας· διότι μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρὸς τῆς ἐλληρονόμησε μόνον εἴκοσι χιλιάδας σκοῦδα.

— Κάλλιον εἶναι, θεῖέ μου νὰ μὴ ἀποποιηθῶσιν αὐτήν.

— Ἐννοεῖται! νυμφευθεὶς θὰ μὲ ἔχῃς πλησίον σου;

— Τὸ ἡξέυρε· ἀνευ ὑμῶν δὲν δύναμαι νὰ ζήσω.

— Τῶνόντι, θὰ σὲ συμβουλευῶ.

— Βεβαίως. Καλὴν νύκτα θεῖέ μου.

— Ὁὐ κοιμηθῆς νῦν;

— Εἶναι μεσονύκτιον.

— Μείνε ἐτι ὀλίγον.

— Ὅχι, θὰ ἐξέλθω αὐριον λίαν πρωτῆ.

— Διὰ νὰ ὑπάγῃς;

— Ἄ! τοῦτο εἶναι μυστικόν.

Ὁ Ἐρρίκος ἐναγκαλεσθεὶς υἱκῶς τὸν γέροντα, ἀπῆλθε τοῦ δωματίου, χαιρετήσας καὶ τελευταῖον διὰ νεύματος καὶ τῆς χειρὸς.

— Εἶναι ἀνόητος, ἀλλ' ἀγαθῆς ψυχῆς, ἐψιθύρισεν ὁ νεός, ἀναβάντων τὴν κλίνην του.

— Εἶναι ἀγαθός νεός, ἐσκέφθη ὁ θεῖος, μείνας μόνος, ἀλλ' ὅμως ἀγοεῖ νὰ ζῆ. Τὸ αὐτὸ εἶναι· καλῶς ἐπραξα, ἀναγγείλας αὐτῷ μόνον ἐξήκοντα χιλιάδας φράγκα.

Καὶ ὁ Βαρόνος ἐμειδιάσεν, ἀναλογιζόμενος, τί θὰ ἐπραττεν ὁ ἀνεψιός του, ἀν ἐμάνθανε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν.

5.

Τὴν ἐπιούσαν περὶ τὴν ἕκτην ὥραν τῆς πρωίας ὁ Ἐρρίκος ἠγέρθη. Ὁ ἥλιος εἰσῆρχετο πλησιφανῆς εἰς

τὸ δωματίον· διότι φαίνεται, φροντίσας νὰ ἐγερθῆ λίαν πρωτῆ, δὲν ἐκλείσει τὰ δικτυωτά.

Ὁ νεός ἀνοίξας τὸ παράθυρον, εἰσῆλθεν εἰς τὸν κῆπον, ἵνα ἀναπνεύσῃ τὸν εὐοσμὸν ἐαρινῆς πρωίας ἀέρας. Ἡ δὲ φύσις ἠγείρετο μετὰ ἀσμάτων, καὶ νέων ἀρωμάτων· αἱ αὐρὶ παίζουσαι εἰς τὰ φυλλώματα τῶν στιλβόντων ὑπὸ δρόσου δένδρων, ἀποτελοῦν μετὰ τῶν ἀσμάτων τῶν πτηνῶν ἀρμονίαν θελκτικὴν, ἢ μᾶλλον ἐραίνοντο προσάδουσαι μετ' ἐκείνων. Ἡ πόα ὡς μαργαρίτας ἐφ' ἑαυτῆς φέρουσα τὴν δρόσον περιέβαλλε τὸν κῆπον καὶ τὰ πέριξ. Τὸ κάλλος δὲ τῆς φύσεως μᾶλλον ἐπαισθητὸν εἰς τοὺς εὐτυχίαν προσεγγίζοντας φαίνεται. Ἐκ τοῦ παραθύρου ἐραίνετο ἡ πλατεία τῆς πανηγύρεως, πανέρημος τότε οὖσα.

Ἐν τούτοις ὁ Ἐρρίκος γινώσκων τὴν Ἰουλίαν ἀνησυχοῦσαν νὰ συμβουλευθῆ τὴν μάντιδα, ἐνδυσθεὶς, ἐπορεύθη εἰς τὸ παράπηγμα τῆς Καισαρίνας.

Εἰσελθόντος τούτου, ἡ Καισαρίνα παρσεκείαζε τράπεζαν, ἔδρας διὰ τοὺς θεατάς, καὶ τὸν ὀκρίσαντα, ἐφ' οὐ παρίστα.

— Βλέπετε; Εἶπεν τῷ Ἐρρίκῳ, σὰς περιέμενα καὶ ταυτοχρόνως ἀνέκραξε:

— Βουρδαλοῦε!

Ὁ δὲ μετὰ περισκελίδος ἐκ μέλανος ἐπικρόκου Ἡρακλῆς ἐπαρουσιάσθη, κρατῶν διὰ μὲν τῆς ἐτέρας τῶν χειρῶν τεμάχιον ἄρτου καὶ κρέατος, μάχιον δὲ διὰ τῆς ἐτέρας. Ἦτον ἐνδεδυμένος εἰδός τι Ἰνδιανῆς ἀστρίδος (robe de chambre), ἵνα προφυλάττῃ τὸν ἑαυτοῦ ζώστῆρα.

Ἐπὶ τῆς ἐτέρας εἰς τὰ προθύρα, τῷ εἶπε, καὶ ὅταν ἴδῃς τὴν Καισαρίνα καὶ γραίαν, οὕτως; Εἶπεν ἡ Καισαρίνα πρὸς τὸν Ἐρρίκον, καταφάσκοντα. Ὅταν ἴδῃς, λέγει, τῆς διευθυνομένης καὶ προσεγγιζούσας τὸ θέατρον, ἀνήγγειλον εἰς ἡμᾶς τοῦτο. Ἐννόησας;

— Μάλιστα, ἀλλὰ νομίζω. . .

— Ὑπάγε, καὶ μὴ παρατηρήσεις!

Ὁ Γίγας ὑπήκουσεν τῇ συναιτέρῳ αὐτοῦ, κύπτων τὴν κεφαλὴν. Ἐσκόπει δὲ, ἰστάμενος ἐπὶ τῶν προθύρων, καὶ τρώγων.

— Διατί καλεῖται Βουρδαλοῦος; ἠρώτησεν ὁ Ἐρρίκος τὴν Ἀθιγγανίδα, ὣν μόνος μετ' αὐτῆς.

— Ὁ Γέρον τὸν ἐβάπτισεν οὕτως.

— Τίς εἶναι ὁ γέρον οὗτος;

— Ὁ ἀποθανὼν φύλαρχος.

— Καὶ διατί τὸν ἐκάλεσαν οὕτως;

— Διότι ὁ Ἀλκείδης ἦτον πάντοτε σύννους καὶ ὁ γέρον τῷ ἔλεγε:

— Σκέπτεσαι, ὡς ὁ Βουρδαλοῦος· καὶ οὕτως διέμεινε. Εἶτα καὶ δι' ἄλλο αἶτιον.

— Ποῖον;

— Διότι οὗτος μὲ ἀποκοιμίζει, ἢ μᾶλλον μὲ μαγνητίζει. Καὶ ἵνα εἶπω κάλλιον, ἔβην μὲ συμβουλευταί τις, οὗτος φαίνεται καθησυχάζων πάντας.

— Λοιπὸν ὁ γέρον ἦτον μάντις;

— Ἦ! καὶ ἐπίσημος.

— Αὐτὸς σοὶ μετέδωκε τὴν ἐπιστήμην;

— Ναί.

— Καὶ ἐκ τίνος μετεδόθη αὐτῷ;

— Ἐκ τῶν ὀγκωδῶν βιβλίων, ἀπερ ἀενάως ἀνεγίνωσκε, καὶ ἐγὼ δὲν ἐνόουν, ἀναγινώσκουσα.

— Ἦτο λοιπὸν σορός;

— Σοφώτατος, πιστεύσατέ μοι, ἐὰν θέλητε. Κύριε. Ἐνίοτε ἐνόμιζον, ὅτι ἦτο διάβολος, ἐπειδὴ, ὅτε τὸ πρῶτον μοὶ ἔδειξεν, ὅτι θὰ δαίξω εἰς τὴν νεανίδα, καὶ τοὶ μὴ φοβουμένη παράδοξα, διετέθην κακῶς.

— Λοιπὸν μήπως κινδυνεύῃ ἡ νεανίς; Μοὶ ἐγγυᾶσθε; Εἶπεν ὁ Ἐρρίκος.

— Μὴ φοβῆσθε.

Ἐν τούτοις ὁ Βουρδαλοῦος ὑψώσας τὸ παραπέτασμα, εἶπεν διὰ τῆς γνωστῆς ἡμῖν βραγχῆς φωνῆς:

— Ἐρχονται.

— Ἐκβαλε τὴν ἐρραστρίδα, καὶ εἰσήγαγε αὐτάς, εἰ δυνατόν φιλοφρόνως, εἶπεν ἡ Καισαρίνα.

— Ὑμεῖς δὲ, εἶπε τὸ Ἐρρίκῳ, κρύφθητι ἐκεῖ.

Καὶ εὐθὺς ἀνοίξασα τὴν θύραν τοῦ δωματίου, ἐν ἧ τὴν προτεραίαν συνδιελέθη μετ' αὐτοῦ, τῷ ἔδειξεν ἔδραν, ἐφ' ἧς οὗτος ἐκάθησεν.

— Ἀκούεις τὴν φωνὴν μου, εἶπεν ἡ Καισαρίνα πρὸς αὐτὸν, κλείσαντα τὴν θύραν.

— Ἀρκούντως.

— Σιωπῆ, ἦλθον.

Τῷ ὄντι αἱ δύο νεανίδες καὶ ἡ γραία Ἰωάννα, ὀδηγηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Βουρδαλοῦος, εἰσῆλθον εἰς τὸ παράπηγμα· ἡ δὲ Καισαρίνα προσῆλθε.

— Τί θέλετε, Κυρίαί; Ἔβλεπε πρὸς αὐτάς, ὡς ἦν τε ἡδίστα.

Ἡ Ἰουλία παρετήρει τὴν Κεκίλην, ἡμῶσα νὰ εἶπῃ τῇ μάντιδι, τί ἐζήτηι.

Ἡ δὲ Κεκίλη παρατηροῦσα τὴν Ἰουλίαν, εἶπε:

— Δὲν μὲ γινώσκετε;

— Τῷ ὄντι, Κυρία, ἦλθετε τὴν προτεραίαν.

— Λοιπὸν ἡ νεανίς θέλει νὰ μὲ συμβουλευθῆ.

— Πολύ· μάλιστα ἐθαύμασα.

Ἡ Ἰουλία παρετήρει περίξ ἐπανεληλυμένης.

— Κυρία, εἶπε τότε ἡ Καισαρίνα τῇ Ἰουλίᾳ ἀποφύγει οἱ τρεῖς ἐπισκεπτόμενοι ἐκίθησαν, ἐσυμβουλευθῆτε ποτὲ Ἀθιγγανίδας;

— Ποτέ.

— Πιστεύετε τὸ διορατικὸν βλέμμα, καὶ τὴν δύναμιν τοῦ προλέγειν τὴν εἰμαρμένην, καὶ διακρίνειν τὸ μέλλον;

Ἡ Ἰουλία δὲν ἀπεκρίθη.

— Δισταζέεις λοιπὸν;

— Ὀλίγον, εἶπεν ἡ νεανίς μειδιῶσα.

— Ἀμφιβάλλεις περὶ σοῦ αὐτῆς;

— Τί ἐνοεῖτε;

— Ἐννοῶ, ὅτι ἐάν σοὶ εἶπω τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον, θ' ἀμφιβάλλῃς πλέον;

— Ὅχι, ἀλλὰ φοβούμαι, μήπως δὲν ἐπιτύχητε, εἶπεν ἡ νεανίς ἐνθαρρυνομένη κατ' ὀλίγον.

— Ὁ ἀποπειραθῶμεν Βουρδαλοῦε!

Ὁ ἀριστοτέλης ἐπαρουσιάσθη σοβαρὸς καὶ ἐπίσημος, ὡς πάντοτε ἦτο.

— Δός μοι φιάλην πλήρη ὕδατος καὶ ποτήριον.

Ὁ Ἀλκείδης ὑπακούσας ἐπέθηκε τῇ τραπέζῃ τὰ αἰτηθέντα, καὶ περιέμενε.

— Ἀφῆσόν μας τώρα, εἶπεν ἡ Καισαρίνα.

Ὁ ἀκροβόμων ἀπεχώρησεν ὁσμὴ δὲ νικοτιανῆς, (καπνοῦ) διαδοθεῖσα μετ' ὀλίγον ἀπὸ τοῦ παράπηγμα,

εἰσήμανεν, ὅτι ἐπαρηγορεῖτο διὰ τῆς καπνοσύριγγος του.

Ἡ Καισαρίνα, λαβοῦσα τὸ ποτήριον, ἐπλήρωσεν αὐτὸ ὕδατος.

— Βλέπετε, εἶπε τῇ Ἰουλίᾳ, ὅτι τὸ ποτήριον, εἶναι καθαρὸν.

— Ναί.

— Ἐπὶ πλέον, Κυρία, γινόμενον οὕτω τοῦ πράγματος, κατανοεῖτε τὴν ἀπλότητα αὐτοῦ.

— Ἀληθές· εἶπεν ἡ Κεκίλη.

— Μήπως φοβῆσθε; Εἶπεν ἡ Καισαρίνα.

— Νὰ φοβηθῶ; Καὶ διατί;

— Ὑπὸ τοῦ μυστηρίου· ἐπειδὴ θὰ ἴδῃτε τσαῦτα παράδοξα, ὥστε ἴσως δὲν θὰ πιστεύσητε, ὅτι τὰ εἶδετε.

— Δὲν θὰ φοβηθῶ, εἶπεν ἡ Ἰουλία δυσπίστως.

— Πιστεύετε βεβαίως, ὅτι προτάτω ἐναργῶς τὰ καθ' ἕκαστα τοῦ πειράματος, ἵνα σὰς προδιαθέσω. Μεταπίσθητε οὐδεμία ἀγυρτία ἐν τούτοις ὑπάρχει. Σὰς ὁμολογῶ, πράττω, χωρὶς νὰ δύναμαι νὰ ἐξηγῶ εἶναι μαντεία ἀνεξήγητος.

Εἶποῦσα δὲ οὕτω, προσήγγισε τὸ πλήρες ὕδατος ποτήριον τῇ Ἰουλίᾳ λέγουσα.

— Βλέπε προσεκτικῶς τὸ ποτήριον, καὶ λέγε μοι, ὅτι βλέπεις.

Καὶ πάραυτα οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς Καισαρίνης ἤρχισαν ἀκοντίζοντας τὸ ἐν τῷ ποτηρίῳ ὕδωρ.

Ἐπειράθη μὲν ἡ Ἰουλία νὰ διατελῆ σπουδαίως, ἀλλὰ μὴ δυνθεῖσα, καὶ ἰδοῦσα κάτω τὴν Κεκίλην, ἀπεχώρησε, καγχάσασα.

— Γέλα, Κυρία, εἶπεν ἡ Καισαρίνα, οὕτως ἐν ἀρχῇ γίνεται. Θέλετε λοιπὸν νὰ παρατηρήσητε;

Ἡ Ἰουλία στάσασα προσήλωσε τοὺς ὀφθαλμούς ἐπὶ τοῦ ποτηρίου.

— Τί βλέπετε; Ἠρώτησεν ἡ Καισαρίνα, παραδόξως καὶ προσεκτικῶς τὸ ὕδωρ βλέπουσα.

— Οὐδέν.

— Κύτταξε προσεκτικῶς.

Ἄ! εἶπεν ἡ νεανίς, παρατηρήσασα ὀλίγον, τὸ ὕδωρ μεταχρωματίζεται! Ὁμοιάζει ἐπάλιον ὕγρον.

— Πολὺ καλά. Εἶτα.

— Φαίνεται βράζον ὀλίγον.

— Οὕτω. Τὸ διακρίνεις;

— Παράδοξον! Βλέπω δένδρα καὶ οἰκίαν.

— Γνωρίζεις τὴν οἰκίαν ταύτην καὶ τὰ δένδρα;

— Μάλιστα. Εἶναι ἡ Βαλγενκοῦσα, καὶ ἡ τῆς μητρὸς μου οἰκία. Στάσου! κύτταξε, εἶπεν ἡ Ἰουλία, προσεγγίζουσα τὸ ποτήριον εἰς τὴν Κεκίλην.

Ἡ Κυρία δὲν θὰ ἴδῃ τι, ὑπέλαβεν ἡ Καισαρίνα· ὑμεῖς μόνη δύνασθε νὰ βλέπητε.

— Παράδοξον! Ἐψιθύρισεν ἡ Ἰουλία, μὴ δύνασθαι πλέον νὰ γελᾷ καὶ ἡ ψυχὴ ἐφαίνετο προσελθοῦσα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς.

— Τί;

— Προφιλεστάτη, εἶπεν ἡ μήτηρ, τὰ ἡμέτερα ἔχουσι κακῶς.

— Κακῶς, μήτηρ;

— Ναί, δὲν γινώσκεις τὰ δικαστικά, διὰ τὰ σου ἀναγνώσω ταῦτα, ἐξ ὧν θὰ ἐβλεπες, ὅτι χάνομεν ἑκατὸν πενήκοντα χιλιάδας φράγκα.

— Καὶ πῶς;

— Διότι ὁ πατήρ σου, ὢν εὐπιστος ἐδάχνεισε ταῦτα ἐπὶ ἐπισφαλεὶ ὑποθήκῃ.

— Λοιπὸν, μήτηρ, ἄς ἔχωμεν ἐνδύματα καὶ ὑπηρέτας ὀλιγωτέρους.

— Σοὶ λέγω τοῦτο, προφιλεστάτη, διότι ἀποβλέπει τὸ μέλλον σου.

— Πῶς;

— Διότι ἡ προίξ σου ἐλαττωταί.

— Ἐχὼ ἀνάγκην προικός;

— Ναί, εἶσαι ἀρκετὰ ὠραία. Ἄλλ' ὁ νυμφευθὴσόμενος δὲν θὰ εὐχαριστηθῆ τόσον διὰ τοῦτο.

— Ἄ! Μήτηρ, ὁ Ἑρρίκος δὲν συλλαγίζεται χρήματα.

— Ὁ Ἑρρίκος λοιπὸν εἶναι οὗτος;

— Ἡ Ἰουλία κατένευσεν.

— Ἡ μάντις λοιπὸν σὲ ἐνεθάβρουν εἰς τὴν ἐκλογὴν;

— Ὅχι, με ἐμβάλλει μάλιστα εἰς μεγάλην ἀμχανίαν.

— Διατί;

— Πρῶτον μὲν σὰς λέγω, ὅτι εἶναι ἀληθῶς μάντις. Καὶ διηγήθη ἀκριβέστατα τὸ διὰ τοῦ ποτηρίου πείραμα.

— Εἶτα, ἐξηκολούθησεν ἡ νεανίς, μοὶ εἶπεν. Ἄ Ὁφείλεις ν' ἀγαπᾶς, καὶ νὰ ὑπανδρευθῆς τὸν πρῶτον, ὅνπερ θὰ ἴδῃς μετὰ τὴν τῆς μητρὸς σου συνδιάλεξιν. Ἐν τούτῳ ὁ κώδων τοῦ κήπου ἤχησεν.

— Ἰσως εἶναι αὐτός, εἶπεν ἡ Ἰουλία, πορευομένη πρὸς τὸ παράθυρον, οὕτως τὰ δικτυωτὰ ἦσαν κεκλεισμένα.

— Τίς εἶναι; ἠρώτησεν ἡ Κυρία Δε Βωζῆ.

— Ὁ Κύριος Ἑρρίκος,

— Λοιπὸν τί κάμνεις;

— Ἰπάγω νὰ ἐξασφαλισθῶ.

— Διὰ τί;

— Ἴνα ἴδω αὐτὸν πρῶτον, καὶ οὕτως ἡ πρόρρησις συμφωνήσῃ μετὰ τῆς καρδίας μου.

— Καὶ ἐν ἦναι ἄλλος τις;

— Τῷ ὄντι.

— Ἐπειτα ἡ συνδιάλεξις μου δὲν ἐτελείωσε. Κάθησαι λοιπὸν· διότι ὁ πιστεύων τὰ ὑπὸ τῶν μαντίδων προλεγόμενα, πρέπει νὰ περιμένῃ αὐτὰ, ἀλλῶς διαταράττει τὴν τάξιν, καθ' ἣν πρέπει νὰ παρουσιάζονται. Διὰ τούτων ἐδήλωσεν ἡ μήτηρ, ὅτι δὲν πιστεύει τὰς προρρήσεις.

— Ἐπὶ πλέον ὑπάρχει καὶ ἕτερον μέσον.

— Ποῖον;

— Νὰ ἐρωτήσωμεν, τίς ἦλθεν.

— Ἡ Ἰουλία ἐκρούσε τὸν κώδωνα.

— Τίς ἦλθεν, ἠρώτησεν ἡ μήτηρ τὸν παρουσιασθέντα ὑπηρετήν.

— Ὁ Κ. Ἑρρίκος Δ' Ἑρμενῶν.

— Ἀμφίβαλλον, ἐψιθύρισε ἡ Ἰουλία.

— Ἐδῶ εἶναι;

— Μάλιστα.

— Παρακάλεσον αὐτὸν νὰ περιμένῃ ὀλίγον.

— Ἐπραξα τοῦτο, Κυρία· διότι ἡ Κ. Κεκίλη ἐξεργασμένη, μοὶ εἶπεν, ὅτι μέλλετε νὰ μείνητε μόναι·

— Πολὺ καλὰ· ὅταν κρούσῃ τὸν κώδωνα, ἀπόστειλὸν μοὶ τὴν θαλαμηπόλον.

— Ἰδοὺ λοιπὸν, συνέλθε, εἶπεν ἡ Κυρία Δε Βωζῆ, εἶναι ἐδῶ, καὶ εἴμεθα βέβαιαι, ὅτι οὐδεὶς πρὸ αὐτοῦ θὰ εἰσέλθῃ, οὐδὲ ὁ ὑπηρετής.

— Ναί, ἀλλὰ τί ἄλλο θὰ μοὶ εἶπῃς; εἶπεν ἡ Ἰουλία, ἀνυπομονοῦσα νὰ ἴδῃ τὸ τέλος.

— Πιστεύεις τῷ ὄντι τὴν πρόρρησιν ταύτην;

— ὦ! Φιλιτάτη μήτηρ, ἐὰν ἐβλεπες, ὅτι εἶδον θὰ ἐπίστευες, ὡς κ' ἐγώ.

— Καὶ ἂν ἕτερος ἐπαρουσιαζέτο πρὸ τοῦ Κ. Ἑρμενῶν, θὰ ὑπανδρεύεσο αὐτόν;

— Μάλιστα.

— Βεβαίως;

— Ναί, μήτηρ, εἶπεν ἡ Ἰουλία, ἦτις, γινώσκουσα, ὅτι ὁ Κ. Δ' Ἑρμενῶν ἦτο ἐκεῖ, ἀνήσυχει.

— Ἄς σπεύσωμεν τὴν συνδιάλεξίν μας, μήπως συμβῇ ἀπευκατῶν τι, εἶπεν ἡ Κ. Δε Βωζῆ, ἦτις καὶ τοὶ δύσπιστος εἰς τὰ τοιαῦτα, ἤθελεν ὅμως, νὰ μὴ διαταραχθῇ ἡ τάξις τῆς προρρήσεως. Περὶ τοῦ Κ. Δ' Ἑρμενῶν ἤθελεν νὰ σοὶ ὁμιλήσω. Ἡξεύρεις, ὅτι ἡ πρῶτη τῆς ἡλαττώθη πολὺ, ὡς καὶ ἡ ἡμέτερα· μοὶ ἔμεινον χθές. Ἐὰν λοιπὸν ὑπανδρευθῆς ταῦτον, δὲν θὰ ἔσῃς ἀμφοτέροι πλέον τῶν δώδεκα χιλιάδων λιγῶν εἰς τὴν τάξιν. Τοῦτο δὲ εἶναι ὀλίγον νὰ διάγῃ τις ἐν Παρισίῳ, ὡς τὸν τουναντίον. . . ἡ Κ. Δε Βωζῆ, διαστάσασα, πρὸς τὴν μήτηρ, εἶπεν ἡ νεανίς.

— Τουναντίον, εἶπεν ἡ νεανίς.

— Ἐὰν ὑπανδρευθῆς ἕτερόν τινα, τὸν Κ. Ἐκτωρ Γρανδίνου ἐπὶ παραδείγματι, ὅστις σὲ ἀγαπᾷ, ὡς χθές σοὶ ἔλεγον, θὰ ἦσαι πλουσία, πλουσιωτάτη διότι ὁ πατήρ σου ἔχει τούλάχιστον τεσσαράκοντα χιλιάδων λιγῶν εἰσοδήμα· καὶ τοὶ πολλῶν λεγομένων, ἡ περιουσία δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητος.

— Ἀλλὰ, μήτηρ, με ἀφίεις ἐλευθέραν νὰ ἐκλέξω;

— Μάλιστα.

— Λοιπὸν ἄ; μὴ ὁμιλῶμεν πλέον περὶ τοῦ Ἐκτορος· διότι φρίττω ἀκούουσα περὶ αὐτοῦ.

— Καλὰ, τέκνον μου· ἄς μὴ βραδύνωμεν λοιπὸν κρούσον τὸν κώδωνα.

— Ἡ Ἰουλία ἐκρούσεν ἡ δὲ θαλαμηπόλος προσῆλθεν.

— Ὁ Κύριος Δ' Ἑρμενῶν εἶναι ἐδῶ;

— Μάλιστα, Κυρία.

— Εἰπέτω νὰ εἰσέλθῃ.

— Ἡ Κυρία Κεκίλη, ἐπανελθοῦσα, δύναται νὰ εἰσέλθῃ;

— Μάλιστα.

Καὶ ἐξελθούσης τῆς θαλαμηπόλου, εἰσῆλθεν ἡ Κεκίλη.

— Λοιπὸν, εἶπεν πρὸς τὴν Ἰουλίαν, διατρίβει ἐν τῷ κήπῳ.

— Τὸ ἡξέρω.

— Σπεύσον νὰ προῦπαντήσωμεν αὐτόν· εἶναι βεβαίωτον πλέον.

— Τῷ ὄντι.

— Ἦνοιξαν τὴν θύραν· ἡ μὲν Ἰουλία καὶ ἡ Κεκίλη ἦσαν προφανῶς τεταραγμέναι, ἡ δὲ Κ. Δε Βωζῆ ἐμειδία διὰ τὰ παιδαριώδη ταῦτα.

Τέλος ἡ Ἰουλία ἐγκατέλιπε τὸν βραχίονα τῆς φίλης τῆς, ἀλλ' ἄμα ἐμελλε νὰ καταβῇ εἰς τὸν κήπον, ἀφῆκε κραυγὴν· διότι ἔτυχεν ἀπέναντι τοῦ Ἐκτορος. Ὅτε δὲ ὁ Ἑρρίκος ἐπλησίασεν, εὗρεν αὐτὴν λειποθυμημένην· ἦτον ὡχρὸς, ὡς αὐτὴ προσοχὴν εἰς τὴν πρόρρησιν, καὶ κακῶς ὡς ἐκ τούτου ἔχουσαν, δὲν ἀμφίβαλλεν, ὅτι ἐξέλαβεν αὐτὴν σπουδαίως.

7.

Ἡ Κεκίλη καὶ ἡ Κυρία Δε Βωζῆ μετέφερον τὴν Ἰουλίαν εἰς τὴν αἴθουσαν, ἐν ἣ ἦ πρὸ ὀλίγου συνωμίλου.

Ὁ δὲ Ἐκτωρ καὶ Ἑρρίκος ἔμειναν πλησίον ἀλλήλων εἰς τὰ πρόθυρα.

— Ἄγωμεν, ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν ὁ Ἑρρίκος· με ἀγαπᾷ ἀληθῶς.

Ἐκ τούτου ὅμως δὲν ἠμποδίζετο νὰ ὀργίζηται κατὰ τοῦ Ἐκτορος, τυχαίως πρὸ τῆς Ἰουλίας· παρυσιασθέντος, καὶ ἂν αὐτῆ, ὡς δεισιδάμων, ἠδύνατο νὰ προτιμηθῇ, καὶ τοὶ ἀγαπῶσα τὸν Ἑρρίκον· οὕτω λοιπὸν ἔτοιμος ἦτο ν' ἀυθαδιάσῃ πρὸς τὸν Ἐκτωρ τοῦ συμβολαιογράφου, οὕτως ἡ ἐμφάνισις ἐπὶ τῆς τῆς αὐτῆς ταραχῆν ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ.

Ὁ δὲ Ἐκτωρ, ἀγνοῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀσθενείας, καὶ λειποθυμίας τῆς Ἰουλίας, καὶ τοὶ ἐπὶ τῆς ἐπιπέθουσαν κατὰ τοῦ Ἑρρίκου, ἐπλησίασεν αὐτὴν καὶ τῷ εἶπε:

— Τί συνέβη, Κύριε; Μήπως ἀρρώστησεν ἡ Ἰουλία;

— Ἡ Ἰουλία, ἀπεκρίθη ὁ Ἑρρίκος ἀυθαδίως, ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν κυττάζων αὐτόν, ἡ Ἰουλία εἶναι τοσοῦτον δυσμενῆς κατὰ σοῦ, ὥστε ἰδοῦσά σε, ἐλειποθύμησεν!

Ὁ Ἐκτωρ ὡχρίασεν, ἀκούσας ταῦτα, καὶ προσεπάθησε προφανῶς νὰ κρατήσῃ τὴν ταραχὴν του.

Ἐν τούτῳ δὲ ἡ θαλαμηπόλος, ἀκούσασα τὸν κώδωνα κρούμενον, ἀνέβαινε τὰς βαθμίδας τῶν προθύρων.

Ὁ Ἐκτωρ εἶπε τῇ θαλαμηπόλῳ.

— Εἶπατε, παρακαλῶ, τῇ Κ. Δε Βωζῆ νὰ σὰς ἀποδώσῃ τὰ ἐγγραφα, ἅπερ χθές ἔφερον, καὶ ἐρωτήσατε αὐτὴν παρ' ἐμοῦ περὶ τῆς Ἰουλίας.

Ἐν τούτῳ δὲ ὁ Ἑρρίκος περιεπάτει ἐπὶ τῶν προθύρων, ὁ δ' Ἐκτωρ διακείμενος ἐν τῇ αὐτῇ θέσει, περιέμενε τὴν θαλαμηπόλον. Βλέπων τις αὐτοῦ, ἠδύνατο νὰ εἶπῃ, ὅτι οὐδὲν πρὸς ἀλλήλους συνέβη, καὶ ὅτι ἀπαξ συννητήθησαν.

Ὅτε ἡ θαλαμηπόλος εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν, ἡ Ἰουλία συνῆλθε.

— Λοιπὸν, ἀγαπητὸν τέκνον, ἔλεγον ἡ μήτηρ, πῶς ἔχεις;

— Καλῶς, μήτηρ, τίποτε ἡξεύρεις πόσον εὐρέθης εἶμαι, καὶ διὰ τοῦτο ἐξεπλάγην, συναντηθεῖσα

μετὰ τοῦ Κ. Γρανδίνου. Ὁμολογῶ, ὅτι δὲν ἠλιζον νὰ πάθω, ἀλλὰ παρήλθεν. Εἰπούσα ταῦτα ἐνηγκαλίσθη τὴν μητέρα, πρὸς τὴν Κεκίλην δὲ ἐζέτεινε τὴν χεῖρα.

— Ἐπειδὴ σὲ ἀφῆσα νὰ συμβουλευθῆς τὴν καταραμμένην ἐκείνην γυναῖκα, ἔπαθες.

— Ἄφες, μήτηρ, περιττὸν νὰ ἐνοχλώμεθα πλείωτερον. Ποῦ εἶναι οἱ Κύριοι;

— Ἐν τῷ κήπῳ εἶπεν, εἰσελθοῦσα ἡ θαλαμηπόλος, ὁ δὲ Κ. Γρανδίνος μοὶ παρήγειρε νὰ ζητήσω τὰ ἐγγραφα, καὶ νὰ ἐρωτήσω περὶ τῆς Ἰουλίας.

— Εὐχαρίστησον τὸν Κ. Γρανδίνου διὰ τὴν θυγατέρα μου, καὶ ἀπόδος αὐτῇ ταῦτα τὰ ἐγγραφα. Εἶπε πρὸς δὲ, ὅτι αἰτούμεν συγγνώμην, μὴ δυνάμεναι νῦν νὰ τὸν δεχθῶμεν. Οὕτως Ἰουλία;

— Ναί, μήτηρ, ὅ,τι πράττεις, ἔστω καλῶς πεπραγμένον.

— Νὰ εἶπω ὡσαύτως καὶ πρὸς τὸν Κ. Δ' Ἑρμενῶνα; εἶπεν ἡ θαλαμηπόλος.

— Ἡ Κ. Δε Βωζῆ προσέβλεψε τὴν ἑαυτῆς θυγατέρα.

— Ὅχι, εἶπεν, ἡ μήτηρ.

— Εὐχαριστῶ, ἐψιθύρισε ἡ Ἰουλία, μειδιῶσα.

— Ἡ θαλαμηπόλος ἐξῆλθε.

— Λοιπὸν ἄς συνδιαλεχθῶμεν νῦν ὀλίγον, εἶπεν ἡ μήτηρ πρὸς τὴν Ἰουλίαν· διότι, ὡς βλέπω, σὲ ἐπηρεάσει τοσοῦτον ἡ πρόρρησις ταύτης τῆς Καισαρίνας, ὅσον δὲν ἐνόμιζον. Τὸ συμβᾶν μεταβάλλει τι τῶν χθὲς ῥηθέντων;

— Ἡ Ἰουλία προσέβλεψε τὴν Κεκίλην.

— Τί θὰ ἐπραττες σὺ; εἶπεν πρὸς τὴν φίλην τῆς.

— Ἐγὼ δὲν θὰ ἐδίσταζον.

— Τί θὰ ἐπραττες;

— Ὅθ' ὑπήκουον τῇ Καισαρίνῃ.

— Σὺ μήτηρ;

— Ἐγώ, φιλιτάτη, θὰ ὑπήκουον τῇ καρδίᾳ μου· διότι, ὡς σὲ εἶπον, δὲν πιστεύω πολὺ ταύτας τὰς μαντείας.

— Τί νὰ πράξω, θεέ μου! Τί νὰ πράξω, ἐπανελάμβανεν ἡ Ἰουλία, βεβαίως ἡ Καισαρίνα ἔχει δίκαιον.

— Λοιπὸν ὑπανδρεύητι τὸν Ἐκτορα.

— Ναί, ἀλλὰ δὲν τὸν ἀγαπῶ, οὐδέποτε θὰ τὸν ἀγαπήσω.

— Τότε ὑπανδρεύητι τὸν Ἑρρίκον, εἶπεν ἡ Κεκίλη.

— Ἄλλ' ἂν ἴσως ἀποβῇ δυστυχὲς τὸ συνοικέσιον τοῦτο, θὰ μετεμελούμην διὰ βίου, μὴ ὑπακούσασα τῇ Προνοίᾳ.

— Συλλογίσθητι.

— Ἀλλὰ, τέκνον, εἶπεν ἡ μήτηρ, λαβοῦσα τὰς χεῖρας τῆς Ἰουλίας, ἡ μικρὰ σου φαντασία ἀνωφελῶς ταρασσεται. Οὕτε ὁ Κύριος Ἑρρίκος, οὕτε ὁ Ἐκτωρ ἐξεπράσθησαν, καὶ σὺ σκέπτεσαι, ὡς νὰ σὲ ἤττησαν ἀμφοτέροι, ὡς νὰ μέλλῃς νὰ ἐκλέξῃς σήμερον. Ἰσως ἀμφοτέροι οὕτε κἂν σκέπτονται περὶ σοῦ.

— ὦ, ὁ Ἑρρίκος με ἀγαπᾷ, εἶπε.

— Λοιπὸν κάλλιον νὰ περιμεινωμεν. Συγκατατίθεσαι;

— Ἀείποτε μετὰ σοῦ, ἀγαθὴ μήτηρ, γινώσκεις.

— Ἐν τούτῳ δὲ ἡ γενομένη ἐκ τοῦ πειράματος

της πρώτης εντύπωσιν θά καταπαύσῃ, καὶ θά δυνήθη ἡσυχότερον νὰ συμβουλευθῆς τὰς φυσικὰς ἐντυπώσεις, καὶ τὰ συμβεβημένα. Βλέπεις σὲ μεταχειρίζομαι ὡς φίλην, καὶ σοὶ ἐπιτρέπω νὰ σκέπτησαι σὺ αὐτὴν περὶ τῶν σπουδαιωτάτων τοῦ βίου.

Ἡ Ἰουλίᾳ λαβοῦσα τὸν βραχίονα τῆς Κεκίλης, ἐξῆλθε τῆς αἰθούσας μετὰ τῆς μητρὸς της.

Ὁ δ' Ἐρρίκος διέμενον ἐπὶ τῶν προθύρων.

— Ἴσως εἶναι ἀδιάκριτον, εἶπε, πλησιάζων τὴν Κυρίαν Δε Βωζῆ, νὰ διατρέβω ἐδῶ· ἀλλὰ δὲν ἐπεθύμουν ν' ἀπέλθω, μὴ μαθῶν τι περὶ τῆς Ἰουλίᾳς. Καὶ προσέβλεψεν αὐτὴν, νεύσαν κάτω, καὶ ἐρυθρῶσαν ὀλίγον.

— Σὰς εὐχαριστῶ, Κύριε, εἶπεν ἡ νεάνις, εἶμαι πολὺ καλὰ.

— Δύναμαι νὰ μάθω, τί σὰς ἐφόβισε τοσοῦτον; εἶπεν ὁ Ἐρρίκος, ὅστις, γινώσκων καλῶς πόσον ἐπιμένει ἐπὶ τῶν αἰτίων τῆς λειποθυμίας, ἤθελε ν' ἀκούσῃ, τί θά ἀπεκρίνετο ἡ νεάνις.

— Ὁ καιρὸς εἶναι θελλώδης, εἶπεν ἡ Ἰουλίᾳ, μειδιῶσα, πρὸς τὴν ἑαυτῆς μητέρα, μὴ λανθάνουσα τὸν Ἐρρίκον.

— Καλῶς, εἶπε καθ' ἑαυτὸν.

— Κυρία, εἶπεν ἡσυχῶς, πλησιάζων τῇ Κυρίᾳ Δε Βωζῆ, καὶ τὴν φυσιογνωμίαν τῆς Ἰουλίᾳς παρατηρῶν, ὁ θεὸς μου ἐπιθυμῶ νὰ σὰς ἴδῃ σήμερον, ἵνα αἰτήσῃ συγγνώμην μὴ δυναθεὶς γῆρας νὰ ἐνδῶτῃ εἰς τὴν ὑμετέραν πρόσκλησιν, πρὸς δὲ ἵνα σὰς ὁμιλήσῃ, ἔλεγε, περὶ τίνος σπουδαίου. Τολμῶ λοιπὸν νὰ ἐρωτήσω ὑμᾶς, ἂν ταύτην τὴν ἐσπέραν θά σὰς εὕρῃ ἐν Βαλγενκούσῃ, καὶ ἂν δὲν θά σὰς ἐνοχλήσῃ ἐπισκεπτόμενος.

— Εἶπατε τῷ θεῷ σας, ποθητὲ Ἐρρίκε, ὅτι εἶναι πάντοτε εὐπρόσδεκτος ἐν Βαλγενκούσῃ, καὶ θά τὸν ἐλέγξω μὴ ἐρχόμενον συχνότερον.

— Ἀληθινὰ, Κ. Ἰουλίᾳ, εἶπεν ὁ Ἐρρίκος κλίνας τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν μητέρα αὐτῆς διὰ τὴν πρόσκλησιν, καὶ εὐχαριστήσας διὰ σχήματος, ἂν ὄχι διὰ φωνῆς, συνεβουλευθῆτε τὴν μάντιν;

— Μάλιστα, εἶπεν ἡ Ἰουλίᾳ, ἐμπροσθεῖς εἰς τὴν προτέραν παραχρῆν ἕνεκα τῆς ἐρωτήσεως. Ἀπεκρίθη δὲ ἡ φίλη της.

— Τὴν ἐθαυμάσατε τοσοῦτον, ὅσον ἡ Κεκίλη σὰς ὑπέσχετο;

— Μάλιστα.

— Σὰς εἶπε τὸ παρελθόν;

— Τὸ εἶδον μάλιστα.

— Καὶ τὸ μέλλον;

— Τὸ μέλλον, ἀπεκρίθη ἡ Ἰουλίᾳ, προσβλέψασα τὴν ἑαυτῆς μητέρα, μοὶ τὸ εἶπεν ὡσαύτως.

— Ὡς τὸ ἐπιθυμῶτε;

— Ὅχι εἶπεν, ἡ νεάνις, μὴ ὑποπτεύουσα, ὅτι γινώσκει τὰ παρὰ τῇ Καισαρίᾳ.

— Ἀλλὰ προκαταληφθεῖσα σπεύσατε νὰ ἀνατρέψετε τὴν πρόρρησιν.

— Τί με συμβουλευέτε;

— Μὲ ἐρωτᾶτε περὶ δυσχερῶν, εἶπεν ὁ Ἐρρίκος, μὴ προσδοκῶν τοιαύτην ἐρώτησιν.

— Εἶπατε. Καὶ ἐν τούτῳ ἤρώτησε τὸν μεθ' ἑαυτῆς συνδιαλεγόμενον καὶ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ διὰ τοῦ στόματος.

— Ὁ ἀ περιέμενον τὰ προρρηθέντα.

— Τοῦτο πρὸ ὀλίγου μοὶ ἔλεγε ἡ μήτηρ μου, ἀλλὰ δὲν ἐρωτῶ τοῦτο. Ἐπαναλαμβάνω λοιπὸν. Ἐάν ἡ Καισαρίνα, ἥ; ἡ ἐπιστήμη εἶναι . . . Δύο τινὰ σοὶ παρουσιάζονται, εἰς, ὧν τὸ ἐν ἐπιθυμῶ, τὸ δὲ ἔτερον ὄχι· ἐάν μὲν συγκατανεύσῃς εἰς τὸ πρῶτον θά δυστυχήσῃς, ἐάν δὲ εἰς τὸ δεύτερον, καὶ τοι ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀπαρέσκον θά εὐτυχήσῃς. Τί θά ἐπραττῆς;

— Ὁ ἀ ἐνέδιδον εἰς τὸ δεύτερον, εἶπεν ὁ Ἐρρίκος, θέλων νὰ μάθῃ τὴν ἐντύπωσιν, ἣν θά ἐνεποίει τῇ νεάνιδι ἡ συμβουλή αὕτη, πεποιθὸς πλέον, ὅτι τὸν ἡγάπα τοσοῦτον, ὥστε δὲν θά ὑπήκουε τῇ ἑαυτοῦ γνώμῃ.

— Ἀ! θά ἐνέδιδες εἰς τὸ δεύτερον, ἐπιθύρῃσεν ἡ Ἰουλίᾳ, ὠχρίασασα.

— Μάλιστα.

— Ἄνευ λύπης;

— Οὐχὶ ἄνευ λύπης, ἀλλὰ ἄνευ δισταγμοῦ.

— Ἐάν ἠξούρετε, ὅ,τι μοὶ συμβουλευέτε, Κύριε Ἐρρίκε, ἴσως δὲν θά ὠμιλεῖτε οὕτως.

— Ἀπατάσθε, Κυρία, ἐπαναλαμβάνω τὰ αὐτά.

— Καὶ σὺ, μήτηρ, γινώσκουσα ταῦτα;

— Τῇ ἀληθείᾳ, τέκνον, εἶπεν ἡ Κυρία Δε Βωζῆ, ὁμοῦ δὲ, ὅτι ἡ συμβουλή τοῦ Κυρίου Δ' Ἐρμενῶνος μοὶ εἶναι συμβουλή τῆς Προνοίας διὰ τοῦ στόματος σου, καὶ ἐγὼ οὕτω σκέπτομαι. Ἀκούσας δὲ ὁ Ἐρρίκος ταύτην τὴν φράσιν, ἥ; ἡ ἐννοια ἦτο προδηλῆς περὶ ἑαυτοῦ, μετεμελήθη, δοὺς ἀφορμὴν τούτων.

Ἡ Ἰουλίᾳ ἐπὶ τὸ τετραραγμένῃ.

— Σὺ δὲ; Εἶπε πρὸς τὴν Κεκίλην.

— Ὡ! ἀπεκρίθη αὕτη, σοὶ ἐξέφρασα τὴν γνώμην μου θά ὑπήκουον ἀδιστακτικῶς.

— Λοιπὸν! Ἀνέκραζεν ἡ Ἰουλίᾳ μετ' ὀργῆς μὴ ὑποπτευομένη, ὅτι ὁ Ἐρρίκος ἐγίνωσκε πάντα. Ναι, ἀδύνατον τοιαύτη μάντις, δαμάστρια τῶν θηρίων νὰ μὲ πείσῃ, νὰ πράξω ὅ,τι θέλει, καὶ παρὰ τὰς προτροπὰς τοῦ Κυρίου, τῆς Κεκίλης, καὶ τῆς μητρὸς μου οὐ μόνον δὲν θά ὑπακούσω, ἀλλὰ καὶ ὄλας τὸ ἐναντίον θά πράξω.

Μειδιάμα θριάμβου, καὶ ἔρωτος διεχύθη ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ Ἐρρίκου, μὴ ἐμποδισθέντος νὰ εἶπῃ τῇ νεάνιδι:

— Τίς οἶδεν; Ὁ ἀ σὰς ἀνταμείψῃ ἴσως ὁ Θεὸς διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνην.

— Εἶπατε πρὸς τὸν θεὸν σας, ὅτι τὸν περιμένω τὴν ἐσπέραν, καὶ ἂς ἔλθῃ, εἶπεν ἡ Κ. Δε Βωζῆ, ἥ; τις κατενόησεν ἐκ τῆς ἀποκρίσεως τὴν θυγατρὸς της, ὅτι αὕτη ἐπέμενε νὰ ὑπανδρευθῆ τὸν Ἐρρίκον, καὶ πεποιθὴ, ὅτι ὁ Κύριος Δ' Ἐρμενῶν ἐπισκεπτόμενος αὐτὴν, θά ἤττει τὴν Ἰουλίαν διὰ τὸν ἀνεψιὸν του.

Καὶ ἐν τούτῳ προσέβλεψε τὸν Ἐρρίκον διὰ βλέμματος δηλοῦντος:

— Ἐνόησα, ἐλπίζε.

— Λοιπὸν, ἐγὼ, ἐπανέλασεν δεκάκις ἡ Κεκίλη θά ὑπήκουον εἰς τὴν Καισαρίαν, καὶ προσέτι κλίναςα πρὸς τὸ σὺ; τῆς Ἰουλίᾳς, εἶπε αἰγαλῇ τῇ φωνῇ· Ὁ ἀ ὑπανδρευόμεν τὸν ἄλλον.

(Ἐπεταὶ τὸ τέλος.)

L. A. BINAUT.
Περὶ Ὀμήρου καὶ Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας.
(Μετάφρασις.)
(Τέλος. Ἴδε φυλλῆδ. 94 καὶ 95.)

Ἄλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν Πλάτωνα. Μέχρις αὐτοῦ ἡ θρησκευτικὴ ἀσιατικὴ καὶ ἡ λογικὴ Ἑλληνικὴ σχολή, ἔχουσαι ἐν τῷ μεταξὺ τὸν Ὀμηρὸν ὡς σημειῶν διαμάχης, ὡς σημαίαν, ἣν οἱ μὲν ἤθελον νὰ σώσωσιν οἱ δὲ νὰ καταβάλωσιν, ἐσχημάτιζον δύο διακεκριμένα στρατόπεδα. Ἄλλ' ὁ θάνατος τοῦ Σωκράτους ὑπῆρξε φοβερὰ εἰδοποίησις πρὸς τὴν λίαν τολημῶς ἐπεμβάσαν κριτικὴν. Ἴσως ὁ λαὸς τῶν Ἀθηναίων εἶχε δικαίον ὑπερασπιζόμενος τὸν ἀρχαῖα αὐτοῦ σύμβολα ἐνόσω δὲν ἀντικαθίστατο ἄλλων· διότι εἶχε χρεῖαν τοιοῦτων· ἡ δὲ φιλοσοφία ἄλλως τε δὲν ἦτο ἐτι ἀρκετὰ προωθηθεῖσα ἵνα δυνηθῆ νὰ ἐξορῆξῃ ἐκ τοῦ ἀρχαίου πανθίου καὶ ἐν ταῖς κρύπταις αὐτοῦ κεχωσμένα δόγματα. Ἐπρεπε λοιπὸν σύμβολα καὶ λογικὴ νὰ παλαστήσῃ, τὰ μὲν βαθμηδὸν καταρρέοντα, ἡ δὲ βαθμηδὸν ἀνοικοδομουμένη ὡς βωμοὶς ἀγνώστῳ θεῷ ἐν τῇ σκιᾷ τῆς ἀμφιβολίας, μετὰ χριστοῦ αἰνιδικῶν φῶς ἀποκαλύψῃ τὴν πίστιν καὶ προσκαλέσῃ τὰ ἔθνη πρὸς ἑαυτήν. Ἄλλ' ὁ Πλάτων δὲν ἐνόησεν οὕτω τὸ πρᾶγμα· ὁ περικλητὸς οὗτος ἀνὴρ, τὸ νέφος τοῦτο τῆς δύσεως τὸ τοσοῦτον ἀπ' ἐνός μὲν σκοτεινὸν ἀπ' ἐτέρου δὲ φαινὸν ἀλλ' ἐνταυτῷ μέτερον, ἠθέλησε νὰ ἐπαναφέρῃ τὸ παρελθόν, ἠθέλησε νὰ ταχύνῃ τὸ μέλλον καὶ ἀπεπειράθη συμφιλίωσιν τῆς πολυθείας καὶ τῆς φιλοσοφίας, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τοῦτο ὑπήκουε συγχρόνως εἰς τὰς ἀντιδραστικὰς περιστάσεις τοῦ καιροῦ του καὶ εἰς τὰς ἰδίας διαθέσεις τῆς μεγαλονοίας του. Τῶντι μάλιστα τοῦ Σωκράτους, τετραμμένος μετ' Ὀμηρον, οὗτινος τόσον συχνὰ δανείζεται τὰς ἐκφράσεις, μετείχε μὲν διὰ τῆς πρὸς τὴν λογικὴν καὶ τὰς τέχνας κλίσεώς του, τοῦ προοδευτικοῦ τῆς φυλῆς του πνεύματος, ἀλλὰ συγχρόνως διὰ τὰς μετὰ Πυθαγόριου σχέσεις του, τὰς Αἰγυπτιακὰς ἀναμνήσεις καὶ τὴν λαμπρὰν φαντασίαν του ἡγάπα νὰ ἀνιπτᾶται πρὸς τὰ λίαν ἀρρημένα καὶ νὰ περιβάλληται μυστηριώδη περιβολήν. Τὸ πᾶν ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ ἀντηχεῖ ἀσιατικὴν ἠχώ· τὸ σχέδιον τῆς πο-

λιτείας του ἐπαναφέρει ὑπὲρ τῶν φιλοσόφων τὴν ἰερατικὴν τάξιν, ἀναίρων οὕτω τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ πνεύματος καὶ περιορίζων χάριν τῆς πολιτικῆς τὴν διδασκαλίαν· θέλει ἀπόκρυφον ἐπιστήμην καὶ δημῶδη πίστιν, ἵνα κυβερνᾷ τοὺς λαοὺς διὰ τῶν μύθων καὶ νὰ ἀφίη αὐτοὺς νὰ γηράσκωσιν εἰς μακρὰν νηπιότητα. Οὕτως ἤθελε νὰ διατηρήσῃ τὴν πολυθεῖαν διδοῦντι περὶ θεῶν, λέγει, πρέπει νὰ πιστευώμεν τοὺς παλαιούς, οἵτινες υἱοὶ θεῶν ὄντες ἔπρεπε νὰ γνωρίζωσι κάλλιον τοὺς πατέρας αὐτῶν· ὅπερ ἄλλως συναίρει ἐντελῶς μετὰ τὸ ὅποιον καθαρὰ ἐκφράζει ἀξίωμα, ὅτι τὸ ψεῦδος, ἀπηγορευμένον εἰς τοὺς πολλούς, συγχωρεῖται εἰς τοὺς ἀρχόντας πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Κυβερνήσεως. «Τοῖς ἀρχουσι δὴ τῆς πόλεως, εἶπερ ἢ τισὶν ἄλλοις, προσήκει ψεύδεσθαι ἢ πολεμίων ἢ πολιτῶν ἕνεκα, ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς πόλεως· τοῖς δὲ ἄλλοις πᾶσιν οὐχ ἄπτεον τοῦ τοιούτου.» (Πολ. Γ.)

Θέλων λοιπὸν νὰ παρατύρῃ τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα εἰς τὰς ἰδέας ταύτας ὁ Πλάτων ἀπεπειράθη πρῶτον ν' ἀποδώσῃ αὐτάς εἰς τὸν Ὀμηρὸν, ἐννοῶν καλῶς βέβαια ὅτι ὁ Ὀμηρὸς ἦτο ὁ τὸ πνεῦμα τοῦτο ἐμπνεών. Πρὸς τοῦτο ἔπρεπε νὰ διαστρέψῃ τὴν φιλοσοφικὴν ἐννοίαν τοῦ ποιητοῦ διὰ βεβιασμένης ἐρμηνείας· διὰ τοῦτο κατ' ἀρχὰς ὑποθέτει ἐν Ὀμήρῳ ἐννοίας κρυπτάς, ἀποκρύφους ὡς τὰς ὁποίας δυσχυρίζοντο οἱ Αἰγυπτίοι ὅτι ἐκρυπτοῦν οἱ μῦθοι αὐτῶν. «Ἀναγκαῖον ἔστι εἶναι, λέγει ἐν Ἰωνί, εἴτε τοῖς ἄλλοις ποιηταῖς διαστρέψῃ πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ δὴ καὶ μάλιστα ἐν Ὀμήρῳ, τῷ ἀρίστῳ καὶ θειοτάτῳ τῶν ποιητῶν, καὶ τὴν τούτου διάνοιαν ἐκμανθάνειν, μὴ μόνον τὰ ἐπη, ζηλωτὸν ἐστίν.» Φαίνεται δὲ προσετι εἰς τὸν διαλόγου τούτου ὅτι οἱ Βαψωδοὶ ἤδη μὴ ἀρκούμενοι νὰ ψάλλωσι τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου, ἐστοχάσθησαν νὰ συντάξωσι καὶ κείμενον αὐτοῦ μὲ φιλοσοφικὰς ἐξηγήσεις ἀνευρίσκοντες ἐν αὐτοῖς ἀρρημένας θεωρίας. Εἰς τοῦτο ἐνθαρρύνει αὐτοὺς ὁ Πλάτων. Τί ἐννοεῖ τῶντι λέγον διάνοιαν τοῦ ποιητοῦ, βέβαια τὴν ὁποίαν ὑποθέτει ἐν Ὀμήρῳ διδασκαλίαν καὶ τὴν ὁποίαν, λέγει, δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ τις ἂν δὲν ἦναι μεμνημένος. Δὲν πρέπει, λέγει ἀλλοθῶ, νὰ πλησιάζῃ τις ἀμυήτως τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα. Ἐν δὲ Ἀλκιβιάδῃ ἐξηγεῖται σαφέστερον· «Ἐστὶ τε ἢ φύσει ποιητικὴ ἡ σύμπασα αἰνιγματώδης, καὶ οὐ μόνον τοῦ προστυχόντος ἀνδρὸς γνωρίζαι· ἢ δὲν ἐθεώρει λοιπὸν τὴν ποίησιν, ὡς οἱ λοιποὶ, πίνακα τῶν ἐν τῷ βίῳ πραγμάτων, τῆς πίστεως, τῶν αἰσθημάτων καὶ χαρακτήρων τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ, σύμφωνα πρὸς τὰς ἀρχὰς τῶν Ἀσιατῶν ἱερέων, ὡς γλῶσσαν συμβολικὴν, μόνον πρόθεσιν ἔχουσαν νὰ περιβάλλῃ καὶ μεταμορφῶν τὰς ἀρρημένας ἰδέας, δηλαδὴ παραβολὴν μεταφυσικῶς. Ἀλλὰ τότε ἔπρεπε νὰ παραιτηθῆ τοῦ Ὀμήρου· καὶ τῶντι ὁ Πλάτων κατήντησεν ἔπειτα εἰς συνεπίας τόσον παραδόξου, ὥστε ἠναγκάσθη ν' ἀλλάξῃ γνώμην περὶ τῆς ἀξίας τοῦ ποιητοῦ, οὗ τινος τόσον στενὰ εἶχε συστήσει τὴν ἀνάγνωσιν. Ἐν τῷ μεταφυσικῷ αὐτοῦ νὰ κάμψῃ τὴν ποίησιν ὑπὸ τοῦς φαντασιώδεις τῆς πολιτείας αὐτοῦ τύπος φαίνεται ἰκαταδικάζων ὅτι θευμαστότερον ὑπάρχει ἐν Ὀμή-

ρω, τὴν ἀπλὴν καὶ ἀληθῆ ἐξικόνισιν τῶν παθῶν, τῶν ἀδυναμιῶν καὶ τῆς ἀστασίας τῶν ἀνθρώπων· δὲν θέλει τὸν Ἀχιλλεῖα ὀργιζόμενον, οὐδὲ τὸν Διομήδην φρίσσοντα πρὸς τὴν ἰδέαν τοῦ θανάτου, οὔτε τὸν Αἴαντα βίαιον καὶ ἀσεβῆ· δὲν θέλει φίλον οἰκτείροντα τὸν ἀποθανόντα φίλον αὐτοῦ ἢ ἀδελφόν, οὐδὲ γέροντα πατέρα ὀδυρόμενον ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἀνδρείου τάτου τῶν υἱῶν του· δὲν θέλει νὰ παριστᾷ ὁ ποιητὴς ἐπὶ σκηνῆς τὰ πρόσωπα αὐτοῦ, οὔτε νὰ παριστᾷ αὐτὰ ὀμιλοῦντα, ἐκτὸς ἂν ἐκθέτωσιν ἀρχὰς γενικὰς ἢ ἀγαθὰ αἰσθήματα. Κατ' αὐτὸν ὁ ἦρωας πρέπει νὰ ἦναι τύπος ἰδανικός, ἠθικὴ ζῶσα, ἀτρεχτον καὶ ψυχρὸν ἔμβλημα τῆς ἀρετῆς· εἰς τρόπον ὥστε ἐποποιία, κατὰ τὴν ποιητικὴν τοῦ Πλάτωνος, δὲν θέλει εἶσθαι πλέον εἰ μὴ ἀθροισμα προσώπων ἀκάμπτων, μονοτόνων καὶ ἀψύγων, ὡς τὰ ἱερά ζῶα τῆς Αἰγυπτίας τέχνης. Ἀδύνατον λοιπὸν ἦτο, μ' ὅλας τὰς λεπτονοῦς ἐρμηνείας, νὰ εὐρεθῆ τοιοῦτόν τι ἐν Ὀμήρῳ· διὰ τοῦτο ὁ Πλάτων ἐπὶ τέλους ἀποβάλλει τῆς πολιτείας τὸσον αὐτὸν ὡς καὶ ὅλους τοὺς δραματικούς ποιητὰς, καὶ ἀπαγορεύει τοῖς νέοις τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν. Βλέπων δὲ τὴν τῶν θεῶν Κωμωδία, ὅποια παίζεται ἐν Ἰλιάδι, καὶ ἐν Ὀδυσσεΐα, ἤθελεν εἶσθαι διηγετικὴ εἰς τὴν ἀνάστασιν τῶν ἀρχαίων συμβόλιον ἐμπόδιον, ἐμποδίζει τὴν ἀνάγνωσιν τῶν δύο ἐπικῶν ποιημάτων ἔστω καὶ ὡς ἀλληγοριῶν. «Θεομαχίας, λέγει, ὅσας Ὀμηρος πεποίηκεν, οὐ παραδεκτόν εἰς τὴν πόλιν, οὐτ' ἐν ὑπονοίαις πεποιημέναις οὔτε ἀνευ ὑπονοιῶν. (Πολ. Β'.) Εἰς τοιαύτας ὑπερβολὰς δύναται νὰ κατανήσῃ μέγας τοῖς ὅταν ἐπιμένῃ θέλων νὰ παρεκτείνῃ δι' ὄνειρευμάτων μορφήν κοινωνίας, ἧς τὸ πραγματικὸν ἀφνίσκεται.

Ν' ἀποβάλλῃ τὸν Ὀμηρον ἀπὸ τῆς ἀνατροφῆς τῶν Ἑλλήνων, ν' ἀποβάλλῃ αὐτὸν ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας ἦτο ὡς ἂν ἤθελεν ἀρνηθῆ τὴν διανοητικὴν δύναμιν, τὴν ἀποτελέσασαν τὴν Ἑλλάδα· ἔθεν καὶ δὲν ἐπέτρεχε νὰ πείθῃ εἰς τοῦτο τοὺς διακεκριμένους ἀνδρας τῆς Ἑλλάδος. Ἀπ' ἐναντίας ὁ Ὀμηρος καθίστατο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος. Πᾶσαι αἱ αἰρέσεις αἱ ἀντιποιοῦμεναι τὴν δόξαν τοῦ νὰ κυριεύσῃ τοῦ φρονήματος τούτου ἀντεποιοῦντο τὸν Ὀμηρον. « Ποτέ, μὲν λέγει ὁ Σενέκας κλίνουσιν αὐτὸν στῶϊκόν οὐδὲν ἄλλο παρὰ τὴν ψυχικὴν δύναμιν θαυμάζοντα, ποτέ δὲ ἐπικουρίον εἰς οὐδὲν ἄλλο ἀρεσκόμενον παρὰ τὴν ἡσυχίαν, τὰ συμποσία καὶ τὰ εὐθυμὰ ἄσματα, ἄλλοτε περιπατητικόν, διδακτικόν καὶ περιποιητικόν, καὶ ἄλλοτε σκεπτικόν εἰς οὐδὲν πιστεύοντα. « Οὕτως ὁ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἐκδοθεὶς ἀφορισμὸς δὲν ἐξετελέσθη παντάπασιν· ἀλλ' οἱ ὅπαδοί του ἐπανῆλθον εἰς τὴν πρώτῃν ἰδέαν αὐτοῦ, ἀποπειρώμενοι νὰ κινδηλεύσῃ τὴν ἔνοιαν τοῦ ποιητοῦ, ἵνα ἐξαγάγῃσιν ἔνοιαν ἀποκρύφους καὶ ὑποδείξουσιν ὑπὸ τὰς εἰκόνας αὐτοῦ ὅλας τὰς ὁποίας ἐπέθου νὰ εὐρίσκουσιν ἐν αὐτῷ θεωρίας. Ἀκόμη καὶ ἀφοῦ ὁ χριστιανισμὸς ἀντικατέστησεν, ἀντὶ τῶν διεσπαρμένων μύθων, τὰς καθαρὰς καὶ ἐπαγωγὸς παραβολὰς τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ τούτου ἀνταγωνιστὴς Νεοπλατωνισμὸς ἔτρεφεν ἀκόμη

τὴν ἐλπίδα ν' ἀνανεώσῃ τὰ σεσαθρωμένα σύμβολα, λαμβάνων ἀνοήτως τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα ὡς βάσιν τοῦ ἔργου του, δηλαδὴ λαμβάνων πρὸς ἀνοικοδόμησιν ἐνὸς κτιρίου τὴν σκαπάνην, ἧτις εἶχε τὸ κατεδαφισε. Ἀνήκουστα εἶναι τὰ βασιμωστῆρια, εἰς ἃ ὑπέβαλον τὸν νοῦν οἱ φιλόσοφοι οὗτοι ἵνα τὸν ἀναγκάσωσι νὰ εὐρῇ ἐν Ὀμήρῳ ὅ,τι δὲν ὑπῆρχεν ἐν αὐτῷ. Ἀναφέρω ἐν μόνον παράδειγμα ἐκ τοῦ Πορφυρίου, τοῦ σημαντικωτέρου ἀνταγωνιστοῦ τοῦ χριστιανισμοῦ. Τὸ συγγραμμάτιον αὐτοῦ « Περὶ τοῦ ἐν Ὀδυσσεΐα τῶν Νυμφῶν » εἶναι ἀπόκρυφοι ἐξηγήσεις ἐνός Ὀμηρικοῦ χωρίου. Ὁ Ὀδυσσεὺς ἀποβιβάζεται κοιμώμενος ὑπὸ τῶν Φαίακων εἰς Ἰθάκην. Εἰς δὲ μέρος ἀπεβιβάσθη ὑπῆρχε σπήλαιον τῶν Νυμφῶν, τὸ ὅποιον ἀπλοῦστατα καὶ χαριέστατα περιγράφει οὕτως ὁ ποιητής·

• αὐτὰρ ἐπὶ κρατὸς λιμένος τανύφυλλος ἔλαα·
• ἀγχόθι δ' αὐτῆς, ἄντρον ἐπήρατον, ἡρωεῖδης,
• ἱερὸν Νυμφῶν, αἱ Νηϊάδες καλεῖνται.
• ἐν δὲ κρατῆρές τε καὶ ἀμφιφορῆς ἔασαι
• λάϊνοι· ἔνθα δ' ἔπειτα τιθαδύσσομαι μέλισσαι.
• ἐν δ' ἱστὸς λίθει περιμήκεες, ἔνθα τε Νύμφαι
• φάρος ὑφαίνουσι ἀλιπόρφυρα, θαῦμα ἰδέσθαι.
• εἰδ' ὕδατα ἀεάνοντα· δύο δέ τε οἱ θύραι εἰσίν·
• αἱ μὲν πρὸς βορέαιο, καταβαταὶ ἀνθρώποισι,
• αἱ δ' αὖ πρὸς νότου εἰσὶ, θεότεραι· οὐδέ τι κείνη
• ἄνδρες εἰσέρχονται, ἀλλ' ἀθανάτων ὁδὸς ἐστίν.

Εἰς τὴν ἀπλὴν ταύτην περιγραφὴν, ἧς αἱ λεπτομέρειαι καὶ ὅλας ἐξηγοῦνται διὰ τῆς συνηθείας τοῦ ποιητοῦ, ἀποβιβάζει πάντα τὸν πᾶσαν πηγὴν, πᾶν πρᾶγμα τῆς φυσικῆς φύσεως μετὰ τὴν παρουσίαν θεότητος τινος· αὐτὸ τὸ σπήλαιον δὲν δύναται νὰ φαντασθῇ τις πᾶσαν φιλοσοφίαν ἀνακαλύπτει ὁ Πορφύριος. Δὲν ὑπάρχει οὐδὲν μέρος τῆς περιγραφῆς ὑπὸ τὸ ὅποιον δὲν εὐρίσκει ἀφηρημένην τινὰ ἰδέαν. Ἀρκεῖται πρῶτον βεβαιῶν ὅτι ὁ Ὀμηρος δὲν εἶχεν ὑπὸ ὄψιν ἐνταῦθα εἰμὴ σύμβολόν τι· διότι αὐτὸ τὸ σπήλαιον, λέγει, δὲν εἶναι ἱστορικὸν μὴ εὐρεθὲν ὑπὸ τῶν ἐπισκεφθέντων τὴν Ἰθάκην περιηγητῶν· δὲν ἐπενοήθη οὐδὲ κατ' ἀρέσκειαν, διότι ὁ Ὀμηρος εἶναι σοφὰς ποιητὴς καὶ δὲν πλάττει σπήλαια· ἀρα εἶναι συμβολικόν. Ἀλλὰ τίνος ἰδέας σύμβολον εἶναι; Ὁ Πορφύριος ἀνευρίσκει ὀλόκληρον κόσμον ὑπ' αὐτῷ, τὴν γέννησιν, τὴν ζωὴν, τὸν θάνατον, τὴν σοφίαν, τὴν αὐταπάρησιν. Τὸ σπήλαιον τοῦτο, λέγει, εἶναι εὐάρεστον ἀλλὰ σκοτεινόν· πῶς δύναται τοῦτο! τὰ σκοτεινὰ πρᾶγματα δὲν εἶναι εὐάρεστα, ἀλλὰ μᾶλλον φρικώδη· φανερόν λοιπὸν ὅτι ὁ Ὀμηρος δὲν ἠθέλησε νὰ ζωγραφίσῃ σπήλαιον πραγματικόν, ἀλλὰ σπήλαιον συμβολικόν. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ Αἰγυπτιακῇ σοφίᾳ σπήλαιον εἶναι σύμβολον τοῦ ὑλικοῦ κόσμου, μετὰ τοῦτο τὰ πάντα ἐξηγοῦνται. Τὸ σπήλαιον λοιπὸν τοῦ Ὀμήρου εἶναι σκοτεινόν, διότι ἡ ὕλη εἶναι ζῆλος· εἶναι εὐάρεστον, χάριεν, ὡραῖον, διότι ἡ ὡραιότης γεννᾶται ἐκ τοῦ σχήματος, ὅπερ εἶναι κατηγορούμενον τῆς ὕλης. κ. λ. π. Ἴδου ἐν παράδειγμα τοῦ βιασμοῦ δι' οὗ διεστρεφον τὴν Ὀμηρικὴν ποίησιν ἵνα ἐξαγάγῃσιν ὅ,τι δὲν περιεῖχε.

Κατεδείξαμεν, νομίζομεν, ὅτι ἡ Ὀμηρικὴ ποίησις εἶναι ἔκφρασις κρισίμου ἐποχῆς, καθ' ἣν καθρεῖτο κοινωνικὴ τις τάξις, θρησκευτικὴ μορφή, καὶ καθ' ἣν ἐδικαιοῦτο ἡ καθαιρέσις αὐτῆ προκρησσομένου τοῦ δόγματος τῆς ἠθικῆς ἐλευθερίας, τῆς προσωπικῆς εὐθύνης καὶ τοῦ δικαίωματος τοῦ πράττειν καὶ κρίνειν. Δὲν πρέπει ὅμως τοῦτο μόνον νὰ θεωρήσωμεν. Ἡ ἀρνησις αὐτῆ καθ' ἑαυτὴν, ὁ σκεπτισμὸς, δύναται νὰ ὑπάρξῃ εἰς τινὰς ἀνθρώπους, ἀλλ' ὄχι εἰς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα. Δὲν ἀρνεῖται ὁ ἀνθρώπος εἰμὴ ἵνα βεβαιώσῃ ἄλλο τι· δὲν καθαιρεῖ εἰμὴ ἵνα ἀνοικοδομήσῃ, ἐξελείψῃ ἵνα γράψῃ. Τι λοιπὸν ἐθεμελιούτο ἐπὶ Ὀμήρου; ἐθεμελιούτο ἡ μέθοδος τῆς παρατηρήσεως, ἐφημερίζοντο αἱ τῆς ψυχῆς δυνάμεις εἰς τὴν τῶν ὄντων ἔρευναν· εἶπομεν δὲ ὅτι οὗτος ἦτο ὁ χαρακτὴρ τῆς Ἰωνικῆς σχολῆς· ἀλλ' ἡ ἔρευνα αὕτη εὐρίσκειται ἤδη λαμπρὰ καὶ τελεία ἐν Ὀμήρῳ. Ὅσον ἡ ἀσιατικὴ ποίησις, ἐν γένει ἄτοπος καὶ ἐξωγκωμένη κατὰ τὰς εἰκόνας, ἀρέσκειται πλάττουσα φανταστικά ὄντα, ἀδύνατα συμβάντα, χαρακτῆρας ἀνυπάρκτους καὶ φύσιν κατὰ φαντασίαν, τὸσον ἡ ποίησις τοῦ Ὀμήρου, ἐξαιρουμένων ὅσα ἡ παράδοσις ἐπέβαλλεν αὐτῷ, εἶναι τούναντιον ἀκριβῶς ἀληθῆς, φυσικῆ, πηγάζουσα ἐξ ἀκριβοῦς γνώσεως καὶ παρατηρήσεως τῶν πραγμάτων. Ἄν ἤθελεν ἀριθμῆσαι τις τὸ πλῆθος τῶν ἐκ τῆς φύσεως μεμνημένων θελητῶν, εἴτε κατὰ τὰ φυσικὰ συμβάντα, εἴτε κατὰ τὰς ὁμάδας τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, εἴτε τέλος κατὰ τὰς μερικότητας, αἵτινες ἀρκετοῦσι τὴν κατάστασιν κοινωνίας εἰς βαθμὸν ὅσον ἀνεπτυγμένης, μεγάλην ἰδέαν θέλει λάβει περὶ τοῦ προσηκτικοῦ καὶ διορατικοῦ πνεύματος τῶν ἀνθρώπων, ὧν τὰ διανοητικὰ πλοῦτη συνεκτεταταῖσιν ὁ Ὀμηρος.

Ἐν πρώτοις ὅσον περὶ τῶν φυσικῶν φαινόμενων, τίς ἀγνοεῖ τὴν ποικιλίαν τῶν χρωμάτων καὶ τὴν ἀφρονίαν τῶν ἰδεῶν δι' ἧς περιγράφει τὴν φύσιν, τὰ ποιήματα αὐτοῦ, ὡς ἡ ἀσπίς τοῦ Ἀχιλλέως, φέρουσιν ἐπὶ ἀθανάτου εἰκόνας ἀπάσας τὰς καλλογὰς τοῦ οὐρανοῦ, τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης. Παρεμβάλλει αὐτὰς εἰς τὴν διήγησιν ὅταν φυσικῶς εἰσέρχωνται· ἀλλὰ τὸ γόνιμον τοῦ πνεύματός του δὲν δύναται διὰ μόνου τοῦ ὄγετος τούτου νὰ ἐκχυθῇ· σπεῖραι καθ' ὅδον τὰς ἀναριθμήτους ἐκείνας παρομοιώσεις, τὰς ἐκλογὰς καὶ ἡ ποικιλία ἀντανακλώσει μυστήριον αὐτοῦ· αἱ παρομοιώσεις τοῦ Ὀμήρου μεταφρασθεῖσαι, ἀλλοιωθεῖσαι, ἀναλυθεῖσαι, διαφρασεῖσαι σχεδὸν ἀπεχυδαίσθησαν. Ἀλλ' ἂν διὰ τίνος φορῆς τοῦ νοῦς κατορθώσῃ τις νὰ λησμονήσῃ τὰς λογοκλοπίας αὐτὰς, ἂν φαντασθῇ ὅτι πρώτῃν φορὰν ἀναγινώσκει αὐτὰς εἰς τὴν ἀγνήν καὶ διαχυτὴν πηγὴν τῶν, ἂν συνάψῃ τὰς νέας ἐτι ὡς ἀθῶας ἐντοπίσεις, ὅποια θαυμαστά χωρὶα θέλει ἰδεῖ! Ὅταν ἀφίσταται τις εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ποιήσεως αὐτῆς, δὲν αἰσθάνεται τῶν περιγραφῶν τὴν ἀλήθειαν, τῶν πραγμάτων τὴν πικρουσίαν; Δὲν νομίζει ὅτι εὐρίσκειται ἐντὸς

τῶν συνδένδρων ἐκείνων κοιλάδων, ἐπὶ τῶν ἀποκρύμων ὄρεων ἐν μέσῳ τῆς πλανήτιδος ἐκείνης ζωῆς, τῆς ζωῆς τῶν θαλασσοπόρων, τοῦ πολέμου, τῆς θύρας, τῆς γεωργίας, ἐν μέσῳ πολιτισμοῦ γεννωμένου, ἀπλοῦ ἐτι ἀλλὰ καὶ ἐντέχνου ἤδη, ἀσυναρμόστου ἐτι ἀλλὰ καὶ περιέργου ἤδη διὰ τὴν ἀρμονίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς ὡραίας τέχνας; Πάντοτε ἡ περιγραφή γίνεται ἐν τῷ προσήκοντι τόπῳ, ὡς πλοῦσιον μὲν ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὑπερβολικὸν ἐπὶ Ἰωνικοῦ ναοῦ κόσμημα. Ὁλόκληρον περιγραφικὸν ποίημα ὑπάρχει ἐνυφασμένον ἐν τῇ ἐποποιίᾳ· κοσμεῖ αὐτὴν πανταχῶς ἀλλ' οὐδαμοῦ τὴν ἐπιφορτίζει.

Οὐχ ἦττον δὲ τοῦ φυσικοῦ ἀντανακλάται ἐν Ὀμήρῳ καὶ τὸ ἐσωτερικόν τῆς κοινωνίας ἐν ἣ κινούνται τὰ άτομα. Δεπτομερεῖς τῶν ἠθῶν περιγραφαὶ εἰσὶν ἀφθόνως διεσπαρμέναι εἰς ἀμφοτέρωθεν μὲν τὰ ποιήματα, πρὸ πάντων ὅμως εἰς τὴν Ὀδυσσεΐαν. Βλέπει τις τὸ ἐσωτερικόν τῆς οἰκογενείας τοῦ Μενελάου, τοῦ Νέστορος, τοῦ Ὀδυσσεῦς· τὸν ἀγροτικὸν οἶκον τοῦ γέροντος Λαερτίου, τοὺς ὑπὸ κινῶν φυλακασσομένους σταύλους αὐτοῦ, τὰ ἀπλὰ ἐπιπλα, τὸ χωρικὸν μαγειρεῖον, τὴν πρὸς τοὺς ὑπηρετὰς οἰκειότητα καὶ τὰ κηπουρικὰ ἔργα αὐτοῦ. Ὅλα ταῦτα διδούσιν ἐντελῆ ἰδέαν τῶν τότε καλουμένων βασιλέων, τῶν ἀρχηγῶν πολεμικῆς τινος φυλῆς. Ἄλλον παρὰ τὸν Βαλτερσκῶτον δὲν γνωρίζω εἰσχωρήσαντα τὸσον περιέργως εἰς τὰ καθέκαστα μιᾶς τινος ἱστορικῆς ἐποχῆς. Καὶ αὐταὶ αἱ μᾶλλον ἀπίθανοι ἐν Ὀδυσσεΐα διηγήσεις εἰσὶν ἀληθῶς χαρακτηριστικαί· εἶναι ἡ πρὸς τὰ παραμύθια κλίσις, κοινὴ εἰς ὅλους τοὺς ἐν νηπιῶδει καταστάσει λαοὺς, ὧν ἡ φαντασία μεταμορφώνει εὐχαιροῦσιν εἰς τεράστια τὰ γεγονότα. Ὁ Ὀμηρος εἶναι λοιπὸν ὁ ἀρχαιότατος τῶν παρατηρητῶν ἱστορικῶν. Πρὸ αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ἐπιφύρον τῶν Ἀσιανῶν πᾶσα διηγήσις μετεποιοεῖτο εἰς τεράστιον ψεῦδος· τὰ συμβάντα ὑπερμεγεθύνοντο, ὁ δὲ συμβολισμὸς ἐπολυπλασίαζε τὰ τέρατα. Τοῦτο βλέπομεν εἰς τὰς περὶ Τιτάνων, Κάδμου, Ἡρακλέους καὶ τοσοῦτων ἄλλων παραδόσεις. Αὕτη εἶναι ἡ αἰτία ὅτι ἡ Αἰγυπτὸς καὶ ἡ Ἰνδία οὐδεμίαν κατέλιπον ἱστορίαν εἰ καὶ πλείστα ἐγράφησαν παρ' αὐτοῖς. Ἀλλ' ἡ Ἑλλάς καὶ ἰδίως ἡ ἐπὶ Ὀμήρου Ἰωνία, τρυφεραὶ τὸ κατὰ παράδοσιν ἐξείσιον, συνέστελλον ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὸν τόπον αὐτοῦ καὶ ἤζανον τὴν συναγωγὴν τῶν πραγματικῶν ἱστορημάτων, ἐξ ὧν ἐγενήθη ἡ ἱστορία. Ὁ Ὀμηρος δὲ δεικνύει τὸ σημεῖον καθ' ὃ κλείεται ὁ μῦθος καὶ ἀνοίγεται ἡ ἱστορία· τὸσον δὲ εἶναι τοῦτο ἀληθές, ὥστε ὁ τύπος τῆς μεγαλοφυΐας αὐτοῦ παρατηρεῖται ἐπὶ μακρὸν ἔπειτα παρὰ τοῖς ἱστορικοῖς. Ὁ Ἡρόδοτος δὲν προοίει διὰ τοῦ σχεδίου τῆς ἱστορίας του πᾶν ὅποιον ἐλαβεν ἐκ τοῦ Ὀμήρου ἐντύπωσιν; Ὡς ὁ Ὀμηρος ἐμβαίνει πρῶτον εἰς τὴν ὑπόθεσιν, ἧτις εἶναι ὁ πόλεμος τῶν Περσῶν· ἀλλ' εὐθὺς ἐν εἰδεί ἐπεισοδίου στρέφει πρὸς τὸ παρελθόν, μακρύνεται δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν καὶ παρεμβάλλει τὴν Αἰγυπτὸν, τὴν Περσίαν, τὴν Σκυθίαν εἰς τὸ ὄλως χρονικόν του, ἀπαράλλακτα ὡς παρεμβάλλονται Φαίακες καὶ Κύκλωπες ἐν τῇ εἰς Ἰθάκην ἐπάνο

δω του 'Οδυσσεως' και αυτη ακομη η μεμακρυσμενη και νεφελωδης Γαλατία, ο τυπος των Κιμεριων, και, κατα τους 'Ελληνικους μύθους, το προαύλιον του Ζεφου, αναφέρεται υπό του 'Ηροδότου. Εκτός δε τούτου η τοσοῦτον παρά τοις ιστορικοις διατηρηθεισα παράδοξος συνήθεια να παριστῶσιν ἀγορεύοντα τὰ πρόσωπα και να εισάγωσιν εις διήγησιν ἀληθῶν συμβεβηκότων λόγους τῆς ιδίας αὐτῶν ἐπινοήσεως, και σκηνὰς δραματικὰς ἀπλῶς πρὸς τέρψιν και συγκίνησιν πεπλασμένας; η συνήθεια λέγω αὐτῆ του 'Ηροδότου, ἣν ἐμιμήθη ὁ Θουκυδίδης, ὁ Τίτος Λίβιος, ὁ Τάκκτος αὐτός, δὲν ἐμφαίνει τὴν ἀπὸ 'Ομήρου καταγωγὴν τῆς ἱστορίας τῶν ἀρχαίων; Βέβαιον εἶναι τῶντι ὅτι αἱ δημηγορίαι του 'Ομήρου και ὁ τραγικός αὐτοῦ τόνος ἐκίνησαν αἰεποτε τὸν θαυμασμὸν τῶν ἐξῶχων ἀνδρῶν, οἵτινες δὲν εἶχον ἄλλο βιβλίον πρὸς ἀγωγὴν, ὥστε φυσικὸν ἦτο μετὰ ταῦτα γράφοντες τὴν ἱστορίαν αὐτοὶ οἱ καλλιτέχναι να σημειώσωσιν ἐν ἀφηγήσει μεγάλων ἐργῶν τὰ ἔχνη τῆς τέχνης ἐν ἣ ἐτέραφσαν και εἰς ἣν τὰ ἔργα ταῦτα ἦσαν ἀρμόδια.

Ἄς ἴδωμεν νῦν τὰ σχήματα του πρώτου σχεδίου, τὰ πρόσωπα του δράματος, τοὺς χαρακτήρας, τὰ πάθη, τοὺς ἀτομικοὺς προορισμοὺς, ἀπέχοντες τῶν ἐπιπολαίων παρατηρήσεων τῶν ὑπομνηματιστῶν, σχολιαστῶν και τεχνολόγων. Ἐξετάζων τις τὰ πρόσωπα του 'Ομήρου εὐρίσκει εἰς αὐτὰ οὐχὶ φιλολογικὰ τεχνουργήματα, ἀλλὰ σπάνιον φιλοσοφικὸν βάθος, βλέμμα προσηλωμένον εἰς τὴν φύσιν, ζωηρὰν ἀπόπνοιαν πραγματικότητος και ζωῆς. Ἵπάρχει ἐπινοήματα ζωηρότερον παρά τὸ πρόσωπον του Ἀχιλλεύου; Τὸ πρόσωπον ἀληθῶς εἶναι μεγαλωμένον και ἐξωγραφημένον ἐπὶ τὸ ἰδανικώτερον, διότι ἔπρεπε ν' ἀρμόση αὐτὸ πρὸς τὸ ὑψηλὸν τῆς ποιήσεως; ἄλλως ὅμως πόσον εἶναι ἀληθές! Νέος και ἐξ ὑψηλοῦ γένους ὁ Ἀχιλλεὺς ἔχει τὸν χαρακτήρα σύνθετον ἐξ ἀγαθῶν φυσικῶν ὁρμῶν, ἀπειδῶς πανταχῶθεν ἀναπτυσσομένων, και βασιλικῆς υπερηφανίας, ἣν ἅπασα ἡ Ἑλλάς ἀνέχεται διὰ ἣν ἔχει ἀνάγκη αὐτοῦ. Εἶναι μεγαλοπρεπῆς νέος, εὐκόλος εἰς πᾶσαν συγκίνησιν, εὐκόλος εἰς τὰ δάκρυα και εἰς τὴν ὀργήν, πλήρης ἀγάπης ἢ μίσους σεβασμοῦ ἢ ὕβρεως, ἀνίκανος να περιορίση οἰονδήποτε αἰσθημα αὐτοῦ, παρασυρόμενος ὑπὸ σφοδρότητος πέραν τῆς θελησεώς του. Τὸ φυσικὸν του και ἡ ὑπερηφανία του, ἦτοι ἡ φυσικὴ και ἡ κοινωνικὴ ὄθησις, διαφωνοῦσαι και συγκρουόμεναι εἰς τὴν ζωὴν αὐτοῦ προξενοῦσαι τὴν ἐν αὐτῇ ἐσωτερικὴν μάχην, τὸ δράμα αὐτῆς και τὸ ὑποκείμενον τῆς Ἰλιάδος. Ὁ λοιμὸς ἐνσκήπτει εἰς τὸ στρατεύμα; Ἐκεῖνος ὑπὸ θερμοῦ οἴκτου ζητεῖ να φροντίσωσι περὶ θεραπείας του κακοῦ, να ἐπικαλεσθῶσι τοὺς θεοὺς. Ὁ ἱερεὺς ἐφάνερωσεν ὅτι πρέπει πρὸς ἐξίλεωσιν ν' ἀποδώσωσιν εἰς τὸν Χρῦσῆν τὴν αἰχμάλωτον του Ἀγαμέμνονος κόρην αὐτοῦ; Ὁ Ἀχιλλεὺς λαμβάνει τὸ μέρος του ἱερέως, του γέροντος, του πτωχοῦ λαοῦ, τῶν θεῶν. Ἄλλ' ὁ Ἀγαμέμνων στερηθεὶς τῆς αἰχμάλωτου αἰτιᾶται αὐτὸν, τὸν ὑβρίζει; τότε ὅλος συνταράσσεται ὁ Ἀχιλλεὺς; τότε ἡ ὑπερηφανία ἐξογκώνει τὴν καρδίαν αὐτοῦ πνίγουσα πᾶν ἄλλο αἰσθημα.

Ὁ ἀνδρείος, ὁ ἥρωας, ὁ μετὰ τῶσαυτης εὐσεθείας και σοφίας ὁμιλῶν ἐν τῇ βουλῇ τῶν βασιλέων, αὐτὸς ἀπέρχεται να κλαύσῃ ἐπὶ τῆς παραλίας, κλαίει και ἐπικαλεῖται τὴν μητέρα αὐτοῦ ὡς παιδίον θάψεν. Οὗτος ὁ προστάτης του στρατιώτου, ὁ αἰκῶθεν ἀγαθός, ἀγερῶχος και ἀπανθρώπως κλεῖσται νῦν ἐν τῇ σκηνῇ περιορῶν τοὺς στρατιώτας κατα χιλιᾶδας φονευσμένους ὑπὸ του ἐχθροῦ; Ζητεῖ αἱματηρὰν θυσίαν. Ὁ ἐπιτηδειότατος Ὀδυσσεὺς, ὁ σεβασμιώτατος τῶν Ἑλληνῶν Νέστωρ, συνωδευμένοι ὑπὸ Φοῖνικος του τροφῶ του Ἀχιλλεύου πορεύονται πρὸς αὐτὸν και δέονται προσφέροντες πᾶν εἶδος ἐξίλασμοῦ; τοὺς ἀγαπᾷ, τοὺς σεβεται, ἀλλ' ἀπῶθει τὸ αἶτημα αὐτῶν διὰ ζωηρὰς και ἐλλόγου ὁμιλίας μεστῆς πικρᾶς υπερηφανίας, ὑπερόπτιον μετριοφροσύνης και σκληρᾶς ἀνάγκης. Οὕτω τὸ αἷμα χύνεται, ὁ δὲ ἐπίμονος νεανίας ἀφίνει να χυθῇ. Ἄλλὰ δηλοῖ τούτο ὅτι ὁ καιρὸς δὲν θέλει κατορθῶσαι τι; ὅτι ὁ οἶκτος δὲν θέλει φανῆ; Τούτο δὲν ἤθελεν εἶσθαι φυσικόν; διὰ τούτο κατ' ὀλίγον συγκινήσεις τινὲς γεννῶνται ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ; ἀνθίσταται, ἐπαναλέγει καθ' ἑαυτὸν τὰ αἰτία τῆς ὀργῆς του, ἀλλ' ὅμως βαθμηδὸν ἡ ὀργὴ χαλαροῦται, βλέπει μακρόθεν μεγάλην ἐν τῇ μάχῃ σύγχυσιν και στέλλει τὸν φίλον του Πάτροκλον να πληροφορηθῇ; ἔπειτα, γενομένης ἐτι τρομερωτέρας τῆς σφαγῆς, ἐπιτρέπει εἰς τὸν φίλον να πορευθῇ εἰς τὴν μάχην και ἐμπιστεύεται αὐτῷ τα ἴδια ὅπλα, ἀλλὰ με συμφωνίαν πᾶν; διότι ἀκομη δὲν θέλει να πραυθῇ, παλαίει ἀπῶθεν κατὰ του οἴκτου ὅστις ἐκυρίευσεν τὴν καρδίαν του; ἡ συμφωνία εἶναι να σώσῃ ὁ Πάτροκλος μόνον τὰ πλοῖα και να ἐπανέλθῃ εὐθύς, οἱ δὲ ἄνθρωποι ἄς χαθῶσι.

- Μῆτε τις οὖν Τρώων θάνατον φύγοι, ὅσοι ἔασι,
- μῆ τις Ἀργείων νόσθ' ἐκδύμεν' ὄλεθρον,
- ὅφρ' οἱ Τροίης ἱερὰ κρήδεμνα λύωμεν.

Ἄλλὰ τί λοιπὸν θέλει νικήσει αὐτόν; Ὁ θάνατος του φίλου. Οὐδὲν ἰσχύει κατὰ του πάθους αὐτοῦ εἰ μὴ ἄλλο πάθος ἰσχυρότερον. Ἴδε πῶς ἡ φύσις ἀνακτᾷ κατ' ὀλίγον αὐτόν κατ' ἀρχὰς φαίνεται προαίσθημά τι; ἄρ' ἦς ὁ Πάτροκλος εἶναι εἰς τὴν συμπλοκὴν, ὁ Ἀχιλλεὺς ἀνησυχεῖ, προβαίνει ὀλίγον, ἐνθυμεῖται παλαιὰς ἀπαισίας προφῆσεις;

- Ὡ μοι ἐγὼ, τί τ' ἄρ' αὐτε κερκομόωντες Ἀχαιοὶ
- νηυσὶν ἔπι κλονέονται, ἀτυζόμενοι πεδίω;
- ἢ μάλα δὴ τέθνηκε Μενoitίου ἄλκιμος υἱός,
- σκέτλιος ἦτ' ἐκέλευον, ἀπωσάμενον δῆϊον πῦρ,
- ἄψ' ἐπὶ νῆας ἱμεν. . . .

Ὁ Πάτροκλος τέθνηκε τῶντι. Ὁ Ἀντίλοχος ἐρχεται και φέρει τὴν ἀγγελίαν ταύτην;

- . . . Τὸν δ' ἄγεος νεφέη ἐκάλυψε μέλαινα
- ἀμφοτέροισι δὲ χερσὶν ἑλῶν κόνιν αἰθαλόεσσαν
- χεύετο κακ' κεφαλῆς, χαρίεν δ' ἤσχυνε πρόσωπον
- νεκταρέω δὲ χιτῶνι μέλαιν' ἀμφίζανε τέφρη.
- αὐτὸς δ' ἐν κινήσει μέγας μεγαλωστί ταυνοθεῖς
- κείτο, φίλησι δὲ χερσὶ κόμην ἤσχυνε δαίμων.

Ἡ ὀργὴ αὐτοῦ τότε στρέφει πρὸς ἄλλο μέρος, ὡς φλοῦς πυρκαϊᾶς ὅταν ὁ ἀνεμος μεταβάλλεται; φιλοῦται μετὰ του Ἀγαμέμνονος, δέχεται ὅ,τι εἶχεν ἀπορρίψει, και ἀθροίζει, οὕτως εἰπεῖν, ὅσην εὐρήκεν ἐν τῇ ψυχῇ του μανίαν να ὁρμήσῃ κατὰ του φονεῦς του φίλου του. Ἡ μανία φθάνει μέχρι βδελυρᾶς ὑπερόβου; δὲν ἀρκεῖ ὁ θάνατος του Ἐκτορος, πρέπει να τιμωρηθῇ και ὁ νεκρὸς αὐτοῦ. Τὴν φορὰν ταύτην τὸ πάθος ὑπερβαίνει βέβαια πᾶν μέτρον; τὸ λογικὸν δὲν ἰσχύει να διασειῇ τοιαύτην ἀδυσώπητον μανίαν. Ναι, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὁ Ἀχιλλεὺς οὗτος; δὲν ἴδομεν αὐτὸν ἄχρι τούδε δεσποζόμενον ὑπὸ πάσης συγκινήσεως καλῆς ἢ κακῆς; διὰ τῆς συγκινήσεως λοιπὸν θέλει ἐξαγάγει ἐξ αὐτοῦ ὁ ποιητὴς λαμπρὸν ἔργον. Φέρει και ῥίπτει εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ γέροντα πατέρα αἰτούμενον τὸν νεκρὸν του υἱοῦ αὐτοῦ. Ὁ Ἀχιλλεὺς βλέπων τὸν κλαίοντα αὐτὸν πατέρα ἐνθυμεῖται ὅτι ἔχει πατέρα και αὐτός, πατέρα γέροντα, κλαίοντα ἴσως ὡς ὁ Πρίαμος; ἡ καρδία του ταράσσεται, καταπίπτει ἡ ἀγανάκτησις, ἀποδίδει τὸν Ἐκτορα και δὲν συλλογίζεται πλέον εἰ μὴ τὸν ἐνταριασμὸν του Πατρόκλου. Ὅση ἦτο σκληρὸς τόση φαίνεται νῦν ὠραῖος, εὐγενὴς, μέγας.

Οὕτω λοιπὸν ἀγαθὴ και γενναία ψυχὴ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἐκ του γένους υπερηφανίας και τῆς του χαρακτήρος σφοδρότητος, εἶναι τὸ διδόμενον ἐξ οὗ ὁ ποιητὴς ἀνασύρει τόσον εὐχερῶς σπαρακτικὴν τραγωδίαν, ἐν ἣ ἡ ζέσις προκύπτει ἐκ τῆς ἀληθείας αὐτῆς, ἡ δὲ ἀνθρωπίνη καρδία μετὰ τῶσαυτης ἀδυσώπως ἀναπτύσσεται, ὥστε κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ἐκκίεεται ἡ συμπάθεια ἡμῶν. Δὲν ὑπάρχει ἐν αὐτῇ λεπτομερῆς αἰσθημάτων ἀνάλυσις, αἱ γραμμαὶ τῆς εἰκότος ταύτης εἰσι μεγάλαι, ἀλλὰ διὰ τούτου ἡ ἀναλογία και ἡ κίνησις αὐτῶν προκύπτουσι ἐπιαισθητότερα. Ἡ φαντασία δὲ ἀναπληροῖ τὰς λεπτομερείας, ἀλλὰ ἀναπληροῖ αὐτὰς εὐχερῶς; διότι ὁποῖον πνεῦμα δὲν θερμαίνεται προσερχόμενον εἰς τὴν φλόγα ταύτην; Τίς δὲν αἰσθάνεται ἐν ἑαυτῷ βαθμὸν τινα δημιουργικῆς δυνάμεως, ὅταν βλέπῃ ἐκτυλισσομένην ἐνώπιόν του τόσον ὠραίαν δημιουργίαν;

Δὲν θέλω ἐνδιατρίψαι ἐπὶ τῶν λοιπῶν προσώπων ἀλλ' ὅμως σπουδαζὼν τις αὐτὰ κατὰ τὴν πρὸς ἄλλα ἀντίθεσιν κατανοεῖ πληρέστερον τὴν φιλοσοφικὴν ἐπιστήμην του Ὀμήρου. Τοὺς διαγεγραμμένους χαρακτήρας ἅπαντας μέχρι τινὸς καταλαμβάνουσι, ἀλλ' αἱ μεταξὺ αὐτῶν λεπταὶ διαφοραὶ ἀπαιτοῦσι λεπτοτέραν, ἐκτενεστέραν και κριτικώτεραν παρατήρησιν. Αἱ διαφοραὶ αὗται διατηροῦνται μετ' ἀπειρον ποικιλίαν εἰς τὰ πρόσωπα του Ὀμήρου; ὅσοι οἱ ἦ ῥωες αὐτοῦ εἶναι ἀνδρείοι, βίαιοι, τραχεῖς; ἀλλ' ἡ ἐκ τῆς ἐποχῆς ἐντετυπωμένη ὁμοιότης αὐτῆ δὲν ἐξασθενεῖ τὰς μερικότητας ἐκάστης φυσιογνωμίας. Ὁ Ὀδυσσεὺς π. χ. δὲν εἶναι ἀτομικός χαρακτήρ; ἔχει μὲν τὴν ἀνδρείαν τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων, ἀλλ' ἡ πανουργία εἶναι ἰδιαιτέρον χαρακτηριστικὸν αὐτοῦ; πλοῖον εὐγενῶν αἰσθημάτων δεικνύει τὴν λεπτότητα ἐκείνην του πνεύματος, τὴν χαρακτηροῦσαν κοινωνίαν ἡμιβάρβαρον ἐτι, καθ' ἣν ἡ ἐπιτηδειότης δὲν εἶ-

ναι διακεκριμένη τῆς ἀπάτης. Τολμηρὸς μὲν ἀλλὰ προβλεπτικός, γνωρίζων να ἐνεργῇ ἀλλὰ γνωρίζων και να περιμένῃ, εἶναι προσέτι ῥήτωρ, ἀλλὰ ῥήτωρ ἐντελῆς, μετερχόμενος ὑποβολὰς και ἐλιγμούς σκοπιμῶν τάτους εἰς συγκίνησιν. Τῶσαυτη δὲ ἐνυπάρχει εἰς τὸν χαρακτήρα τούτον ἀλήθεια, ὥστε εὐεώρησαν αὐτὸν ὡς τύπον του Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Περιέχει τὴν ἐθνικὴν ἐνεργητικότητα, τὴν εὐφύαν, τὴν γενναϊότητα; εἶναι συγκεφαλαίωσις τῶν ἀρετῶν και ἐλαττωμάτων, χωρὶς ἐν τούτοις να βλάβῃ τὸ ζωηρὸν και ἐνεργὸν τῆς ποιήσεως.

Ὁ σοβαρός, ἐμφροντὶς και ἀμφιρρέπης χαρακτήρ του βασιλέως τῶν βασιλέων, ἡ λάλος σοφία του Νέστορος, ἡ μετριοφροσύνη και ἀνδρεία, ἡ οὕτως εἰπεῖν ἱπποτικὴ ἀνδρεία του Διομήδους, ἡ τραχεῖα και ὑλικὴ σφοδρότης του Αἰάντος σχηματίζουσι συνολὸν τι, χρωματισμένον ὅμως μετ' ἀδιαφιλονεικῆτου λεπτότητος. Ἄν δὲ οἱ μέχρι τέλους διατηρούμενοι οὗτοι χρωματισμοὶ δὲν ἀποδεικνύουσι μεμελετημένην τέχνην, ἀν τῶσαυτη ποικιλία ἐν τοιαύτῃ ἐνότῃ δὲν ἀποδεικνύει τὴν παρουσίαν μοναδικοῦ νοός, ὅστις ἐπενόησε, προῖδε και συνέταξε τὸ ὅλον; και τὰ μέρη τῶν μεγάλων αὐτῶν ποιημάτων, τί ἤθελεν εἶσθαι λοιπὸν ἡ τέχνη, ἡ σκέψις και ἡ μεγαλοφυΐα; Εἰς ταῦτα, κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν, εἰς τοὺς χρωματισμοὺς, εἰς τὰς λεπτότητας, εἰς ταύτην τὴν ἀρμονίαν, σταθερὰν κατὰ τε τὰ δευτερεύοντα ὡς και τὰ κυριώτερα, ὑπάρχει ἡ ἀνάγκη τῶν πολυμαθῶν ἐκείνων Γερμανῶν, οἵτινες δοξάζουσι ὅτι ἡ Ἰλιάς και ἡ Ὀδυσσεια εἶναι βράχη συνεβραμμένα, ἐμπνεύσεις συνηγμένα διαφόρων ποιητῶν και μεταπειποιημένα, ἔχουσαι ὅμως τὸ αὐτὸ πνεῦμα, τὸ αὐτὸ πῦρ και τὸ αὐτὸ ὕψος; συνεβραμμένα δὲ ὑπὸ τίνων; ὑπὸ ἐκδοτῶν, κριτικῶν, γραμματικῶν, κατὰ διαφόρους καιροὺς και πολλάκις! Εἰς τὰς ἀμφιβολίας τῶν φιλοσόφων ταύτας ἄς ἀντιτάσωμεν τὴν αἰσθησὶν τῆς τέχνης και τὴν ἐξέτασιν του ἔργου. Ὁ Ὀμηρος ἀναμφιδόλως ὠφελῆθη ἐκ τῶν ποιήσεων τῶν πρὸ αὐτοῦ αἰδῶν; ἀλλὰ καθὼς ὁ Λαοκόων δὲν ἤθελε γλυφῆ ὑπὸ τεχνιτῶν ἀγνώστων πρὸς ἀλλήλους, ἐξ ὧν ὁ μὲν ἤθελε κατὰ τύχην παρασχεῖ μίαν κνήμεν, ὁ δὲ τὸν κορμὸν, ἕτερος δὲ τις τὴν κεφαλὴν, ὡσαύτως τὰ συμπλέγματα του Ὀμήρου ἐξῆλθον ζῶντα ἐκ μίας και τῆς αὐτῆς κεφαλῆς; διότι ὅλαι αἱ κινήσεις τῶν προσώπων αὐτοῦ εἶναι εἰς ἀρμονίαν, ὅλαι αἱ θέσεις και αἱ φυσιογνωμίαι αὐτῶν πηγάζουσι ἐκ τῆς αὐτῆς προθέσεως; ἡ αὐτῆ περιβολὴ συνέχει αὐτὰ πρὸς τὴν ἐνότητα του δράματος, τὸ αὐτὸ πνεῦμα κυριεῖται αὐτῶν, ὡς ὁ του Λαοκόοντος ὄφις, ὅστις σφίγγει και ἐφορᾷ διὰ τῆς ὑψηλῆς του κεφαλῆς τὰ θύματά του.

Συμπεραίνοντες λοιπὸν λέγομεν ὅτι ἡ Ἰωνικὴ του Ὀμήρου ποίησις και ἡ εἰς τὸν Θάλητα ἀποδοδομένη Ἰωνικὴ φιλοσοφία προέρχονται ἐκ τῆς αὐτῆς του πνεύματος διαθέσεως, ἐκ τῆς αὐτῆς κριτικῆς κλίσεως, τῆς αὐτῆς πρὸς τὴν ἐρευναν ἐπιθυμίας. Ἀδιαφόρον ἀν ποίησις ἢ πεζὸς λόγος, ἀπλῆ και ζωηρὰ τῆς τέχνης παραστάσις ἢ βραδεία σκέψις; κατὰ βάθος ἢ μεθόδως

ἤτο ἡ αὐτὴ, καὶ μία ἐπιβρῶ ἐξήλθεν ἕνα ἐπεπεργή-
ση ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας.

Τὸ πρῶτον εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας βῆμα εἶ-
ναι ἡ προσεκτικὴ τῶν φαινομένων περιγραφή· ὑπάρ-
χει δὲ ἐν Ὁμήρῳ τοιαύτη περιγραφή τόσο ἀληθῆς
καὶ ἀκριβῆς, ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ ἀμφιβάλωμεν ὅτι
ὑπῆρχε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἡ τοῦ περιγρά-
φειν ἐξίς. Τῆς δὲ πολιτικῆς ἱστορίας τὸ πρῶτον βῆμα
εἶναι ἡ ἐξεικόνισις τῶν διαφορῶν ἠθῶν τῶν λαῶν ἰδο-
μεν δὲ ὅτι ὁ Ὁμηρὸς ἀπεπειράθη ταύτης ἡ Ὁδύσ-
σεια καθαρὰ ἐμφαίνει τοιοῦτον σκοπὸν, διότι ψάλλει
τὸν ἄνδρα *ὡς πολλῶν ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ*
νόστος ἔργα. Ὅσον δὲ περὶ τῆς ἠθικῆς ἐπιστήμης, ἡ
τῶν χαρακτήρων καὶ τῶν παθῶν παράστασις δὲν εἶ-
ναι τὸ πρῶτον αὐτῆς στοιχεῖον; Παρέστησε δὲ ζων-
ρότερον αὐτὰ κινούμενα καὶ ἐνεργοῦντα ἄλλος τις πα-
ρὰ τὸν Ὁμηρὸν; Ἐν πάσῃ ἐπιστήμῃ προηγείται τὸ
ἀντικείμενον, τὰ ἀξιώματα ἐρχονται κατόπιν. Ἡ
ἀρχὴ λοιπὸν τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης, ἀγνώστου ἐν
τῇ Ἀσίᾳ, ἐβλάστησεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Ἰωνίας
κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ὁμήρου. Πρέπει νὰ θεωρώ-
μεν τὸν μέγαν ἐκείνον νοῦν ὡς ἕνα τῶν μεγάλων
κατὰ τὴν διανοίαν προγόνων ἡμῶν· πρέπει νὰ στή-
σωμεν αὐτὸν κατὰ τὴν πηγὴν τοῦ λογικοῦ καὶ κρι-
τικοῦ στοιχείου τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, ὡς ὁ Μωϋ-
σῆς εἶναι εἰς τὴν πηγὴν τοῦ θεοσκευτικῆς στοιχείου.

Ἡ ἐναρξίς τῆς πάλης μεταξύ τοῦ τῆς Εὐρώπης
προοδευτικῆς πνεύματος καὶ τῆς χαρακτηριστικῆς
τῆς Ἀσίας ἀδρανείας ὑπῆρξεν ὁ θαυμαστός προορι-
σμός τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἀντίδρασις αὐτῆ, ἥτις διαρκεῖ
μέχρι σήμερον καὶ ἣτις θέλει μετ' ὀλίγον ἴσως πε-
ραιωθῆ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν Καλκούττῃ, ἐν Καν-
τῶνι, δὲν ἤτο ποτὲ ἀπλῆ πολιτικὴ ἀντίδρασις ἡ
φιλοσοφικὴ ἰδέα τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας ἐπαίξεται
ἐν αὐτῇ. Εἶναι λοιπὸν ἐρῖς μεγάλη ὀλοκλήρου τῆς
ἀνθρωπότητος τὴν ζωὴν ἐνδιαφερόσα· εἶναι οὐσιώδης
τῆς γενικῆς ἱστορίας μέρος καὶ προσέτι ὁ ἀδιαφιλο-
νεיקτός λόγος δι' ὃν ἡ μελέτη τῶν Ἑλλήνων συγ-
γραφέων καὶ ἰδίως τοῦ Ὁμήρου πρέπει ν' ἀποτελῆ
μέρος τῆς ἀνατροφῆς ὄλων, ὅσοι θέλουσι νὰ ἐξακο-
λουθῶσιν τὴν μέγιστον ἡμῶν κατακτήσαντα παρὰ τοῦ
πολιτισμοῦ.

E. Χαρίλαος.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΙΓΥΠΤΙΑΚΩΝ ΔΥΝΑΣΤΕΙΩΝ.

—0—

Πολλὰς καὶ ἀξιολόγους πηγὰς ἔχομεν τῆς ἱστορίας
τῆς Αἰγύπτου, τῆς ἀρχαιστάτης ταύτης κοιτίδος τοῦ
πολιτισμοῦ· καὶ ἀμύπηλα μνημεῖα διηγούνται αὐ-
τὴν ἐν πρωτοτύποις οὕτως εἶπεν ἐγγράφοις· καὶ ὁμοίως

ἡ ἱστορία αὐτὴ δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένη χασμάτων
καὶ ἀντιφάσεων· διότι τὰ περιέχοντα αὐτὴν μνημεῖα,
οὐ μόνον εἰς ἡμᾶς, ἀλλ' οὐδ' εἰς τοὺς ἀρχαίους ἱστο-
ρικούς περιήλθον σῶα, καὶ ὅσα ἐξ αὐτῶν διστηκῶν
συνέλαβον μέχρι τούδε, δυσκόλως εἰσέτι ἀναγινώσκονται.

Ἡ πρώτη πηγὴ ἐξ ἧς ἐραυρῶμεθα τὰς περὶ τῆς
Αἰγυπτιακῆς ἱστορίας ἡμετέρας γνώσεις, καὶ ἰδίως
τὰς περὶ τῆς χρονολογίας τῶν βασιλέων αὐτῆς, εἶναι
αὐτός ὁ τῆς ἱστορίας πατὴρ, ὁ Ἡρόδοτος, ὅστις φαί-
νεται περιηγηθεὶς τὴν Αἰγύπτου μεταξὺ τῶν 444
καὶ 460 π. Χ. Μετὰ τῶν ἱερέων ἀναστρεφόμενος,
πολλὰ ἔμαθε παρ' αὐτῶν ὁ Ἕλλην ἱστορικός, καὶ ἀ-
ληθῆ μὲν, διότι πολλαῖς τῷ ἐδείκνυον οὕτοι τὰ ἐ-
διετήρουν δημόσια ἀρχεῖα, καὶ τῷ ἐξήγουσαν τὰ ἱερῶ-
γλυφα, τὰ ἐπὶ λίθου ἐγκολλημένα ἄλλα ταῦτα ἀρ-
χεῖα· ἀλλὰ συγγράνων καὶ οὐκ ὀλίγα ψευδῆ, ὅσα ἡ
ἐθνικὴ ματαιοφροσύνη καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ μὴ φα-
νῶσιν τι ἀγνοοῦντες, ἐπέκειον εἰς τοὺς ἱερεῖς. Οὕτω
διῃσχυρίζοντο πρὸς αὐτὸν ἐγκαυώμενοι, ὅτι ἐκέκτηντο
ἀρχεῖα ἀκριβέστατα καὶ οὐδεμίαν δι᾿ ἀλήθειαν ἔχοντα,
ἐπὶ πολλὰς χιλιάδας ἐτῶν, ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρχῆς
τῆς Αἰγυπτιακῆς ἱστορίας, μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνων.
Καὶ εἶναι μὲν βέβαιον ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι, σημεῖοντες
τὰς χρονολογίας αὐτῶν διὰ τῶν ἐτῶν τῶν ἐκάστοτε
βασιλευόντων, ὡφείλουν διὰ τοῦτο ν' ἀναγράφωσι τοὺς
χρόνους τῆς ἐνθρονήσεως καὶ τοῦ θανάτου ἐκάστου
βασιλέως, καὶ ὅτι αἱ ἀναγραφαὶ αὗται διετηροῦντο
ἐν τοῖς ἀρχείοις τῶν ἱερῶν· ἀλλ' ἐπίσης ἀληθὲς εἶ-
ναι ὅτι ἐκτὸς ἄλλων προγενεστέρων ἀνατροπῶν καὶ
ἀναστατώσεων τοῦ τόπου, οἱ Πέρσαι ἐπὶ Καμβύσου
ἐσώλησαν καὶ αὐτοὶ τὰ ἱερὰ, καὶ διέφθειραν τὰ ἀρ-
χεῖα, ὥστε πιθανῶς τὰ ἐπιειχθέντα εἰς τὸν Ἡρόδο-
τον, εἶχον συντεθῆ μετὰ ταῦτα, ἄγνωστον ὑπὸ τίνος,
ἐπὶ τίνι βάσει καὶ κατὰ τί σύστημα· οὐδὲ δυνατόν
εἶναι νὰ εἰπῶμεν κἄν ἐν εἰς τοὺς τρεῖς τούτους κυ-
ριωτέρους νεκρῶς τῆς Αἰγύπτου, τὸν τῆς Μέμφιδος,
τὸν τῶν Θηβῶν, καὶ τὸν τῆς Ἡλιοπόλεως, αἱ παρὰ
τοῖς συνεδρίοις τῶν ἱερέων αὐτῶν διατηρούμεναι ἀνα-
γραφὰς τῶν βασιλέων, ἥσαν ἐντελὲς ὁμοίαι πρὸς
ἀλλήλας· τὸ ἐναντίον μάλιστα δυνάμεθα νὰ εἰκασθῶ-
μεν, ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Ἡρόδοτος τοὺς ἐν Ἡλιοπόλει ἐθεώ-
ρει ὡς τοὺς ἔχοντας τὰς ἀκριβεστέρους πληροφορίας.

Περὶ Αἰγυπτίων ἐγραψεν ἐκ τῶν ἀρχαίων προσέτι
καὶ ὁ Κτησίας, ἡμίσειαν περίπου ἑκατονταετηρίδα
μετ' Ἡρόδοτον ζήσας. Ἰατρὸς Ἀρταξέρξου διατελέ-
σας τοῦ Μνήμονος, καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐν τῇ
αὐτῇ αὐτοῦ διατρύφας, πολλὰ ἠρανίστατο ἐκ τῶν
Βασιλικῶν διηθηρῶν, ἐν αἷς οἱ τῶν Περσῶν βα-
σιλεῖς ἐνέγραφον τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, καὶ ἐπὶ τῇ
πηγῇ ταύτῃ μέγα φρονῶν, κατηγορεῖ πολλαῖς ψευ-
δόμορον τὸν Ἡρόδοτον, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας πολλαχοῦ
ἐλέγχεται ἤττον αὐτοῦ ἀξιόπιστος· διότι ἂν ὁ Ἀλι-
καρνατάσης ἐγραφεν ὑπὸ τὴν ἐπιβρῶν τῶν ἐθνικῶν
προλήψεων τῆς Αἰγύπτου, ὁ Κτησίας ἐγένετο ἤχῳ
τῆς πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους ἀντιζηλίας τῶν Ἀσιανῶν,
οἵτινες τὴν ἑαυτῶν ἀρχαιότητα καὶ ἰσχὺν ἤθελον
ν' ἀναδείξωσιν ὑπερηροῦσαν τῆς Αἰγυπτιακῆς. Τοῦ
Κτησίου σώζονται πολλὰ ἀποσπάσματα.

Ὡς ἀξιολόγοι πηγὰς ἐδύναντο νὰ χρησιμεύωσι
καὶ τὰ συγγράμματα τοῦ Θεοπόμπου καὶ τοῦ Ἐ-
φόρου, ἀλλὰ ταῦτα, καθ' ὅσον ἀφορῶσι τὴν Αἰγύπτου,
σχεδὸν ἐντελῶς ἀπωλεσθήσαν· ἐξ αὐτῶν ὁμοίως ἐδα-
νεῖσθη ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, γράψας 60 ἐτη πρὸ
Χριστοῦ. Οὗτος οὕτε τὸν Ἡρόδοτον, οὕτε τὸν Κτη-
σίαν, οὕτε οὐδένα τῶν προκατόχων αὐτοῦ τυφλῶς
ἠκολούθησεν, ἀλλ' ἠρευνήσας παρ' αὐτοῖς τῆς ἱερῆς
τῶν Αἰγυπτίων, οἵτινες ἡμῶς ὡς εἶδομεν, συνεχῶς
πρὸς ἑαυτοὺς διεφρόνουν, καὶ ὑπὸ ἄλλων ἰδεῶν καὶ
ἄλλων περιστάσεων ἐπιβρῶν ἐδίδον ἤδη τὰς πη-
ροφίας των. Προσέτι δ' ὁ Διόδωρος δὲν ἐγραψε
συνεχῆ τῆς Αἰγύπτου ἱστορίαν, ἀλλ' ἀπήνησεν ὅ-
σα περιεργότερα τῷ ἐράνησαν.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν Ἑλλήνων, καὶ Αἰγύπτιοί τινες
ἐγραψαν περὶ τῆς ἐγγωρίου αὐτῶν ἱστορίας καὶ
χρονολογίας. Μεταξὺ δ' αὐτῶν παραθέτουσιν οἱ ἀρ-
χαῖοι συγγραφεῖς τεμάχια τοῦ Μενδησίου ἱερέως Πτο-
λεμαίου, καὶ τοῦ Ἐρατοσθένους, περὶ τῆς ἱστορίας τῆς
Αἰγύπτου. Ὁ δ' ἐπιστημώτερος τῶν περὶ τῆς ἰδίης
αὐτῶν πατρίδος πραγματευθέντων, εἶναι Μανέθων ὁ
Σεβεννύτης, ἱερεὺς Αἰγύπτιος, ὅστις ἐπὶ Πτολεμαίου
τοῦ φιλαδέλφου πολλὰ συνέγραψε καὶ Ἑλληνιστί
βιβλία, μεταξύ δ' ἄλλων καὶ τρίτομον ἱστορίαν τῶν
Αἰγυπτιακῶν δυναστειῶν, ἐξαχθεῖσαν ἐκ τῶν ἱερῶν
ἀρχείων. Τινὲς τῶν νεωτέρων, παρατήρησαντες τὰς
πολλὰς ἀντιφάσεις τῶν ἐκ τοῦ Μανέθωνος ληφθεισῶν
πληροφοριῶν, πρὸς ἄλλας ἀλλαχθὲν ἐραυρῆσας
περὶ τῆς Αἰγυπτιακῆς ἱστορίας εἰδήσεις, ἐπέλεον
αὐτὸν ὡς ἀπαταιῶνα, συντάξαντα κατὰ τὸ δοκοῦν
ὀλοκλήρον ψευδῆ ἱστορίαν. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι προ-
φανῆς ἀδικία, διότι πολλαῖς ἀνευρεθέντα μνημεῖα
πρωτοτύπα, ἐπεκύρωσαν τοὺς διῃσχυρισμούς τοῦ
Σεβεννύτου ἱερέως φαίνεται μάλιστα, καὶ ἐπόμενον
εἶναι, ὅτι οὗτος εἶχεν ἀκριβῆ γνώσιν τῶν τε ἱερα-
τικῶν ἀρχείων καὶ τῶν ἱστορικῶν μνημείων πάν-
των. Ἀλλὰ χασμάτα καὶ ἀντιφάσεις ἐν αὐτοῖς ἀπαν-
τῶν, εἰς αἰτίας τῶν ἀνατροπῶν καὶ καταστροφῶν ὅ-
σαι πολλαῖς συνέβησαν ἐν Αἰγύπτῳ, ἠθέλησε πι-
θανῶς ν' ἀναπληρῶσιν τὰ κενὰ καὶ νὰ συνδυάσῃ τὰ
συγκεχυμένα, ἐπὶ ἀναποδείκτων πολλαῖς καὶ ἀμαρ-
τύρων στηριζόμενος παραδόσεων.

Τὸ σύγγραμμα ὁμοίως τοῦ Μανέθωνος δὲν περιήλ-
θε μέχρις ἡμῶν ἐν πρωτοτύπῳ, ἀλλ' ἐν ἀποσπάσμα-
σι μόνον καὶ ἐν ἐπιτομαῖς· ἐξ αὐτῶν πολλὰ περιλαμ-
βάνονται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Ἑβραίων ὑπὸ Ἰωσή-
που, ἱερέως Ἰουδαίου, γράψαντος ἐν Ῥώμῃ μετὰ τὴν
ἄλωσην τῆς Ἱερουσαλήμ, περὶ τὰ 70 μ. χ., ὅστις
ἡμῶς, προκατειλημμένος ὑπὲρ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ἔθνους,
καὶ θέλων νὰ ὑπερασπίσῃ αὐτὸ κατὰ τῶν κατηγοριῶν
τῶν Ἑλλήνων καὶ Αἰγυπτίων, διαστρέφει πολλαῖς.
καὶ παραδόξως βιάζει τὰ κείμενα ὧν χρῆσιν ποιεῖ-
ται, ὥστε νὰ συμβιβασθῇ ὅτι πλείστον δύναται τῆς
ἱστορίας τοῦ Μανέθωνος πρὸς τὴν τῶν Ἰουδαίων,
καὶ ν' ἀναδείξῃ αὐτοὺς ἀντὶ δουλευσάντων, ἀρξάντας
ἐν Αἰγύπτῳ.

Ἄλλος τοῦ Μανέθωνος ἐπιτομὸς ἦν Ἰούλιος ὁ
Ἄφρικανός, ὅστις ἐγραψε ἐν πέντε βιβλίοις ἱστορίαν
νὰ θεωρήσωμεν τὰς ἐγγράφους ταύτας ἐγγωρίους

μέχρι Ἀλεξάνδρου Σεβήρου, ἤτοι τῷ 222 μ. Χ., ἐν
ἧ ὁμοίως καὶ αὐτὸς ἐπιμένων εἰς τὸ ν' ἀποδείξῃ τὴν
ἀληθειαν τῆς παλαιᾶς γραφῆς, προσπαθεῖ κατ' αὐτὴν
νὰ διατυπώσῃ κυρίως τὰς τῶν ἄλλων ἐθνῶν καὶ ἰδίως
τὰς τῶν Αἰγυπτίων ἱστορικάς πληροφορίες. Τοῦ
συγγράμματος ὁμοίως αὐτοῦ ἀποσπάσματα μόνον ὑ-
πάρχουσιν, καὶ ἰδίως ἐξ αὐτοῦ ἠρανίστατο ὁ Εὐσέ-
βιος, ὅστις ἐπίσης πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐγραψε,
καὶ ἠθέλε ν' ἀποδείξῃ τοῖς εἰδωλολάτρεις ὅτι ὁ Μωϋ-
σῆς εἶναι προγενέστερος τοῦ Ὁμήρου, τοῦ Αἰνίου, τοῦ
Ὁρρέως καὶ τοῦ Μουσαίου, προγενέστερος ὄλων τῶν
θυμαζόμενων σοφῶν, καὶ προσέτι καὶ ὄλων τῶν
θεῶν τῶν Ἑλλήνων. Ἐν τῷ συγγράμματι του ὁμοίως,
διατηρηθέντος ἐν ἀρμενικῇ μεταφράσει, περιλαμ-
βάνεται ὁ πίναξ τῶν πεντεκαίδεκα τελευταίων δυ-
ναστειῶν τοῦ Μανέθωνος, πιθανῶς δηλαδὴ σύνοψις
ἐν εἰδεί χρονολογικοῦ πίνακος τοῦ ἱστοριογράφου τῆς
Αἰγύπτου.

Γεώργιος, κατὰ τὰ 300 ἀπὸ Χριστοῦ Σύγκελ-
λος τοῦ πατριάρχου Ταρσιῦ διατελέσας, ἐγραψεν
ἐκλογὴν χρονολογίας, ἀκριτον καὶ συγκεχυμένην
ἐκθεσιν ἱστορικῶν συμβάντων ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέ-
χρι Διοκλητιανοῦ. Καὶ οὗτος δὲ τὴν τῆς παλαιᾶς γρα-
φῆς χρονολογίαν ὡς βάσιν λαμβάνων, πρὸς αὐτὴν
προσπαθεῖ νὰ κανονίσῃ τὰς τῶν ἄλλων ἐθνῶν χρονο-
λογία, καὶ ἰδίως τὴν τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου,
ὧν περιέχει πλήρη κατάλογον κατὰ μέγα μέρος ἐκ
τῶν τοῦ Μανέθωνος συντεθέντων, μεταποιηθέντα δὲ
καὶ συμπληρωθέντα αὐθαίρετως πολλαῖς, πρὸς τὸν
σκοπὸν δι' ὃν ὁ Σύγκελλος ἐγραψε.

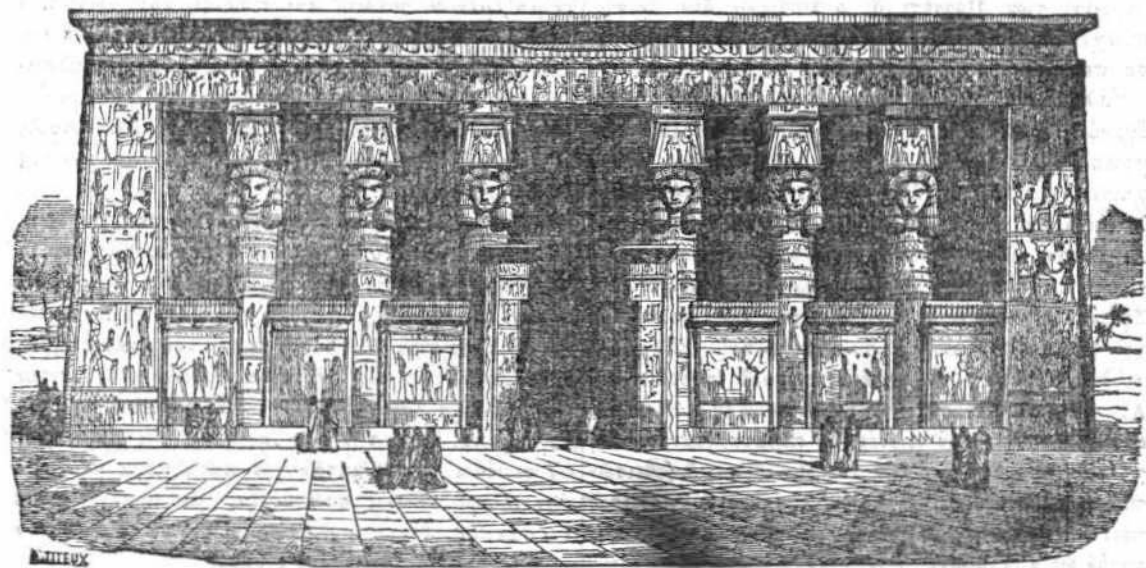
Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν ἐγγράφων τούτων ὑπάρχει καὶ
ἄλλη πηγὴ πρὸς γνώσιν τῆς ἱστορίας καὶ χρονολογίας
τῆς Αἰγύπτου, πηγὴ πάσων πλουσιωτέρα καὶ ἀξιο-
πιστοτέρα, ἂν μόνον εἶχε περιέλθει εἰς ἡμᾶς πλήρης,
καὶ ἂν ἦτον εἰσέτι εὐχερὴς ἡ χρῆσις αὐτῆς. Εἶναι δὲ
αὕτη τὸ πλῆθος τῶν ἀρχιτεκτονικῶν ἐρεπίων τῶν
καλυπτόντων τὸ ἐδαφὸς τῆς Αἰγύπτου, ἅτινα δύνα-
ται δικαίως νὰ θεωρηθῶσιν ὡς λίθινοι καὶ ἀκατά-
στροφοί ἱστορικαί τοῦ τόπου ἐκεῖνου βιβλιοθήκαι, ὡς
καὶ ἡ ἄλλη βιβλιοθήκη ἡ ἐν τάφοις καταφορηγμένη,
καὶ ἡ εἰς ἐπιγεγραμμένους παπύρους συνισταμένη.
Ἐκτὸς ὅτι αἱ δημόσιαι πράξεις τῶν βασιλέων, αἱ ἀ-
ναγορεύσεις αὐτῶν, καὶ πάσαι αἱ ἐπίσημοι ἐποχαὶ
διετηροῦντο ἐν τοῖς ἀρχείοις, ὡς εἶπομεν, ὑπὸ τῶν
ἱερέων, συνεγράφοντο αὗται καὶ ἐπὶ παπύρων, οἵτινες
ἐθάπτοντο μετὰ τῶν βασιλέων, ὧν διηγούνται τὰ
ἔργα, προσέτι δ' ἀνεγράφοντο καὶ ἐπὶ δημοσίων
οἰκοδομημάτων, ἐπὶ ὄβελίσκων καὶ ἐπὶ ναῶν, ὧν ἐ-
καστος καὶ ἐπὶ τῶν τοίχων καὶ ἐπὶ τῶν κίονων αὐ-
τῶν δι' ἱερογλύφων καλύπτεται παραστάσεων, καὶ
οὐ μόνον ὑπ' αὐτῶν πλουσίως κοσμεῖται, καὶ ὄλως
κατάγλυφος καὶ κατάστικος φαίνεται, ἀλλὰ μετα-
βάλλεται οὕτως εἰπεῖν καὶ εἰς ἀπέραντον βιβλίον, πε-
ριέχον σελίδας τῆς ἐγγωρίου ἱστορίας, ὑπὸ τῶν ἀν-
τουργῶν αὐτῶν γεγραμμένας.

Ἀπὸ τίνος ἐποχῆς ὁμοίως ἐγένετο ἡ χρῆσις τῆς
γραφῆς ἐν Αἰγύπτῳ, κατὰ πόσον ἀρχαῖες δυνάμεθα
νὰ θεωρήσωμεν τὰς ἐγγράφους ταύτας ἐγγωρίους

ιστορικές παραδόσεις ; 'Η γραφή αὐτή, ὡς ἐπὶ τῶν μνημείων καὶ ἐπὶ τινῶν τῶν παπύρων ἀκόμη διατηρεῖται, εἶναι ἡ ἱερογλυφική, ἥτοι συμβολική, παριστώσα τὰς ἰδέας διὰ εἰκόνων, αἰτινες μιμνῶνται μὲν τὰ ἀντικείμενα, εἰάν ὕλικά, ἢ ἔχουσι τινα πρὸς αὐτὰ σχέσιν, εἰάν ὦν ἰδέαι ἀσχηματισμέναι, ἢ λαμβάνονται τέλος κατὰ συνθήκην. Οὕτω τὸν βοῦν παριστᾷ εἰκὼν βοῦς, τὸν ἄνδρα εἰκὼν ἀνθρώπου, καὶ ἐπιτομώτερον δι' ἀντικείμενα ὧν ἡ ὁλοσχερὴς ἐξεικόνισις εἶναι ἀδύνατος, τὸ ὕδωρ, τινὲς κυματοῦσαι γραμ-

μῆματα εἶναι βασιλέως, περιέχεται ἐντὸς πλακιδίου ἐλλειψοειδοῦς. Χεῖρες ἢ πόδες δηλοῦσιν ὅτι τὸ σῶμα εἰς ὃ ἔπονται εἶναι ῥῆμα ἐνεργητικόν, κινήσεως σημαντικόν κτλ.

Ἐκ τῶν ἱερογλυφικῶν τούτων σημείων παρήχθησαν κατ' ὀλίγον ἄλλα ἐπιτομώτερα, ἀπλούστερα, καὶ εἰς ταχυγραφίαν χρησιμώτερα, τὰ λεγόμενα ἱερατικά, διότι οἱ ἱερεῖς κυρίως ἔγραφον δι' αὐτῶν, καὶ ἀναμφισβητήτως δι' αὐτῶν ἦσαν γεγραμμένοι καὶ αἱ ἐν τοῖς ἀρχαίοις τῶν ναῶν ἱστορικαὶ ἀναγραφαί. Τέ-

Ναὸς Δενδερὰ ἱερογλυφικὸς κεκλυμμένος.

μαί, τὸν οὐρανὸν γραμμὴ καμπύλη ὡς θόλος, τὴν γῆν, γραμμὴ τεθλασμένη, καὶ ἐμφαίνουσα κοιλάδας καὶ ὄρη. Συγχρόνως ὁμοῦ τὴν δύναμιν παριστᾷ συμβολικῶς ὁ λέων, τὴν βδελυρίαν ὁ χοῖρος, τὴν πίστιν ὁ κύων, ὁ κύκλος τὴν αἰωνιότητα. Αὐθαίρετως δὲ ἐξέφραζεν ὁ ἱερεὺς φερ' εἰπεῖν τὴν ἰδέαν τοῦ μύσου, τὸ κρόμμυον, τὸ λευκὸν χρῶμα καὶ τὴν λαμπρότητα.

Ἀλλὰ κατ' ὀλίγον, στενοχωρούμενοι οἱ Αἰγύπτιοι ὑπὸ τῆς ἀτελείας τῆς γραφῆς ταύτης, ἀνέπτυξαν αὐτὴν ἐπὶ τὸ εὐχρηστότερον, μεταχειρισθέντες τινὰ σχήματα ὡς παραστάσεις τῆς φωνῆς ἀφ' ἧς ἤρχετο τὸ ὄνομα τοῦ ἀντικειμένου ὅπερ εἰκονίζετο ὑπ' ἐκείνου τοῦ σχήματος. Οὕτω λόγου χάριν τὸ στόμα ὠνομάζετο αἰγυπτιαστὶ Ρώ. Ζωγραφούντες λοιπὸν ἐν στόμα, ἐξέφραζον ἀπλῶς τὴν φωνὴν Ρ. Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην, τινῶν ἀντικειμένων εἰκόνες ἔλαβον δύναμιν φωνητικὴν, οἷαν δηλαδὴ ἔχουσι τὰ παρ' ἡμῖν γράμματα, ἐκτὸς ὅτι ἦσαν πολυπληθέστερα, διότι πολλὰ σημεία τὴν αὐτὴν φωνὴν ἐδύναντο. Τέλος προστετέθησαν καὶ τινὰ σημεία προσδιορίζοντα εἰδικώτερον τὴν σημασίαν ἐκάστου συστήματος φωνητικῶν ἱερογλυφῶν, οἷον εἰκὼν ἀνδρὸς ἢ γυναικὸς προστιθεμένη μετὰ σύστημα σημείων, δηλοῦσι ὅτι τὰ προηγούμενα περιέχουσι ὄνομα κύριον. Ὅταν τὸ ὄνομα

ἴσῃ ἐπιτομώτερον αὐτῆς γραφῆς, καὶ σχεδὸν ἀλφαβητικὴ αὐτὴ, ἀνεπτύχθη ἡ δημοτικὴ λεγομένη, δι' ἧς ἔγράφοντο οἱ τῆς κοινῆς καὶ δημώδους χρήσεως πάπυροι.

Οἱ Αἰγύπτιοι ἀπέδιδον τὴν εὐρεσιν τῆς γραφῆς εἰς τὸν Θῶθ, καὶ κατὰ Μανέθωνα, Σέσοθρος, εἰς τῶν ἀρχαιοτάτων βασιλέων, ὁ Ἀσκληπιὸς τῆς Αἰγύπτου, ἐκαλλιέργησεν αὐτὴν, καὶ Ἄθωθις ὁ υἱὸς τοῦ πρώτου βασιλέως Μενού, συνέγραψεν ἤδη βιβλίον. Καὶ πόσον μὲν ἱστορικῆς ἀληθείας περιέχουσιν αἱ παραδόσεις αὗται, εἶναι ἀδύνατον νὰ εἰπώμεν βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι ὅσα ἀπλούστερα, καὶ καθαρότερα πρὸς τὴν εἰκονικὴν ἀποκλίνουσα ἡ γραφὴ αὐτὴ, τόσα ἀρχαιοτέρα εἶναι, καὶ ὅτι ἡ μεγάλη ἀξέλεια τῆς πρώτης αὐτῆς ἐφευρέσεως καὶ χρήσεως, ἀποδεικνύει τὴν γέννησιν αὐτῆς ἐπὶ ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς, καθ' ἣν ὁ Αἰγυπτιακὸς πολιτισμὸς ἦτον ἐν σπαργάνοις εἰσέτι. Τῶν ὄντι τὰ πάντα φαίνονται ἀποδεικνύοντα ὅτι ἡ γραφὴ ἦν γνωστὴ ἤδη ἐπὶ Μενού, ὅστις θεωρεῖται ὡς ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς δηλαδὴ εἰς ἣν ἀποδίδεται ἡ πρώτη πολιτικὴ σύστασις καὶ παγίωσις τῆς Αἰγυπτιακῆς κοινωνίας, διότι ἀπ' αὐτοῦ ἐξηκολούθουν ἀριθμούμενοι τακτικῶς οἱ χρόνοι τῶν βασιλέων.

Ἀλλὰ τὰ σωζόμενα μεγάλα μνημεῖα τῆς Αἰγύ-

πτου, οἱ ναοὶ καὶ οἱ οἶκοι τῶν βασιλέων, εἰ καὶ ἀνεγερθέντα ὑπὸ πολλῶν ἀλληλοδιαδόχων βασιλέων, ὧν ἔχουσι τὰ ὀνόματα ἐπιγεγραμμένα, δὲν ἀνήκουσιν ὁμοῦ εἰς τὴν πρώτην τῆς Αἰγυπτιακῆς ἱστορίας ἐποχὴν, διότι οἱ λεγόμενοι Ἰκσῶς, ἢ Ποιμένες, πιθανῶς Ἀραβες κατακτηταί, κατεδάφισαν ὅλα τὰ πρὸ αὐτῶν, ἐνίοτε δὲ μόνον ἐν τοῖς μεταγενεστέροις ἀπαντῶνται λίθοι ἐντετοιχισμένοι, ὧν αἱ ἐπιγραφαὶ ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἐκ πολὺ ἀρχαιοτέρων ἐλήφθησαν οἰκοδομημάτων. Ἐχουσι δὲ πολλάκις οἱ λίθοι οὗτοι τὴν ἐπιγεγραμμένην αὐτῶν ἐπιφάνειαν ἐντὸς ἐστραμμένην, ὥστε μόνον καταδαριζομένου τοῦ οἰκοδομήματος δύναται ν' ἀνακαλυφθῶσι. Μεταξὺ τῶν μνημείων τούτων, τὰ μάλιστα συντελέσαντα εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ὀνομάτων καὶ τῆς διαδοχῆς τῶν βασιλέων εἰσὶ τὰ ἀκόλουθα· ὁ ἐν Δενδερὰ ναὸς διὰ τὸν ἐν αὐτῷ εὐρεθέντα Ζωδιακόν, ὅστις πολλὰ διευκρίνισε τῆς καταστάσεως τῆς ἀστρονομικῆς χρονολογίας παρ' Αἰγυπτίους. Ὁ πίναξ τῆς Ἀθύδου, ἐπιγεγραμμένος ἐπὶ τοῦ μονολίθου τοῖχου ναύσκου τινὸς τῆς Αἰγυπτιακῆς πόλεως Ἀθύδου, μετακομισθεὶς δὲ ἤδη καὶ κείμενος εἰς τὸ Βρετανικὸν μουσεῖον, καὶ περιέχων ἐν 52 πλακείοις ὀνόματα τῶν προκατόχων Ῥαμέσιος τοῦ Γ', τοῦ καὶ Σεσώστριος ὁμοῦς, ἀλλ' ἐπιτομώτερος κατάλογος ὑπάρχει καὶ ἐν τινὶ οἰκοδομήματι τῆς πόλεως Κουρνά, ἐν ἧ καὶ τάρτοι ἀπαντῶνται ἔχοντες σειρὰς πλακείων βασιλικῶν ὀνομάτων. Ἐρ' ἐνός ἐξ αὐτῶν εἰσὶ ἐπιγραφόμενοι δύο ἱερεῖς, ὧν ὁ μὲν κρατεῖ θυμιατήριον, ὁ δὲ ὕδριαν, καὶ ὑφούσι τὴν δεξιὰν χεῖρα πρὸς δώδεκα βασιλεῖς ἔχοντας προσγεγραμμένα τὰ ὀνόματα αὐτῶν, καὶ συνοδουμένους ὑπὸ δύο βασιλίδων. Κατὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ σοφωτάτου ἐρευνητοῦ τῶν Αἰγυπτιακῶν μνημείων Σημπολιάνος, οἱ βασιλεῖς οὗτοι εἰσὶν Ἀμένους ὁ Α' μετὰ τῆς βασιλείας Ἀμῶς Νορρῆ Ἀταρί, καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ μέχρι τοῦ Μενεφθά Οὐσιρεῆ. Καὶ ἐπὶ ἐτέρου δὲ τάρτου τῆς αὐτῆς πόλεως ὁ αὐτὸς παριστάται βασιλεὺς μετὰ διαφόρων αὐτοῦ ἀπογόνων.

Περιεργότατον δὲ καὶ ἐπισημότατον χρονολογικὸν τῶν βασιλέων μνημεῖον ἀνευρέθη εἰς Καρνάκ τῶν Αἰγυπτιακῶν Θεῶν. Εἶναι δὲ τοῦτο δωμάτιον, καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν αὐτοῦ τοίχων φαίνεται βασιλεῖς, Θούθμοσις ὁ Γ', κτερίσματα ἢ ἐπικήδεια δῶρα προστέρων εἰς ἕνα καὶ ἐξήκοντα τῶν προκατόχων αὐτοῦ, ὧν τὰ ὀνόματα εἰσὶν ἐν πλακείοις ἐγγεγραμμένα. Γάλλος τις, ὁ Κ. Πρίσσης, κατώρθωσε ν' ἀφαιρῆσθαι τὸ μνημεῖον τοῦτο ἀπὸ τὰς Θήβας, καὶ νὰ μετακομίτῃ αὐτὸ εἰς Παρίσι, ὅπου ἐντὸς τοῦ κατστήματός τῆς Δημοσίας Βιβλιοθήκης διεσκευάσθη δι' αὐτὸ αἶθουσα, ἀπὸρράλλακτον τὴν διάθεσιν ἔχουσα τῆς Αἰγυπτιακῆς ἐκείνης. Ἐκτερον τέλος ἀξιολογώτατον τῆς αὐτῆς φύσεως μνημείων εἶναι πάπυρος εἰς Θήβας τὰς Αἰγυπτιακὰς εὐρεθείς, ἣδη δ' ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Ταυρίνου διατηρούμενος, καὶ περιέχων δι' ἱερατικῶν γραμμάτων ἐγγεγραμμένον κατάλογον ὄλων ἀπ' ἀρχῆς τῶν βασιλέων, ὧν δ' ἀναμφισβῶτως ἐκ τῆς κατηγορίας ἐκείνων, οὗς οἱ ἱερεῖς διετήρουν ἐν τοῖς ναοῖς, καὶ οὗς εἶδον ὁ Ἡρόδοτος, ὁ Μανέθων καὶ ὁ Διόδωρος. Δυ-

Θούθμοσις.

ρουσιν. Αἱ δυναστεῖαι αὗται ἐν Μανέθωνι διακρίνονται διὰ γεωγραφικῶν ὀνομάτων, ἐξ οὗ ἐξάγεται ὅτι ἐκάστη περιλαμβάνει ὅλους τοὺς βασιλεῖς τοὺς ἐξ ἰδιαίτερου γενάρχου καταγομένους, καὶ πολλάκις καὶ ἐξ ἄλλης πόλεως, ὅσακις ἡ σειρά τῆς διαδοχῆς ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν διεκόπτετο, ὅλους δηλαδὴ τοὺς εἰς ἰδίαν συγγένειαν, ὡς ἐκφράζεται ὁ Μανέθων, ἀνήκοντας. Κατὰ τὸ σύστημα τὸ κοινῶς πιστευόμενον ἐν Αἰγύπτῳ, ὁ ἀκολουθεῖ καὶ ὁ Μανέθων, πρῶτοι ἐβασίλευσαν αὐτοὶ οἱ Θεοί, οὗς ὁ Ἡρόδοτος (Β'. 145) δια-

κρίνει εις τρεις κατηγορίας, ἕως κατὰ τὴν ἰδέαν τῶν μεταγενεστέρων δυναστειῶν. Τοὺς δὲ θεοὺς διεδήχθησαν εἰς τὸν θρόνον οἱ Νέκυες, καὶ αὐτοὺς οἱ Ἡμίθεοι, καὶ ἡ διακρεία τῆς βασιλείας τῶν τριῶν τούτων τάξεων ἦν κατὰ Μανέθωνα, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Εὐσεβίος, ἐπέκεινα τῶν διασυρίων ἐτῶν.

Μετ' αὐτοὺς δ' εἴπετο ἡ πρώτη δυναστεία, Θινιτῶν βασιλέων, ὧν πρῶτος ἦν ὁ Μανῆς. Τούτων ὁ ἰώσηπος θέλει κατὰ 1300 ἔτη ἀρχαιότερον τοῦ Σολομωντος, ἧτοι κατὰ μίαν ἑκατονταετηρίδα μεταγενέστερον τοῦ κατακλισμοῦ, καὶ κατὰ 1790 ἔτη τῆς κτίσεως τοῦ κόσμου, ἐν ᾧ ὁ Σύγκελλος τὸν θέτει κατὰ τὸ ἔτος 2776 ἀπὸ κτίσεως κόσμου. Ἡ δυναστεία αὐτὴ εἶχε, κατὰ Ἰούλιον τὸν Ἀφρικανὸν, δανειζόμενον ἀπὸ τὸν Μανέθωνα, 8 βασιλεῖς. Ἡ δευτέρα 9, καὶ αὐτοὺς Θινιτας, ἡ τρίτη καὶ ἡ τετάρτη Μεμφίτας, ἡ μὲν 9, ἡ δὲ 8. Ἡ πέμπτη ἐξ Ἐλεφαντίνης, 8. Αἱ τρεῖς ἐπόμεναι αὐθις Μεμφίτας, ἡ μὲν 6, ἡ δὲ 70 καὶ ἡ ἄλλη 27. Αἱ μετ' αὐτὰς δύο Ἡρακλειοπολίτας, ἀνά 19. Ἄλλαι τρεῖς μετ' αὐτάς, Διοσπολίτας 16, 7 καὶ 60· ἡ δεκάτη τετάρτη 76 ἔοιτας. Μετ' αὐτοὺς δ' ἐγένετο ἡ κατάκτησις τῶν Ἀράβων Ἰκσῶς, ἀποτελεσάντων καὶ αὐτῶν τρεῖς δυναστείας ἐκ 6, 32 καὶ 43 βασιλέων. Ἐπὶ τῆς τρίτης ἐξ αὐτῶν οἱ ἀρχαῖοι βασιλεῖς ἀνεκτέστησαν μέρος τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῶν, καὶ ἤρχον ἐν Θήβαις ἐν ᾧ οἱ Ἰκσῶς ἐν Μέμφει. Αἱ τρεῖς ἐπόμεναι δυναστεῖαι συνέκειντο αὐθις ἐκ Διοσπολιτῶν βασιλέων, 16, 7 καὶ 12, καὶ ἐπὶ τῆς πρώτης αὐτῶν κυρίως (τῆς δεκάτης ὀδοῦς) ἀνεδέχθησαν μεγάλοι ἡγεμόνες καὶ κατακτῆται, ἡ Αἴγυπτος ἐβασίλευσε εἰς ἀκμὴν ἰσχύος καὶ δόξης, καὶ ἀνηγήθησαν τὰ λαμπρότερα καὶ μεγαλοπρεπέστερα αὐτῆς οἰκοδομήματα. Μετ' αὐτοὺς ἦσαν 7 βασιλεῖς Τανιτικῆς δυναστείας, μεθ' οὓς 9 ἕτεροι ἀνήκοντες εἰς δυναστείαν ἐκ Βουβάστιδος, καὶ αὐθις 4 δυναστεῖαι Τανιτικάι. Ἐἴτα δὲ εἰς ἐκ Σάιδος, 3 Αἰθίοπες, καὶ πάλιν 9 Σαῖται. Μετ' αὐτοὺς ἡ Αἴγυπτος ἐκυριαύθη ὑπὸ Καμψύσου, καὶ 8 βασιλεῖς τῆς Περσικῆς δυναστείας ἐβασίλευσαν ἐπ' αὐτῆς. Μετ' αὐτοὺς ἡ 28 δυναστεία περιελάμβανεν 1 Σαῖτην βασιλέα, ἡ εἰκοστή ἐνάτη 4 Μανδαίους, ἡ τριακοστή 4 Σεβενύτας, καὶ τέλος ἡ τριακοστὴ πρώτη 3 πάλιν Πέρσας.

Ἐξεθέσαμεν τὸν πίνακα τούτων τῆς διαδοχῆς τῶν βασιλέων κατὰ Ἰούλιον τὸν Ἀφρικανὸν, διότι ἀν καὶ ἀπὸ τὰς αὐτάς πηγὰς ἐπαγγελλόμενοι ὅτι κρύβθησαν οἱ διαφοροὶ περὶ αὐτῶν γραφῆντες, ἀλλὰ οὐκ ὀλίγον διαφωνοῦσι πρὸς ἀλλήλους καὶ περὶ τῆς ἀλληλουχίας τῶν δυναστειῶν, καὶ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βασιλέων ἐκάστης, ἐτι δὲ μάλλον περὶ τῆς διάρκειας αὐτῶν. Τὸ δὲ παραδοξότερον, καὶ αὐτὸς ὁ Ἰούλιος, καὶ αὐτὸς ὁ Εὐσεβίος διαφωνοῦσι πρὸς ἑαυτούς, διότι ἄλλο λέγουσι τὸ κεφάλαιον τῶν ἀριθμῶν τῶν κατὰ δυναστείας βασιλέων, καὶ τῶν χρόνων τῆς ἀρχῆς αὐτῶν, καὶ ἄλλα ἐξήγεται ἐκ τῆς καθ' ἕκαστα ἀπαριθμήσεως τῶν ἰδίων. Τὰς ἀντιφάσεις ταύτας πολλοὶ τῶν νεωτέρων σοφῶν διαφόρως ἀπεπειρήθησαν νὰ συμβιάσῃσι, πολλάκις αὐτοὶ εἰς νέας ἐκ τούτου ἀντιφάσεις περιπεσόντες. Μόνη δ' ἡ ἀναύρεσις καὶ ἐντε-

λης ἀνάγνωσις ὅτι πλείζων ἱερογλυφικῶν μνημειῶν, ὧν τὴν κλεῖδα ἀνεῦρεν ὁ δαιμόνιος Σαρπολλίων καὶ οἱ μετ' αὐτὸν Αἴγυπτιοδίφαι, θέλει μᾶς φωτίσει ὡς πρὸς τὴν, κατὰ τοὺς Αἴγυπτιοὺς κτῆ, ἀληθῆ χρονολογίαν τῶν Αἴγυπτιακῶν δυναστειῶν.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ.

Δημοσιεύομεν εὐχαρίστως τὴ ἐπόμενον ἀπόσπασμα τῆς κατὰ τὸ 1849 ἔτος γραφείσης διοικητικῆς ἐκθέσεως τοῦ Κ. Ἐπαρχοῦ Δωριδος. Ἡ Ἑλλάς ἅπασα εἶναι στάδιον περιέρων ἀρχαιολογικῶν καὶ τοπογραφικῶν ἐρευνῶν· καὶ ἂν ἀπαυτος οἱ κατὰ τόπους διοικηταὶ εἰδείκνυν τὴν πεφοτισμένην φιλοτιμίαν τοῦ Κ. Καλαμίδα, μεγάλη ἐκ τῶν ἐκθέσεων αὐτῶν ἠδύνατο νὰ προσγίγη εἰς τὴν ἐπιστήμην ὠφέλεια, οὐχὶ τοσοῦτον διὰ τὴν ὀρθότητα τῶν συμπαρασμάτων πάντοτε, ὅσον διὰ τὴν τῶν διδομένων ἀκρίθειαν.

Τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἐκθέσεώς μου χρήζει καὶ μελέτης ἐμβριθοῦς καὶ χρόνου μακροῦ, διὰ τὴν ἀναπτυχθῆναι προσηκόντως. Τὸ ἐπ' ἐμοὶ ὅμως θέλω περιγράψαι μόνον τὰς ὑπαρχούσας κατὰ τὴν ἐπαρχίαν ἀρχαιότητας μὲ μικρὰς τινὰς ἀρχαιολογικὰς παρατηρήσεις.

Δὲν δύναμαι νὰ σιωπήσω ὅτι τῶν πλείστων δήμων ἡ ὀνοματοθεσία εἶναι ἀνακριβής, διότι ἐκεῖνοι, οἵτινες πρῶτοι ἔθεσαν τὰ ὀνόματα, καὶ ὥρισαν τὰς θέσεις τῶν ἀρχαίων δήμων, ὀλίγον ἐμελέτησαν τὰς ἀρχαίας γεωγραφίας, καὶ ὀλίγον παρέβαλον τὴν σημερινὴν τῶν ἐπαρχιῶν διαίρεσιν μὲ τὴν ἀρχαίαν.

Κατὰ τὰς ὑπαρχούσας ὀνοματοθεσίας τῶν δήμων ἡμεῖς ἔχομεν σήμεραν μόνον τὰ ὀνόματα, οὐχὶ δὲ καὶ τὰ πράγματα, εἰς ὀλίγους δ' ἔχομεν ἀμφότερα. Φέρω παράδειγμα τὴν ἐπαρχίαν Δωριδος.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ σχηματισμοῦ τῶν δήμων διεκρέθη καὶ ἡ ἐπαρχία Δωριδος εἰς ἑνδεκα δήμους Αἰγυτίου, Γαίας, Κόρακος, Κροκυλίου, Ὀριονίως, Βωμῶν, Ποτιδανίας, Οἰνεῶνος, Τολοφῶνος, Ὀλισσῶνος καὶ Οἰάνθης. Ἀλλὰ κατὰ τὸ 1836 συνεχωρεύθησαν οἱ τρεῖς πρῶτοι εἰς ἕνα ὑπὸ τὸ ὄνομα, δήμος Αἰγυτίου, οἱ τρεῖς δεύτεροι, εἰς ἄλλον, ὑπὸ τὸ ὄνομα, δήμος Κροκυλίου, οἱ τῆς Ποτιδανίας καὶ οἱ τρεῖς τελευταῖοι, εἰς τέταρτον, ὑπὸ τὸ ὄνομα, δήμος Τολοφῶνος.

Ἀλλὰ κατὰ τὸν Στράβωνα, ἡ ἀρχαία Δωρικὴ χώρα ἦτον τετράπολις, καὶ αἱ τέσσαρες πόλεις ἐκαλοῦντο Ἐρινεὸς (δ), Βοῖον (τό), Πίνδος (ἡ), καὶ Κυτίνιον (τό). Ἰδοὺ δὲ πῶς ἐκφράζεται: «Τοῖς δὲ Λοκροῖς, τοῖς μὲν Ἐσπερίοις συνεχεῖς εἰσὶν Αἰτωλοὶ, τοῖς δ' Ἐπικνημιδίοις Αἰνιᾶνες, οἱ τὴν Οἰτην ἔχοντες, καὶ μέσοι Δωριεῖς. Οὗτοι μὲν οὖν εἰσὶν οἱ τὴν τετράπολιν οἰκίσαντες, ἦν φασιν εἶναι Μητρόπολιν τῶν ἀπάντων Δωριέων· πόλεις δ' ἔσχον Ἐρινεὸν, Βοῖον, Πίνδον, Κυτίνιον. Ὑπέρκειται δὲ Πίνδος τὸν Ἐρινεὸν. Παραρρεῖ δ' αὐτὴν ὁμώνυμος ποταμὸς, ἐμβάλλον εἰς τὸν Κηφισὸν, οὗ πολὺ τῆς Αἰλαίας ἀπῶθεν. Τινες δὲ Ἀκύφαντα λέγουσι τὴν Πίνδον.»

— Ποῦ εἶναι σήμεραν ὁ Ἐρινεὸς, ποῦ τὸ Βοῖον, ποῦ ἡ Πίνδος, ποῦ τὸ Κυτίνιον; Κατὰ τὸ Γεωγραφικὸν Λεξικὸν τοῦ Κ. Σαρπλάτου Βυζαντίου, ὁ Ἐρινεὸς εἶναι ἡ σήμεραν καλουμένη Ἀρτωτίννα. Ἀλλὰ, κατὰ τὸ Λεξικὸν τοῦ Νικολάου Λωρέντου, ἦτον πόλις Δωρικὴ περὶ τὸ ὄρος Πίνδον. Τὸ Βοῖον, πόλις πλείσιον τοῦ Ἐρινεοῦ, ἐπὶ τοῦ ὄρους Παρνασσοῦ, τὸ Κυτίνιον, πόλις καὶ αὐτὴ ἐπὶ τοῦ ὄρους Παρνασσοῦ καὶ ἡ Πίνδος, πόλις τῆς Δωριδος ἐπὶ τοῦ ὁμώνυμου ποταμοῦ ἐν τῇ Δωρικῇ χώρᾳ.

«Ὡς ἔλθω ἤδη εἰς τοὺς πρὸ τοῦ 1836 καὶ νῦν δήμους τῆς Δωριδος. Τὸ Αἰγυτίον ἦτον κώμη τῆς Αἰτωλικῆς παραθαλασσίας (Θουκυδ. γ'. 97), καὶ, ὡς τοιαύτη, ἔπειτα βεβαίως ἐκείθεν τῆς Ναυπάκτου, καθότι ὅλον τὸ ἀπὸ Κρίσεως μέχρι Ναυπάκτου παράλιον ἐθεωρεῖτο ὡς χώρα τῶν Ὀζῶλων, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κ. Σαρπλάτος Βυζαντίος ἐχρακτήρησεν ὡς Αἰγυτίον τὴν Βελίτζαν χωρίον τῆς Αἰτωλίας. Σήμεραν ὅμως πρωτεύουσα τοῦ δήμου Αἰγυτίου εἶναι τὸ Λοιδωρικόν, κώμη μεσογείας, καὶ ἐντεύθεν τῆς Ναυπάκτου 12 ὄρας. Ἡ Γαία, κώμη ἐπὶ τῆς χώρας τῶν Ὀζῶλων Λοκρῶν, κειμένη ἀρκτικῶς τῆς Ἀμφίσσης, (Στράβ. Βυζ. καὶ Θουκυδ. γ'. 101). Εἰς τὸν πρῶτον σχηματισμὸν τῶν δήμων τὸ Μαλανδρίνον ὀνομάσθη οὕτως, ἴσως προσωρῶς. Ὁ Κόραξ, ὄρος ἀπότομον καὶ πετρώδες χωρίζον τὴν Αἰτωλίαν ἀπὸ τοὺς Λοκροὺς Ὀζῶνας (Στράβ.) κατὰ τὸ 1835 ἐσχηματίσθη δήμος Κόρακος ἀπὸ τὰ χωρία Γρανίτζαν, Κλῆμα, καὶ ἀλλὰ τινὰ κείμενα εἰς τὰς ἀνατολικὰς ὑπώρειες τοῦ ὄρους Κόρακος. Τὸ Κροκυλίον, πόλις τῆς Αἰτωλίας, κειμένη μεταξύ Τεγίου καὶ Ποτιδανίας (Θουκυδ. γ'. 96) καὶ ἤδη τὸ χωρίον Πεντεύσιοι, ὅπου ὑποθέτω τὸ Τεγίον, ὡς κατωτέρω θέλω ἐξηγήσθαι. Ἡ Ὀριονία Ὀριονεῖς, ὡς κατωτέρω θέλω ἐξηγήσθαι, κατοικῶν περὶ τὸ ὄρος Κόρακα, καὶ ἐκτεινόμενος ἕως τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου· κατὰ δὲ τὸ 1835 ἐσχηματίσθη δήμος Ὀριονίως ἀπὸ τὰ χωρία Βαστινίτζας κλπ. ὁ δὲ Κ. Σαρπλάτος Βυζαντίος ὑποθέτει ὡς Ὀριονίαν τὸ χωρίον Βλοχόν. Οἱ Βωμοὶ, ὄρος τῆς Αἰτωλίας, σχηματίζον τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Οἰτης, τὰ νῦν, Ἄνινος, ὄρος. Στράβ., καὶ Βωμμεῖς, λόφος τῆς Αἰτωλίας, συνεχόμενος μὲ τοὺς Ὀρισίους, καὶ κατοικῶν ἐπὶ τοῦ ὄρους Βωμῆς, πλησίον τῶν συνόρων τῆς Θεσσαλίας. — Θουκυδ. γ'. 96. Στράβ. — Κατὰ δὲ τὸ 1835 ἐσχηματίσθη δήμος Βωμῶν, πρωτεύουσα τοῦ οὐοῦ ἦτον ἡ Ἀρτωτίννα, χωρίον ὀρεινόν, κείμενον ἀνωθεν τοῦ ποταμοῦ Λυκόρμα (Φίδαρι) καὶ ἀπέναντι τοῦ Αἰτωλικοῦ ὄρους Βωμῆς. Ἡ Ποτιδανία, πόλις ὀχυρὰ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ὀζῶλων, κειμένη ἐπὶ τῶν ὀρίων τῆς Αἰτωλίας. Σήμεραν εἶναι τὸ Πηλιόζαριον, κείμενον ἐντεύθεν τοῦ ποταμοῦ Πίνδου (Μόνου), ὅστις χωρίζει τὴν Ναυπάκτον καὶ τὸν δήμον Ἀποδοτίας ἀπὸ τὴν Ποτιδανίαν. Ὁ Οἰνεῶν, πόλις μικρὰ τῶν Ὀζῶλων Λοκρῶν, κειμένη παραθαλασσίως ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου μὲ λιμένα — Θουκ. γ'. 98. — Κατὰ δὲ τὸ 1835 ἦτον τὸ μεσογείων χωρίον Στύλια, ὅπου δὲν ὑπάρχον οὐδ' ἀρχαιοστῆτες. Ἡ Τολοφῶν, πόλις ἐπὶ τῆς χώρας τῶν Ὀζῶλων Λοκρῶν, κειμένη ἀνατολικῶς — Θουκυδ. Στράβ. Βυζ. — Σήμε-

ρον εἶναι ἡ παράλιος Βυτρινίτζα. Δήμος Ὀλισσῶνος ὀνομάσθησαν τὸ 1835 τὰ χωρία Εὐλογαῖδαρας, Βελνίκου καὶ Μαραζιῶν ἐκ τῶν κατὰ τὴν θέσιν «Σούλλη Ζευγάρι» φαινόμενων ἀρχαίων ἐρείπιων· ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ εὕρω τὴν λέξιν ταύτην εἰς τὰ γεωγραφικὰ λεξικά, διὰ νὰ ἶδω ποῦ ἔβητον τὴν κώμην Ὀλισσῶνα οἱ ἀρχαῖοι γεωγράφοι. Οἰάνθη καὶ Οἰάνθεια, πόλις παραλασσία τῶν Ὀζῶλων Λοκρῶν, κειμένη ἐπὶ τοῦ Κρισσαίου κόλπου. Κατὰ δὲ τὸ 1835 ὀνομάσαν οὕτω τὸ χωρίον Βίδαδον ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ ὑπαρχόντων ἀρχαίων ἐρείπιων, ἐν ᾧ κοινῶς παραδέχονται οἱ Γεωγραφικοὶ Λεξικογράφοι, ὡς Οἰάνθη, τὸ Γαλαξείδιον, ὅπου ὑπάρχον ἀπειροὶ ἀρχαιότητες.

Διὰ νὰ τεθῶσι λατῶν ἀκριβῶς τὰ ὀνόματα τῶν δήμων, καὶ ὁρισθῶσιν αἱ θέσεις, ὅπου τὸ πάλαι ἔκειντο αἱ πόλεις, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα λαμβάνουσι σήμεραν οἱ δήμοι, θεωρεῖται ἀπολύτως ἀναγκαῖον νὰ σχηματισθῆ ἐπιτροπὴ τις ἐκ τριῶν ἀνδρῶν ἱστορικῶν καὶ ἀρχαιολόγων, καὶ νὰ περιέλθῃ τὴν Ἑλλάδα, φέρουσα ἀνά χεῖρας τὰ συγγράμματα ὅλων τῶν ἀρχαίων γεωγράφων, διὰ νὰ συντάξῃ γεωγραφίαν νέαν κατὰ σύγκρισιν πρὸς τὴν ἀρχαίαν. Τότε μόνον θέλει καυχᾶσθαι ὁ Ἕλλην, ὅτι ἠδυνήθη νὰ ἀνεύρῃ τοὺλάχιστον κατὰ προσέγγισιν τὰς ἀρχαίας τῶν προγόνων του πόλεις, καὶ δὲν θέλει αἰσχύνεσθαι, ἂν φέρῃ τὸ ἐθνικὸν λεγόμενον ὄνομα, Αἰγυτίος, Τολοφῶνιος, Ποτιδανιάτης, καὶ Κροκύλιος, ὡς συμβαίνει σήμεραν, ὅτε, καλούμενος οὕτω, θεωρεῖται κατὰ τοὺς ἀρχαίους γεωγράφους, ὡς κάτοικος ἄλλου δήμου, παρὰ τὸν τῆς διαμονῆς του.

Μετὰ τὴν μικρὰν ταύτην παρέκβασιν ἔρχομαι ἤδη νὰ περιγράψω τὰς ἀρχαιότητας τῆς Δωριδος.

Ὁδεῖον ἀπὸ Λιδωρικίου πρὸς τὸ χωρίον Μαλανδρίνον ἀπῆντησα πρὸς ἀριστερὰν τῆς ὁδοῦ εἰς ἐν βῆμα, κατὰφυτον ἀπὸ πλατάνου, λείψανα κυκλωπικοῦ περιτειγίσματος, προχωρήσας δὲ ἐπὶ ὄραν 1 1/2 ἀπὸ Λιδωρικίου παρετήρησα ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ ἀνωθεν τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς τὰ θεμέλια ἄλλης ἀρχαίας οἰκοδομῆς παριστανούσης πύργον ἢ θέσιν δ' ὅπου κεῖται, καλεῖται ὑπὸ τῶν χωρικῶν «Μάραμαρον» ἔνεκεν τῶν ἀρχαίων μαρμάρων, μὲ τὰ ὅποια εἶναι ἐσκεπασμένον.

Φθάσας δὲ εἰς τὸ χωρίον Μαλανδρίνον παρετήρησα εἰς τὸν πρὸς μεσημβρίαν κείμενον λόφον σειρὰν κυκλωπικοῦ τείχους, ἔχοντος, κατὰ διαλείψεις, καὶ ἐπάλξεις, καὶ παριστῶντος ἐτι καὶ νῦν λαμπρότητα ἐξαισίων καὶ κάλλος περιφανές. Αὐτὸθι βεβαίως ὑπῆρχε κώμη λαμπρὰ τὸ πάλαι, καὶ ἴσως ἦτον ἡ Ἰαία κώμη ἐπὶ τῆς χώρας τῶν Ὀζῶλων Λοκρῶν, κειμένη ἀρκτικῶς τῆς Ἀμφίσσης, κατὰ τὸν Στράβ. Βυζαντίου καὶ τὸν Θουκυδ. γ'. 102. Ἡ περιφέρεια τοῦ τείχους εἶναι ἀκριβῶς ἐκτεταμένη, καὶ σῶζεται σχεδὸν ὁλόκληρος, πλην τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς. Περὶ τὸ ἀκρον τῆς ἀρκτικῆς πλευρᾶς οὐ μακρὰν φαίνεται πέραξ ἐνδὸς πρίνου μικροῦ ἐρείπιον ἀρχαίας οἰκοδομῆς, ἧτις ἦτον ἴσως Ναῖσκος εἶδος.

Εἰς κώμην Βυτρινίτζαν, πρωτεύουσαν τοῦ δήμου Τολοφῶνος, φαίνονται κατὰ τὸ μεσημβρινὸν παρά-

λιον επί τινος λόφου ερείπια ἀρχαίου περιτειχίσματος, όπου ἀναμφισβήτως ὑπῆρχε καὶ ἀρχαία κώμη, ἀλλ' εἶναι ἀγνωστον πῶς ὠνομάζετο. Ἄν αὕτη ἦναι ἡ ἀρχαία Τολορῶν, εἶναι ἀδύνατον, μολοντί, ὡς χαρακτηριστικῶς ἀπὸ τὸν Στέφ. Βυζάντιον « πόλις ἐπὶ τῆς χώρας τῶν Ὀζόλων Λοκρῶν κειμένη ἀνατολικῶς » ἐνδέχεται νὰ ἦναι αὕτη. Ὅτι ὅμως μὲ κάμνει νὰ πιστώσω εἶναι ὅτι παραλία οὖσα, δὲν χαρακτηρίζεται ὡς τοιαύτη ὑπὸ τῶν γεωγράφων καὶ ιστορικών. Ἐπειτα ὁ Βυζάντιος παραλληλίζει τὴν Τολορῶνα μὲ τὸ σήμερον καλούμενον « Μοναστήρι Κουτζίον » ὅποιον δὲν ὑπάρχει σήμερον οὐδὲν εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ δήμου Τολορῶνος, πλὴν ἐνός ἐπονομαζομένου « Κουτζούρου » ἀλλὰ καὶ τοῦτο κεῖται μακρὰν τῆς Βυτρινίτζας καὶ πλησίον τοῦ χωρίου Πλέσσα.

Ἐνταῦθα ἔμαθον, ὅτι καὶ εἰς χωρίον Βίδαθην, κείμενον ἀνατολικῶς τῆς Βυτρινίτζης καὶ ἀπέχον ταύτης ὡσεὶ ὥρας δύο, ὑπάρχει ἀρχαίον φρούριον ἀξιολογώτερον τοῦ τῆς Βυτρινίτζης, ἀλλὰ δὲν εἶχον καιρὸν νὰ τὸ ἐπισκεφθῶ ἐκ τοῦ πλησίον.

Ἀπέναντι τῶν Τριζωνίων καλουμένων νήσων ὑπάρχει θέσις, καλούμενη « Σούλη Ζευγάρι » Ἐκεῖ ἐπὶ λόφου ὑψηλοῦ ὑπάρχουν, ὡς ἔμαθον, ερείπια μεγαλοπρεποῦς φρουρίου. Ἐμαθον προσέτι, ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς μεγαλητέρας τῶν ἀνωτέρω δύο ἐρημονήσων ὑπάρχουν φρέγχα ποτίμου ὕδατος, καὶ ερείπια ἀρχαίου φρουρίου περὶ τὸ στόμιον τοῦ λαμπροῦ λιμένος δεξιόθεν.

Εἰς θέσιν Κοτκουδίσταν, ἀπέχουσαν τοῦ χωρίου Μάκρουσι τοῦ αὐτοῦ δήμου μίαν ὥραν πρὸς μεσημβρίαν, εὑρον πρὸς τὸ ῥεῦμα ερείπιον οἰκοδομῆς σπατικής, παριστώσης ἀρχαίαν ἀγροτικὴν οἰκίαν. Οἱ τοῖχοι αὐτῆς ἔχουσι δύο σειρὰς ἐπιμήκων λίθων ἐκ σχίστου. Τὸ ἐξωτερικὸν τῆς οἰκοδομῆς εἶναι πολυγώνον καὶ ἔχει πρὸς ἄκρον τὴν εἰσοδον, τὸ ἐσωτερικὸν δὲ συνίσταται εἰς πρόδρομον, εἰς τρεῖς διαίρεσεις ἐκ δεξίων, καὶ μίαν εὐρύχωρον ἐξ εὐαυμῶν.

Ἄν ἡ οἰκοδομὴ αὕτη παριστᾷ ἀρχαίαν οἰκίαν, ὅπερ εἶναι βέβαιον, λύεται δι' αὐτῆς ἐν σπουδαίον ζήτημα, ὑπάρχον μέχρι τοῦδε ἐκκερμῆς μεταξὺ ὄλων, καὶ αὐτῶν τῶν ἐπισημοτέρων ἀρχαιολόγων, εἰς τῶν ὁποίων, ὁ σοφὸς Μαρτίος, ἔφθασε νὰ ἐξομοιωσῇ τὰς Ἑλληνικὰς οἰκίας μὲ τὰς σημερινὰς Τουρκικὰς, λόγῳ μόνον, ὅτι οἱ Τούρκοι κατακτῆσαντες τὴν Ἑλλάδα εὑρον καὶ οἰκίας οἰκοδομημένας συμφώνως πρὸς τὰ ἔθιμά των. Περιήγ. Ν. Ἀναχάρσιδος σελ. 413—414 Τόμ. 2. Ἀλλὰ περὶ τῆς προκειμένης οἰκοδομῆς κάμνω λόγον ἐκτενῆ εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 1784 ἀπὸ 28 Ἰουλίου πρὸς τὴν Νομαρχίαν ἀναφορὰν μου.

Τὸ ερείπιον τῆς οἰκοδομῆς ταύτης κεῖται ἐπὶ ἰσοπέδου γῆς, ἀλλὰ πρὸς ἀνατολὰς ἔπεται κρημνὸς λόφου ἀξίος, καὶ πρὸς μεσημβρίαν γῆ κατωφερῆς ἔχει περιφέρειαν ὡσεὶ 50 βασιλ. μέτρων· αἱ πρὸς ἀνατολὰς καὶ μεσημβρίαν πλευραὶ διατηροῦνται πολὺ ὑψηλότερον ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς· μέρος τῆς

μεσημβρινῆς πλευρᾶς κατέρρευσε πρὸ πολλοῦ, καὶ τὸ ἄλλο ἦτον ἐτοιμόρροπον ἀφ' ἧς τὸ ἐπισκεφθῆν.

Ὅταν ἐφθασα εἰς τὸ χωρίον Μηλαίαν τοῦ αὐτοῦ δήμου ἐρευνῶν περὶ ἀρχαιοτήτων, ἔμαθον, ὅτι πρὸς ἀνατολὰς τοῦ χωρίου εἰς τὴν μεταξὺ τῶν ὄρειων « Γεωργίου Βουνί, Ἀετοβουνί καὶ Γρήγας Στρόγκας » φαινόμενην κοιλάδα ὑπάρχουν ερείπια ἀρχαίου πύργου, ἐξ ὧν καλοῦσιν οἱ κάτοικοι τὴν θέσιν « Μά:μακρα » ἀλλ' ἐπιγόμενος νὰ μεταβῶ μετὰ τοῦ Νομοίατροῦ εἰς τὸ χωρίον Στύλιαν, ὅπου ἐθνησκον πολλὰ ζῶα ἐκ τῆς ἐπιζωστίας, δὲν ἐδυνήθην νὰ ἐπισκεφθῶ τὰ ἀρχαία ταῦτα ερείπια.

Περιοδεύων τὸν δῆμον Ποτιδανίας, καὶ μεταβαίνων εἰς τὴν διατηρουμένην Μονὴν « Βαρνάκοβαν » εἶχον ἀριστερόθεν τὰ χωρία Καρουτάκα, Παλαιόμυλον, Κλημάκα καὶ τὸν Κρισσαῖον Κόλπον. Ἐρευνῶν δὲ περὶ ἀρχαιοτήτων, ἔμαθον, ὅτι εἰς Παλαιόμυλον κατὰ τὴν θέσιν « Ἅγιος Νικόλαος » ὑπάρχει ερείπιον κυκλωπικοῦ μακροῦ τείχους, ἐκτεινομένου σχεδὸν ἕως εἰς τὴν θάλασσαν. Εἰς θέσιν « Σουλὲ, » κειμένην μεταξὺ τῶν χωρίων Ὀμερφεῖδι, Λόγκου καὶ Κλητμακίων, ἐπὶ τινος λόφου ὑπάρχει ἄλλο ερείπιον ἀρχαίου φρουρίου, καὶ εἰς θέσιν, καλούμενην Παλαιόκαστρον, διὰ τοῦτο καὶ μόνον ὅτι ἔχει ἀρχαίον φρούριον, ὑπάρχουν ἐπίσης ἀρχαία ερείπια. Ἀλλ' ἐξ ὄλων αὐτῶν δὲν ἔδυνήθην νὰ ἐπισκεφθῶ ἐκ τοῦ πλησίον, πλὴν μόνου τοῦ κατὰ τὴν θέσιν Παλαιόκαστρον, κειμένου πρὸς ἀριστερὰν τῆς πρὸς τὴν Μονὴν ἀγοῦσης ὁδοῦ. Τὸ αὐτόθι ὅμως φαινόμενον ερείπιον δὲν παριστᾷ μεγάλην ἀρχαίαν κώμην, ἐκτός ἂν αὐτόθι ὑπῆρχεν ἡ Ἀκρόπολις, καὶ περὶ τῆς Πολίγνης, καθόσον μάλιστα οὐ μακρὰν ἐκείθεν καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς πρὸς τὴν Μονὴν ὁδοῦ ἐφαινότο καὶ πολλοὶ ἀρχαῖοι τάφοι εὐτελεῖς. Μοὶ εἶπον ὅμως οἱ ὁδηγοί μου, ὅτι ἐντός τῆς περιφερείας τοῦ ἀρχαίου φρουρίου εὐρέθησαν καὶ λάτρνακες μαρμαρίναι.

Τὸ κατὰ τὴν θέσιν « Ἅγιος Νικόλαος » φρούριον παριστᾷ Ἀκρόπολιν πόλιος ὅπως οὖν περιφανούς. Ἐπειδὴ δὲ τὸ πρᾶξιόν τῆς ἔχει καλὸν λιμένα διὰ μικρὰ πλοῖα, ἐνδέχεται νὰ ἐκεῖτο αὐτόθι ἡ ἀρχαία πόλις « Οἰνέων », τοσοῦτω μᾶλλον, καθόσον περιγράφεται ἀπὸ τὸν Θουκυδίδην « πόλις μικρὰ τῶν Ὀζόλων Λοκρῶν, κειμένη παραθαλασίως ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου μὲ λιμένας, Θουκυδ. γ'. 98. » καὶ καθόσον ὅλα τὰ περὶ αὐτῆς τῆς θέσεως χωρία, κατὰφυτα καὶ σήμερον ἀπὸ ἀμπελώνων, παράγουσιν οἶνον ἀξιόλογον. Τὰ ερείπια τοῦ κατὰ τὴν θέσιν « Σουλὲ » ἀρχαίου φρουρίου ἴσως εἶναι ἡ Πολίγνη ὁχυρὰ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ὀζόλων, κειμένη ἐπὶ τῶν ὄρειων τῆς Αἰτωλίας, » διότι καὶ γειτνιάζει μὲ τὴν χαρακτηρισθεῖσαν ὑπ' ἐμοῦ « Οἰνέων » πόλιν καὶ ταύτην τῶν Ὀζόλων. Ἐπειτα κατὰ Στράβωνα, ὀλόκληρον τὸ παράλιον ἀπὸ τῆς Κρίστης μέχρι τῆς Ναυπάκτου, καὶ αὐτῆς συμπεριλαμβανομένης, μεθ' ὄλων τῶν γειτνιαζουσῶν πόλεων καὶ κωμῶν, ἐθεωρεῖτο ὡς χώρα τῶν Ὀζόλων.

Ἀπὸ τὴν μονὴν Βαρνάκοβαν μετέβην εἰς Λυκοχώριον τοῦ δήμου Ποτιδανίας, ὅθεν ἀναχωρήσας κατέ-

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ.

(Συνέχεια. Ἴδε φυλλῶδ. 95.)

— 0 —

XXV.

Τρεῖς ἀνδρειωμένοι βούλονται ν' ἄλθουν τὸν πάνω κόσμον,
Κ' ἡ λιγερὴ τ' ἀγροίκησε κ' ἡ λιγερὴ τοῦς λέγει·
Πάρ' τε με ἀνδρειωμένοι μου, κ' ἐμὲ τὸν πάνω κόσμον,
Πῶς νὰ σὲ πάρω, λιγερή, πῶς νὰ σὲ πάρω κόρη,
Ποῦ σὲ βροντοῦν τὰ βουχά σου, φουσοῦν καὶ τὰ μαλλιά σου,
Κτυπᾷ καὶ τὸ καλγί σου καὶ μὰς ἀκούει ὁ χάρος·
Ἐγὼ τὰ βουχὰ θάνατα καὶ τὰ μαλλιά τὰ κόβω,
Καὶ τὰ καλιγοπάπουσα 'ς τὴν σκάλα τ' ἀπιθῶ.
Πάρτε με, ἀνδρειωμένοι μου, κ' ἐμὲ τὸν πάνω κόσμον,
Ὅπ' ἄφησα μικρὸ παιδί, μικρὸ παιδί 'ς τὴν κούνια,
Κλαίει τὴν νύχτα γὰ βυζὶ καὶ τὴν αἰγὴ γιὰ μάνα,
Καὶ στὰ γλυκοχαράματα παιδὸς νὰ τὸ λυσοδέση.

XXVI.

Μαλαγματένιος ἀργαλιὸς κ' ἑλεφαντένιο χτένι,
Κ' ἕνα κερμὶ ἀγγελικὸ κάθεται καὶ ὑφαίνει·
Ἐξήντα δύο πατήματα σαράντα δύο καρούλια
Καὶ βρόντος καὶ ἦχος πολὺς ἀπ' τὰ ψηλά τραγοῦδια·
Ξεντευτὴς ἀπέρασε 'ς τὸν μαῦρο καθαλάρη,
Κεντοκρατεῖ τὸν μαῦρό του καὶ τὴν καλημεραεῖ·
Καλὴ ἡμέρα σου, κυρά, Καλῶς τὸν ξένον ποῦλθε.
Νεράκι τῆς ἐγύρεψε νὰ πῆ καὶ αὐτὸς καὶ ὁ μαῦρος.
Σαράντα τάσια τοῦδοκε, τὰ μάτια τῆς δὲν τάϊδε,
Καὶ 'ς τὰ σαρνανταέσταρα τὰ ἴδε βουρκωμένα
Γ' ἔχεις, κόρημ' καὶ ὀλίβισαι καὶ βαρυσαναστενάξεις;
Ἐξ' ἀνδρα εἰς τὴν ξενιτὰ τώρα δώδεκα χρόνους,
Κ' ἀκόμη τρεῖς τὸν καρτιρῶ καὶ τρεῖς τὸν ἀπαντέγω.
Ἄλλος μοῦ λέγει πῶθιαν κ' ἄλλος μοῦ λέγει ἐχάθη,
Κι ἂν δὲν ἐλθῆ κ' ἂν δὲ φανῆ καλογορηθᾷ θὰ γίνω,
Καὶ στὸ κελλὶ θὰ σφαιλισθῶ τὰ μαῦρα θὰ φορεσω.
Κόρη μ', ἀνδρας σου πῶθιαν, κόρη μ' ἀνδρας σου ἐχάθη,
Τὰ χέρια μου τὸν κράτησαν τὰ χέρια μου τὸν θάψαν.
Ψωμί, κερὶ τὸν δάνεισα κ' εἶπε νὰ μοῦ τὰ δώσης·
Τὸν κράτησες, τὸν ἔθαψες θεὸς νὰ 'ς τὸ πληρώση,
Κερὶ, ψωμί τὸν δάνεισες ἐγὼ νὰ σοῦ τὰ δώσω.
Φιλὶ ἐγὼ τὸν δάνεισα κ' εἶπε νὰ μοῦ τὸ δώσης.
Φιλὶ ἂν τὸν ἐδάνεισες τρέχα καὶ γύρευέ τον.
Κόρη μου, ἐγὼ μαι ἀνδρας σου, ἐγὼ μαι ὁ καλὸς σου.
Ἄν ἦσαι σὺ ὁ ἀνδρας μου ἂν ἦσαι ὁ καλὸς μου
Πέμου σημάδια τοῦ σπητιοῦ ἀπέκει νὰ σ' ἀνοίξω.
Μηλιά χεῖρ εἰς τὴν πόρτα σου καὶ κλήμα 'ς τὴν αὐλή σου,
Κάνει σταρούλι βράζικα καὶ τὸ κρασί του μέλι,
Τὸ πίνει ἡ γενιτζαρεῖ καὶ πίνει νὰ πολεμήση.
Τὸ πίνει κ' ἡ φτωχολογιά καὶ λησμονεῖ τὸ χρεῖ.
Αὐτὰ 'ν σημάδια τῆς αὐλῆς τὰ ξεύρει ὁ κόσμος οὔλος.
Πέε μου σημάδια τοῦ κορμιοῦ κ' ἀπέκει νὰ σ' ἀνοίξω.
Ἐλιά ἔχεις 'ς μάγουλο, ἐλιά 'ς τὴν ἀμασχάλη,
Κ' εἰς τὸ ζερβὶ σου τὸ βυζὶ μικρὴ δαγκαματίτσα.
Βάγαις τρέφετ' ἀνοίξεται, αὐτὸς εἶν ὁ καλὸς μου.

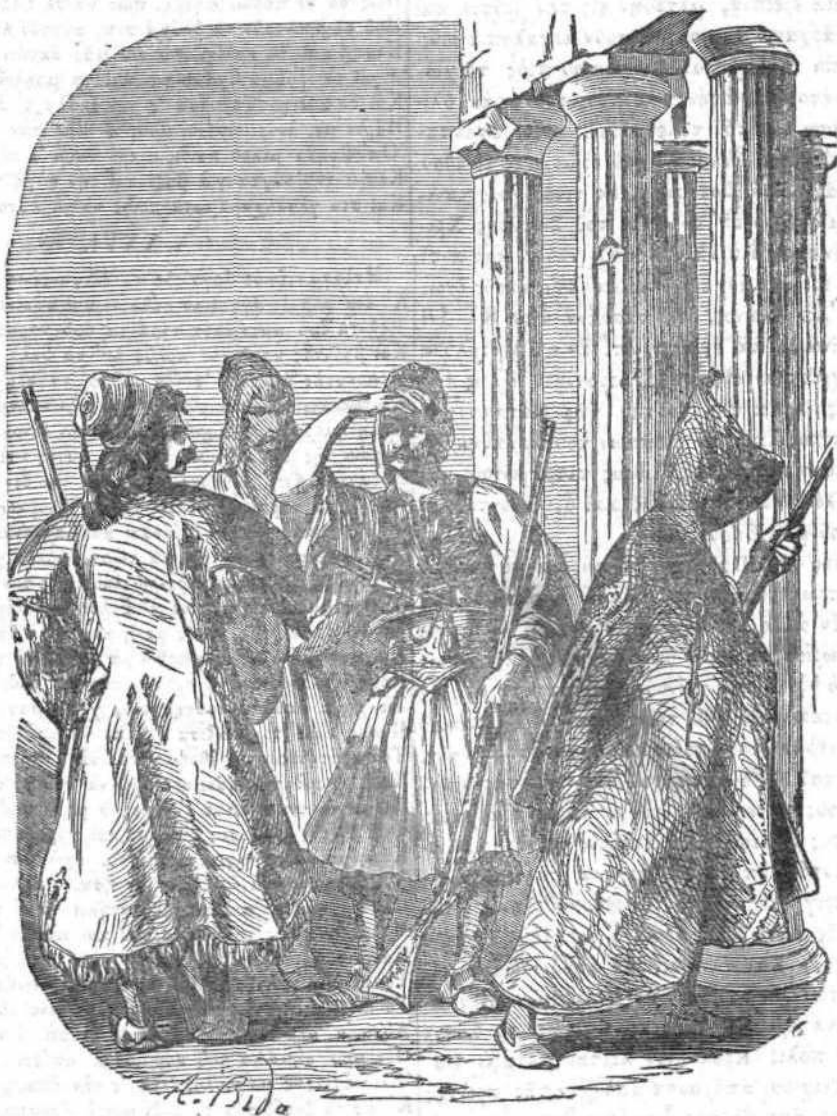
XXVII.

Τρεῖς πουλάκια κάθονται 'ψηλά 'στὴν Ἀλαμάνα,
Τὸ 'να τηρᾷ τ' Ἄγραφα, τ' ἄλλο τ' Ἀσπροποτάμι,
Τὸ τρίτο τὸ καλῆτερο τηρεῖ κατὰ τὸ Τσομερί.
Κυρίε μου τί νὰ γίνηκε ὁ Χρῆστος Μπαλωμένος
Μήτε στ' Ἄγραφα φάνηκε μήτε στ' Ἀσπροποτάμι·
Μὰς εἶπαν πέρα πέρασε καὶ πᾶει στὴν Ἀλαμάνα
Καὶ πῆγαν καὶ λημέριασαν στ' Ἄγιου Γεωργίου τὴν στάνη·
Πολλὰ τουφέκια πέφτουσε καὶ θλιβερά βροντᾶνε.
Μήτε σὲ γάμο πέφτουσε μήτε σὲ πανηγύρια,
Μόνε ὁ Χρῆστος πολεμᾷ καὶ ὁ μαῦρος ὁ Θανάσης
Πολεμᾷ μὲ τὸν Δερβένεγα τὸν καπετὰν Νικόλα.
Τρεῖς μέρας κἀνὰν πόλεμο τρεῖς μέρας καὶ τρεῖς νύχτας·
Χρῆστε μου, γιὰ δὲν ἐρχεσαι, γιὰ δὲν προσκυνᾶτε;
Ἐγὼ δὲν εἶμαι νιόνυφη νὰ 'δῶ νὰ προσκυνήσω·

(Ἐπεται συνέχεια).

Ἐγώ 'μαι ὁ Χρῆστος ἄκουστος ὁ Χρῆστος ἄκουσμένος.
Ἐμένα μὲ ξέρουν τ' Ἄγραφα μὲ ξέρουν τὰ Βιλαέτια,
Ἐγὼ ἀδέλφια ἄκουστα, ἀδέλφια ἀνδρειωμένα,
Ἐσένα δὲν σὲ σκιάζομαι, σὸ τοῦ μου δὲν σὲ βάνω,
Μὲ ξέρουν καὶ τὰ Τρίκαλα μὲ ξέρουν καὶ τὰ Χάσια,
Ἐμένα μὲ ξέρει ὁ Βασιλείας μὲ ξέρει καὶ ὁ Βεζύρης,
Ποῦ εἶμαι ὁ Τζάρας ἄκουστος ὁ Τζάρας Μπαλωμένος,
Μένα μὲ ξέρει ὁ τόπος σου μὲ ξέρουν τὰ Τσουμέρια
Στὴν Ἄρτα κάνω πόλεμο, στὴν Ἄρτα πολεμάω,

Πάει τὸ μῆλο νὰ χαθῆ τὸ ρόιδο νὰ μυρίσῃ,
Πάει ὁ Κοτσάδας νὰ χαθῆ καὶ ἐπίσω δὲν γυρίζει.
Ἄρσεμε, ἀρέντη μου, ἄρσεμε, μὴ μὲ πετᾶς στὴ λίμνη,
Ἐγὼ ἄξιος γιὰ ἄξιος γιὰ βιλαέτια
Νὰ κάμω ζάρτι τὴν κλεισιὰ καὶ οὐλα τὰ Βιλαέτια
Τὸ Φλάρο τί τὸν ἔκαμες, Κοτσάδα, τοῦ ν τ' ἀκέρια;
Τὸ Φλάρο τί τὸν ἔκαμες καὶ δὲν τὸν ἔχεις κοντά σου.
Τὸν ἄρσησα σὸ πατρικὸ τὸν ἔχω καπετάνο
Ὁ Φλάρος εἶν' παρήφανος εἶναι καὶ παλλιχάρι,

Ἄρματωλοί.

Μοῦ σκοτώσαν τὸν ἀδελφὸ τὸν καπετάνο Τζάρα,
Καὶ μοῦ πικασαν καὶ τὸν γαμπρὸ μὲ τέσσαρους νομάτους,
Το' ἐπῆραν καὶ το' ἐπήγανε στὰ Γιάννια στὴν χώρα,
Δύο τοὺς κάβουιν ζωντανούς, δύο τοὺς ἐσκοτώνουν.

XXVIII.

Πάει ὁ Κουτσούδας στὸν Πασιά πάει νὰ προσκυνήσῃ,
Πολλὰ τὰ ἔτη Δουβλετῆ, καὶ τοῦ φιλεῖ τὴν γούνα
Κοτσάδα, κλάψες μοῦ ῥθανε ἀπὸ τὰ Βιλαέτια.
Χαλᾶς τὰς Πάτρας τὰ χωριὰ καὶ ὅλο τὸ Λοιδορικί
Τσοῦ πέρνεις σκλάβους τὰ παιδιὰ καὶ τσοῦ καψες τὰ σπῆτια.
Σ' ἔφταιξα ἀρέντη σ' ἔφταιξα καὶ νὰ μοῦ συμπαθήσῃς.
Δὲν εἶναι ὀδὸ συμπαθῆμα γιὰ νὰ σὲ συμπαθήσω
Ἐμένα μὲ λένε Ἄλῃ Πασᾶ, μὲ λένε Ἄλῃ Βεζύρη.
Ἐφταιξα, ἀρέντη μου, ἔφταιξα καὶ νὰ μὲ συμπαθήσῃς

Πάει εἰς τὸν Μπουρδάρα πάει ν' ἀνταμωθοῦνε
Κ' αὐτὸς μὲ μπέσα τοῦ φαγε, τοῦ πέρνει τὸ κεφάλι.
Ἐγὼ σὲ ἐμπιστεύθηκα καὶ ἦλλα ν' ἀνταμωθοῦμε,
Νὰ ἔραχ ποῦ μ' ἐσκοτῶνεις δὲν ἐρχόμουν νὰ φιληθοῦμε
Κάλλιο καλὸν θάνατον παρὰ κακὴ λύπη
Δὲν τό θανα ποτὲ σὸ τοῦ πῶς σὺ θὰ μὲ σκοτώσῃς
Πάντεχ εἶσαι πατέρας μου καὶ ἐγὼ νὰ 'μαι παιδί σου,
Τώρα μοῦ πῆρες τὴ ψυχὴ καὶ μὲ 'χεις στὴ ζωὴ σου.
Κουτσούδα σὲ κλαῖν ἢ Πατριναῖς σὲ κλαῖν ἢ Βλαχοπούλας
Σύρος νὰ πῆς τῆς μάνας μου νὰ μὴ μὲ παρακλαῖνε
Ἐμένα μὲ κλαῖνε ἢ Πατριναῖς μὲ κλαῖνε ἢ . . .
Μὲ κλαῖνε ἢ Τασούλα ἀπὸ τὴν . . .
Μὲ κλαῖνε καὶ μιὰ παπαδιά ἀπὸ τὸν Ἅγιο Σώστη.